

DE ZOEKTOCHT VAN HET HISTORISCH MUSEUM ROTTERDAM NAAR EIGENTIJDS ERFGOED

Een veldonderzoek in Katendrecht

Masterthesis Sociologie van Kunst en Cultuur
Xaviera van Lien, 306175

Erasmus Universiteit Rotterdam
Faculteit der Historische- en Kunstwetenschappen
Prof. Dr. A.M. Bevers

Rotterdam, augustus 2010

*Ik heb m'n hart op Katendrecht verloren
't Was in een woning in de Delistraat
Daar liet ik mij door vleierij bekoren
Nu weet ik beter, maar 't is helaas te laat
Had ik maar nooit die dame aangekeken
Was ik maar nooit die woning ingegaan
Helaas helaas ik ben voor haar bezweken
Ik heb er reuze fout gedaan*

*Ik wou zo graag een keer Chinees gaan eten
Dat was zo lekker had men mij verteld
Maar als ik alles van tevoren had geweten
Dan had ik boerenkool met worst besteld
Ik kreeg een bordje soep met haaienvinnen
En een potje waar iets roods in zat
Toen kreeg ik zo'n raar gevoel van binnen
Alsof ik vuur gegeten had*

*Ik greep m'n hoed en waggelde naar buiten
Ik liep van koorts bevangen langs de straat
En toen zat daar die dame voor de ruiten
Ze keek me aan met een vriendelijk gelaat
Ik riep "juffrouw wat moet ik nou beginnen
Ik ben zo heet dat hou ik niet meer uit"
Toen sprak zij "ach komt u maar even binnen
Dat brandje blus ik wel even uit"*

Deel van het lied 'Ik heb mijn hart op Katendrecht verloren' van Jaap Valkhof, 1965

Inhoud

Inleiding.....	4
1. Het Historisch Museum Rotterdam en eigentijds erfgoed.....	5
1.1 Aanleiding van het onderzoek.....	5
1.2 Gemeenschapskunst en gemeenschapsmusea.....	6
1.3 Eerdere projecten van het HMR.....	7
1.4 Probleemstelling.....	8
1.5 Doelstellingen.....	8
1.6 Onderzoeksvragen.....	9
1.7 Operationalisering van de onderzoeksvragen.....	10
2. Cultuurbeleid en cultuurdeelname.....	11
2.1 De overheid.....	11
2.2 Sociologische theorieën over cultuurdeelname.....	13
2.3 Antropologisch onderzoek.....	15
2.4 Relevantie.....	16
3. Onderzoeksopzet en methodologie.....	17
3.1 Onderzoeksopzet.....	17
3.2 Methodologie.....	18
3.3 Dataverzameling.....	19
3.4 Data-analyse.....	20
4. Het leven in Katendrecht.....	21
4.1 De geschiedenis van Katendrecht.....	22
4.2 Het veldonderzoek.....	23
4.3 De interviews.....	27
5. Conclusie.....	40
5.1 Conclusie in relatie tot de probleemstelling van het Historisch Museum Rotterdam.....	40
5.2 De onderzoeksopzet en methodiek van De Stad als Muze.	41
5.3 Het beleid van het HMR en het Nederlandse cultuurbeleid.	42
Nawoord.....	44
Literatuur.....	45
Bijlage 1 Interviews met respondenten.....	47
Bijlage 2 Vragenlijst interviews.....	83

De zoektocht van het Historisch Museum Rotterdam naar eigentijds erfgoed

Inleiding

De stichting Historisch Museum Rotterdam (HMR) beheert twee musea, het Schielandshuis en de Dubbelde Palmboom. Hiernaast beheert zij ook een collectie historische prenten van Nederland, de Atlas van Stolk. Het HMR is sinds 2006 verzelfstandigd en bevindt zich momenteel in de overgang van historisch museum naar stadsmuseum. Het HMR vertelt het verhaal van de stad Rotterdam. Omdat de samenleving verandert is er bij het HMR behoefte ontstaan aan nieuwe middelen om het publiek te bereiken en de collectie te presenteren.

In januari 2010 is het museum een nieuw erfgoedproject begonnen, *De Stad als Muze*. Het HMR trekt de wijken in om samen met de gemeenschap het erfgoed van Rotterdam en haar inwoners te onderzoeken, te verzamelen en te presenteren. Dit project ligt in het verlengde van projecten die het HMR eerder heeft uitgevoerd tegen de achtergrond van het debat over cultuurdeelname. Het initiatief om de wijken in te trekken staat niet op zichzelf, steeds meer culturele instellingen gaan wijkgericht werken. De culturele instellingen zoeken aansluiting bij de beleavingswereld van de mensen die ze willen bereiken en gaan hiertoe vraaggericht werken. In hoofdstuk één wordt hier dieper op ingegaan. Het wijkgericht werken moet ook in het licht gezien worden van het Nederlandse cultuurbeleid. Culturele instellingen worden vanuit de politiek geprikkeld om meer oog te hebben voor de publiekscant. In hoofdstuk twee wordt een beeld geschetst van het Nederlandse cultuurbeleid en de sociologische theorieën over cultuurdeelname. Door de recente geschiedenis van de stad vast te leggen vanuit het perspectief van haar inwoners hoopt het museum tot nieuwe inzichten te komen over het verzamelen van hedendaags erfgoed. De onderzoeksopzet en methodologie van *De Stad als Muze* komen in hoofdstuk drie aan de orde. Hoofdstuk vier geeft een overzicht van de uitkomsten van het veldonderzoek in Katendrecht en de interviews met de respondenten. Tot slot bevat hoofdstuk vijf de conclusies.

Het doel van deze thesis is het beantwoorden van de volgende vragen:

1. Is de methode van participierend verzamelen en presenteren om het recente en hedendaagse erfgoed van en voor de stad Rotterdam te behouden een geschikte methode voor de nieuwe koers van het HMR?
2. Bereikt het HMR hiermee een breed en nieuw Rotterdams publiek?

1. Het Historisch Museum Rotterdam en eigentijds erfgoed

In dit hoofdstuk wordt eerst de aanleiding van het onderzoek verder toegelicht en wordt het begrip eigentijds erfgoed beschreven. Daarna wordt ingegaan op gemeenschapskunst en gemeenschapsmusea. De daaropvolgende paragraaf behandelt eerdere projecten van het Historisch Museum. Vervolgens komen de probleemstelling en de doelstellingen van het museum aan de orde. En tot slot volgen de onderzoeksvragen van dit onderzoek.

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Het beleid van het HMR is sinds enkele jaren gericht op de vraag hoe 'een modern eenentwintigste-eeuws museum een representatief beeld kan presenteren van een interculturele samenleving die door meerdere stadsidentiteiten wordt gekenmerkt' (HMR, 2009: 9). Rotterdam heeft een kleine 600.000 inwoners. Als havenstad had Rotterdam al vroeg een internationaal karakter. De havenuitbreidingen rond 1900 brachten een stroom van arbeiders op gang. De eerste migranten kwamen uit Zuid-Holland, Brabant en Zeeland. Tijdens de Eerste Wereldoorlog en het interbellum kreeg Rotterdam te maken met groepen die het eigen land ontvluchtten door oorlog, zoals Duitsers en Russen, of die werk zochten in de haven (Van de Laar, 2000: 199). In de jaren zestig en zeventig kwamen er veel migranten uit Marokko en Turkije als gastarbeiders naar Rotterdam. Ook woont er in Rotterdam een grote groep Antillianen, Surinamers en Kaapverdianen. In totaal bestaat 48% (Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS)) van de Rotterdamse bevolking uit bewoners met een niet-Nederlandse achtergrond. Het Historisch Museum stelt zich de vraag hoe ze een collectie van de eigen tijd kunnen opbouwen die recht doet aan de huidige samenstelling van de stad. Om een verbinding te maken tussen het museum en de veranderende stad heeft het HMR een werkwijze ontwikkeld waarbij de bewoners van Rotterdam actief betrokken worden bij de museale taken, het museum trekt de wijken in. Door de recente geschiedenis van de stad vast te leggen vanuit het perspectief van de inwoners hoopt het museum tot nieuwe ideeën te komen omtrent het te verzamelen erfgoed van de eigen tijd.

Eigentijds erfgoed

In *Rotterdams contemporair erfgoed* (2008) beschrijft Paul van de Laar erfgoed als een 'dynamische verwerking van het verleden'. Hij gaat verder met: 'Het erfgoed waar we het over hebben onderscheidt zich van nostalgie, een erfgoedindustrie die "de consument een donzig en suikerzoet beeld van het verleden voorhoudt".¹ Nostalgie "maakt bewegingloos"² en leidt ertoe dat erfgoed eerder mensen uitsluit dan erbij betreft' (Van de Laar, 2008: 5-6). Erfgoed kan gebruikt worden om

¹ Hier wordt verwezen naar Wessel Krul, *Tegen het erfgoed: over vooruitgang en vandalisme* (2007).

² Deze opmerking komt van Quirein van den Hoogen en Hans Onno van den Berg. In *Etnische minderheden en Nederlands kunstbeleid* (1997).

het verleden te romantiseren. Het verbindt het verleden met eigentijdse opvattingen en bedoelingen, er wordt benadrukt wat nu als bewonderenswaardig geldt en te pijnlijke dingen worden vaak geschrapt. Hiermee wordt het verleden een exclusief bezit van een bepaalde groep.

Het beleid van het HMR is erop gericht om dit te veranderen. Daarom is het museum op zoek naar erfgoed van de eigen tijd. Bij eigentijds erfgoed gaat het om verhalen en objecten uit de recente geschiedenis van de stad, en in dit geval vanuit het perspectief van haar inwoners.

Maar, zoals in de inleiding al is gezegd, staat het initiatief van het HMR niet op zichzelf. Het Nederlandse cultuurbeleid en de veranderende maatschappij hebben ervoor gezorgd dat veel gevestigde culturele instellingen zich zijn gaan herbezinnen over hun kerntaken en manier van werken. Voor legitimering moeten ze meer oog hebben voor het publieksbereik. De instellingen ontplooiën activiteiten waarbij de lokale gemeenschap wordt betrokken, hiertoe gaan ze wijkgericht werken. Het wijkgericht werken beperkt zich niet tot musea. Zo zijn bijvoorbeeld het Scapino ballet en het Rotterdams Philharmonisch Orkest ook al enige tijd bezig om hun publiek op een andere manier te bereiken dan enkel via de Schouwburg of concertzaal De Doelen. Culturele instellingen stellen zich in toenemende mate activerend op buiten de muren van hun organisatie en in samenwerking met de lokale gemeenschap.

1.2 Gemeenschapskunst³ en gemeenschapsmusea⁴

De term gemeenschapskunst verwijst naar een samenwerking tussen professionele kunstenaars en instellingen met mensen die weinig mogelijkheden tot actieve cultuurdeelname hebben. Het doel van de samenwerking is om artistieke talenten bij de deelnemers te ontplooiën. Dit resulteert in kunst van mensen, voor en door de wijken. Sinds de term in de beleidsnota *Ruim baan voor culturele diversiteit* (1999) van Staatssecretaris voor Cultuur, Rick van der Ploeg, is opgedoken, zijn steeds meer kunstenaars gaan samenwerken met buurten, instellingen en scholen. Gemeenschapskunst komt in allerlei variaties voor. Niet alleen culturele instellingen werken samen, maar ook welzijnsinstellingen, woningbouwverenigingen en gemeenten zijn in toenemende mate gaan samenwerken met kunstenaars en culturele organisaties (Boekman 82, 2010: 36). De gemeenschapsprojecten worden vanuit diverse invalshoeken georganiseerd en kunnen qua vorm, inhoud en doelstelling sterk van elkaar verschillen. Maar ze hebben één ding gemeen: ze verbinden

3 Meer informatie over gemeenschapskunst is te vinden op www.cultuurnetwerk.nl, op deze website is een bibliotheek te vinden met verwijzingen naar literatuur over gemeenschapskunst. De databank *Community arts* www.projectloketcultuur.nl bevat een overzicht van verschillende projecten op het gebied van gemeenschapskunst. Hiernaast geven de uitgaven van het *Boekman* tijdschrift 64 *Kunst en engagement* (2005) en 82 *Community art* (2010) inzicht in het thema.

4 De onderzoeksgroep *Community museums past and present* van de Erasmus Universiteit Rotterdam houdt zich sinds 2009 bezig met onderzoek naar de relatie tussen gemeenschappen, erfgoed en musea. Meer informatie over dit onderzoek is te vinden op www.fhk.eur.nl/english/communitymuseums en op www.museumcommunities.com.

cultuur met de gemeenschap. Het gaat niet meer om het vergroten van het cultuurbereik alleen. Ook het verhogen van de sociale cohesie of het historisch bewustzijn in een woonwijk, het vergroten van de zelfredzaamheid van minderheden, of het bevorderen van sociale vaardigheden bij een specifieke groep kan het doel zijn van een gemeenschapsproject. Naast artistieke ambities spelen sociaal-maatschappelijke doelstellingen dus ook een rol. Gemeenschapskunst wordt gebruikt om de afstand tussen cultuur en de samenleving te verkleinen.

Wat betreft de gemeenschapsmusea valt op te merken dat niet alle bevolkingsgroepen in de collecties van musea vertegenwoordigd zijn. Het probleem van de representativiteit van museale collecties heeft ertoe geleid dat sommige musea zich gedwongen zien een nieuwe weg in te slaan, waarbij het verleden vanuit het perspectief van de lokale bevolking wordt gereconstrueerd.

Gemeenschapsmusea gaan te werk vanuit de behoefte en voorkeuren van de lokale bevolking. Om een band met de gemeenschap te ontwikkelen stellen deze musea zich actief op naar de verschillende groepen in de samenleving. Deze activiteiten vinden veelal buiten de muren van het museum plaats en richten zich op groepen die niet tot het vaste museumpubliek behoren, zoals jongeren en mensen met een andere achtergrond dan de Nederlandse.

Het HMR is een gemeenschapsmuseum, andere voorbeelden zijn het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem, het Tropenmuseum in Amsterdam en het Fries Museum in Leeuwarden.

Gemeenschapsmusea vertellen een verhaal waarbij de geëxposeerde objecten in verband worden gebracht met hun achterliggende betekenis. Hierdoor staan de bezoekers van het museum dicht bij de leef- en belevingswereld van de verschillende groepen in de gemeenschap. Gemeenschapsmusea willen de dynamiek van de samenleving in hun erfgoedbeleid naar voren brengen. De collectie en de daaromheen gebouwde kennis kunnen, dankzij media zoals het internet, ook buiten de muren van het museum verspreid worden. Hierdoor kan het gemeenschapsmuseum een breed publiek bereiken. Het museum wordt als instituut een partner van de gemeenschap, met zorg voor het cultureel erfgoed.

1.3 Eerdere projecten van het HMR

De Stad als Muze ligt in het verlengde van erfgoedprojecten die het HMR eerder heeft ontwikkeld en uitgevoerd. Met deze projecten wordt het verhaal en het cultureel erfgoed van de wijkbewoners in kaart gebracht. In deze paragraaf wordt een aantal van deze projecten beschreven.⁵

Wie regelmatig musea bezoekt, kan zich niet aan de indruk onttrekken dat de geschiedenissen van migrantengroepen veelal niet in de collecties vertegenwoordigd zijn. Het HMR probeert daar iets aan

⁵ Bron: website en magazines (*Roffa 5314* nummers 1 (02/08) en 2 (06/08) en *Panorama Hoogvliet* (2009) en *Panorama Crooswijk* (2008)) van het HMR.

te doen. In 1999 zijn bijvoorbeeld acht migrantenfamilies gefilmd voor een tentoonstelling in het Wereldmuseum. Om te zien hoe het tien jaar later met deze families ging, heeft het HMR ze in 2009 opnieuw gevolgd. De filmportretten zijn gepresenteerd in het Schielandshuis en staan op de website van het HMR. Ook jongeren vormen een speciale aandachtsgroep. Zo stonden in het project *Roffa 5314* jongeren uit Rotterdam Zuid centraal. Dit onderzoek heeft een beeld opgeleverd van de diverse groepen jongeren in Rotterdam Zuid. Hun kleding, muziek, smaak, leefwijze en manier van praten zijn door het museum verzameld als eigentijds erfgoed. Het HMR heeft in 2009 twee exposities georganiseerd op Rotterdam Zuid. Hiernaast is er een digitale expositie op het internet, en zijn er magazines en een boek uitgegeven.

Verder is het HMR bezig met een langdurig project over de recente geschiedenis van de stad. Er zijn *Panorama's* ontwikkeld van verschillende Rotterdamse wijken. Hiermee vertelt het museum het verhaal van de wijk door te laten zien wat de bewoners bezig houdt en belangrijk vinden. Het museum heeft al *Panorama's* gemaakt van Spangen, Hoogvliet, Crooswijk, Hillegersberg, Tarwewijk en de Kop van Zuid. Dit jaar -2010- zijn Beverwaard, Overschie, Noord en Ommoord aan de beurt. Naast dat de *Panorama's* in de wijken geëxposeerd zijn, worden ze in 2011 gezamenlijk tentoongesteld. Ook over dit project heeft het HMR magazines uitgegeven.

De stad functioneert als verzamelterrein. Het HMR hoopt op deze manier aansluiting te vinden met de belevingswereld van de Rotterdamse bevolking. De kennis en ervaring die het museum bij deze projecten heeft opgedaan hebben geleid tot een nieuwe museale aanpak, *De Stad als Muze*.

De Stad als Muze is een zoektocht naar een nieuwe methode voor het participerend verzamelen van cultureel erfgoed. Meer informatie over *De Stad als Muze* volgt in hoofdstuk drie.

1.4 Probleemstelling

Door uiteenlopende ideeën over wat erfgoed is, geeft het huidige erfgoed vaak een eenzijdig beeld van het verleden. Erfgoed vertelt een bepaald verhaal, maar wiens verhaal wordt verteld? De collectie van het HMR is in haar huidige vorm onvoldoende representatief voor de recente geschiedenis van de stad sinds de jaren tachtig. Door de veranderende samenleving is er behoefte ontstaan aan nieuwe middelen om de collectie te presenteren en het publiek te bereiken. Het stadsmuseum moet hier rekening mee houden en wil deze dynamiek ook in zijn erfgoedbeleid tot uitdrukking laten komen.

1.5 Doelstellingen

Om een aansluiting met de veranderende samenleving te vinden richt het museum zich op twee doelstellingen:

- het ontwikkelen van een nieuwe methode van participerend verzamelen en presenteren om

het recente en hedendaagse erfgoed van en voor de stad Rotterdam te behouden voor toekomstige generaties;

- hoewel de bezoekerscijfers niet het kerndoel vormen van *De Stad als Muze*, wil het museum hiermee een nieuw Rotterdams publiek bereiken en betrekken bij haar activiteiten.

Het is het HMR tot dusver niet gelukt om een aanbod te creëren dat breed genoeg is om voor alle lagen van de bevolking interessant te zijn. Daarom is er gekozen voor een werkwijze waarbij een nieuwe relatie met het publiek wordt aangegaan door de wijken in te trekken. Om te overleven gaat het museum vraaggericht werken.

Het vergroten van het cultuurbereik is een van de doelstellingen van het Nederlandse cultuurbeleid. Toenmalig staatssecretaris Van der Ploeg heeft in 2001 het Actieplan Cultuurbereik geïntroduceerd (Pots, 2006: 338). Het Actieplan had tot doel het culturele bewustzijn van de Nederlandse bevolking te versterken door zowel de ontvankelijkheid voor cultuur als de actieve participatie aan cultuur te vergroten. Om een gevarieerder aanbod en een actiever publiek te bereiken hebben de provincies en gemeenten een eigen programma opgesteld. In Rotterdam is verhoging van de deelname van inwoners van aandachtswijken al veel langer onderdeel van het cultuurbeleid, getuige de agenda van de Dienst voor Kunst en Cultuur van de Gemeente Rotterdam en de voortrekkersrol van de Rotterdamse Kunststichting in de jaren negentig.⁶

1.6 Onderzoeksvragen

De recente doelstellingen van het HMR vormen het kader van deze thesis. De vragen die naar aanleiding van dit onderzoek beantwoord worden, luiden dan ook als volgt:

- *Is de methode van participierend verzamelen en presenteren om het recente en hedendaagse erfgoed van en voor de stad Rotterdam te behouden een geschikte methode voor de nieuwe koers van het HMR?*
- *Bereikt het HMR hiermee een breed en nieuw Rotterdams publiek?*

De volgende vragen hebben betrekking op mijn onderzoek in Katendrecht:

- *Wat is de situatie in Katendrecht?*
- *Wat betekent het lokale erfgoed voor de lokale bevolking?*
- *Wat vinden de bewoners van Katendrecht van de erfgoedbenadering van het HMR op wijkniveau?*

⁶ Zie hiervoor de nota's *Multicultureel kunstbeleid* (1997) van de Rotterdamse Kunststichting (tegenwoordig ondergebracht bij de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur) en *In verbeelding van elkaar samen het toneel van de stad zijn* (2009) van de Dienst voor Kunst en Cultuur van de gemeente Rotterdam.

1.7 Operationalisering van de onderzoeksvragen

In deze paragraaf wordt toegelicht hoe de onderzoeksvragen meetbaar zijn gemaakt.

- *Is de methode van participierend verzamelen en presenteren om het recente en hedendaagse erfgoed van en voor de stad Rotterdam te behouden een geschikte methode voor de nieuwe koers van het HMR?*

Om deze vraag te beantwoorden heb ik veldonderzoek verricht in Katendrecht. In de conclusie evalueer ik de resultaten van het onderzoek. Hierbij komen de volgende deelvragen aan de orde. Wat waren de knelpunten en barrières? Kan de probleemstelling worden opgelost? Zijn mensen zich ervan bewust dat ze erfgoeddragers zijn? Welke groep is bereikt? Zijn de uitkomsten generaliseerbaar?

- *Bereikt het HMR hiermee een breed en nieuw Rotterdams publiek?*

Is het participeren buiten de muren van het museum een goede manier om tot nieuw publiek te komen? Zijn de bewoners bereid om mee te doen aan het onderzoek? Is er een bepaalde groep die moeilijk bereikbaar is? Is er een verschil tussen de oude en nieuwe bewoners van Katendrecht?

- *De situatie in Katendrecht*

De sociale, culturele en economische gegevens over het gebied zijn gebruikt als voorbereiding voor het onderzoek op locatie. Naast de gegevens van het Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS), heeft participerende observatie in Katendrecht inzicht verschaft in de belevingswereld van de bewoners.

- *Wat betekent het lokale erfgoed voor de lokale bevolking?*

Cultureel erfgoed zijn de belangwekkende materiële en immateriële overblijfselen uit het verleden die we bewaren voor de toekomst. Niet iedereen weet wat erfgoed is. Daarom heb ik tijdens de interviews gevraagd hoe het leven in Katendrecht is, wat er bijzonder aan is voor de bewoners, wat ze zouden willen bewaren, en waarom ze dat willen bewaren.

- *Wat vinden de bewoners van Katendrecht van deze benaderingswijze?*

Ik heb mijn respondenten gevraagd wat ze ervan vinden dat het museum hen bij zijn werkwijze probeert te betrekken.

2. Cultuurbeleid en cultuurdeelname

In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader van dit onderzoek beschreven. Eerst wordt er een beeld geschetst van het Nederlandse en Rotterdamse cultuurbeleid. Vervolgens worden sociologische theorieën over cultuurdeelname behandeld die relevant zijn voor de werkwijze van het HMR. Tot slot wordt er nog enige aandacht besteed aan antropologisch onderzoek in relatie tot de stad.

2.1 De overheid

De Rijksoverheid

Voor de Tweede Wereldoorlog was de bemoeienis met de kunsten vooral een zaak van gemeenten en particulieren geweest. De eerste jaren na de oorlog heerste de overtuiging dat de Nederlandse beschaving werd bedreigd door een massale culturele ontworteling. De staat kon hier niet werkeloos op toezien. De gedachte was dat cultuur de bevolking beschaafder maakt, waardoor de overheid pleitte voor een betere verspreiding. In de jaren zestig steeg de welvaart en werd de verzorgingsstaat uitgebreid, het cultuurbeleid werd in het perspectief van het welzijnsdenken geplaatst. Kunst kreeg een maatschappelijke rol en moest bijdragen aan de vorming van de burgers (Pots, 2006: 292).

Verschillende kunstvormen kregen in het kader van het sociaal en regionaal cultuurspreidingsbeleid een vaste plek binnen de verzorgingsstaat. In de daaropvolgende jaren werd subsidie de voornaamste inkomensbron van veel culturele instellingen. Ondanks dat de resultaten van cultuurspreiding tegen vielen, bleef het uitgangspunt van de overheid in de jaren zeventig dat cultuurbeleid ook welzijnsbeleid moest zijn. Het stimuleren van de maatschappelijke werking van kunst, en het bevorderen van participatie van de bevolking aan cultuur werden centrale doelen van het beleid. Er moest meer aandacht voor amateurkunst en kunstzinnige vorming komen (Pots, 2006: 315). Deze sectoren zouden bijdragen aan maatschappelijke veranderingen en het opheffen van sociale ongelijkheden.

Vanaf de jaren tachtig kwam de verzorgingsstaat ter discussie te staan en was het beleid er meer op gericht het ontstane financieringstekort terug te brengen. De groei van de overheidsinvloed en van de publieke sector diende hiertoe te worden omgebogen waardoor het accent kwam te liggen op vergroting van de marktwerking. Hoewel marktwerking en efficiëntie van de bedrijfsvoering van gesubsidieerde instellingen werden bevorderd, bleven de doelstellingen van het cultuurbeleid gelijk. Cultuur diende toegankelijk te zijn voor alle lagen van de bevolking. In 1993 is de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid in werking getreden. Het doel was structuur in overheidssubsidies ten behoeven van cultuur aan te brengen. In de Wet op het Specifiek Cultuurbeleid ligt de nadruk op een verantwoordelijke overheid bij het scheppen van voorwaarden voor het in stand houden, ontwikkelen

en spreiden van cultuur.

De criteria voor subsidieaanvragen werden strenger. Er moest in toenemende mate rekening gehouden worden met de vraag van het publiek. Eind jaren negentig werd evenwel geconstateerd dat jongeren en grote etnische groepen achterbleven in hun culturele belangstelling. De mensen die ondervertegenwoordigd waren werden zo opnieuw de doelgroep van het cultuurbeleid. Hiertoe werd in 2001 het eerdergenoemde Actieplan Cultuurbereik opgezet, met als doel een groter en gevarieerder publiek te betrekken bij cultuur. Het Rijk, de provincies en dertig grote gemeenten leverden een gezamenlijke inspanning om het bereik van cultuur te vergroten. Het Rijk is verantwoordelijk voor het scheppen van voorwaarden voor de productie van het culturele aanbod, de gemeenten zijn verantwoordelijk voor de distributie van cultuur en spreiding van cultuurdeelname en de provincies hebben daarbij een aanvullende taak. Per 1 januari 2009 heeft het Fonds voor Cultuurparticipatie het Actieplan opgevolgd. Het fonds legt de nadruk op het zelf beoefenen van kunst en cultuur. Mensen moeten dus niet alleen bereikt worden, maar zelf ook actief bezig zijn met kunst.

De uitgangspunten van het cultuurbeleid worden in beginsel eens in de vier jaar bepaald. Maar deze uitgangspunten worden doorgaans niet wezenlijk heroverwogen en de hoofdlijnen ervan gelden tot op de dag van vandaag. De pijlers van het beleid zijn sinds de Tweede Wereldoorlog geformuleerd en ongewijzigd gebleven: de zorg voor het behoud, de ontwikkeling en de spreiding van cultuur.

Opeenvolgende kabinetten continueerden het bestaande cultuurbeleid, de wijzigingen ontstonden doordat ministers eigen accenten doorvoerden. Het meest recente cultuurplan is ingegaan op 1 januari 2009 en eindigt op 31 december 2012⁷.

Gemeente Rotterdam

De culturele sector levert een belangrijke bijdrage aan de fysieke, sociale en economische ontwikkeling van de stad. De beleidsuitgangspunten van de gemeente Rotterdam zijn dat kunst en cultuur de stad aantrekkelijker maken, de sociale cohesie in wijken versterken en het imago van de stad verbeteren.

Het Rotterdamse cultuurbeleid gaat uit van een brede cultuuropvatting, waarbij de waarden van de verschillende culturele tradities tot hun recht komen. Het uitgangspunt is dat de culturele diversiteit tastbaar, zichtbaar en toegankelijk moet worden. De gemeente wil zorg dragen voor een culturele infrastructuur waarbij gesubsidieerde instellingen via prestatie-indicatoren worden gestuurd. Op die manier moet de participatie van etnische groepen bij deze instellingen worden bevorderd. 'Op het gebied van cultuur is participatie de komende jaren het kernbegrip. Iedere Rotterdammer moet

⁷ De hoofdlijnen van het cultuurbeleid zijn voor deze periode vastgelegd in de nota *Kunst van leven* (Plaskerk, 2007). De nota is te downloaden via de website van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en wetenschap (OCW).

kunnen deelnemen aan culturele activiteiten, of het nu gaat om het genieten van het aanbod van culturele instellingen of om het zelf beoefenen van kunst. Het is ons streven om het cultureel burgerschap van de Rotterdammers te vergroten en te versterken. Cultuur en culturele participatie spelen een cruciale rol bij het bevechten en bereiken van burgerschap en maatschappelijke participatie' (Gemeente Rotterdam, 2009: 8).

Het spreidingsbeleid dat sinds de Tweede Wereldoorlog gevoerd wordt is weinig succesvol. Onderzoek⁸ wijst telkens uit dat de cultuurdeelname van mensen uit de lagere sociale klassen niet toeneemt en dat culturele subsidies grotendeels terecht komen bij huishoudens met een hoog inkomen. Voor het mislukken van de cultuurspreiding wordt in de literatuur voornamelijk gewezen op twee factoren: ten eerste speelt het aspect van statusverwerving een rol en ten tweede wordt de spreiding beperkt door de complexiteit van het culturele aanbod. Op deze theorieën wordt in de volgende paragraaf dieper ingegaan.

2.2 Sociologische theorieën over cultuurdeelname

In de sociologie worden er over het algemeen twee uitgangspunten gehanteerd; de statusverwervingstheorie en de informatieverwerkingstheorie. De statusverwervingstheorie vat cultuur op als een onderscheidingsattribuut voor sociale klassen. Het deelnemen aan cultuur wordt gezien als onderdeel van een leefstijl waarmee men zich onderscheidt van- of zich identificeert met een bepaalde sociale groep. De informatieverwerkingstheorie vat cultuur op als complexe informatie. Het deelnemen aan cultuur wordt gezien als een vorm van informatieverwerking waarvoor een bepaald niveau van voorkennis en ervaring nodig is.

De statusverwervingstheorie

In *La Distinction* (1984) onderzoekt Pierre Bourdieu de relatie tussen sociale posities en smaken, opvattingen, leefstijlen en gedragspatronen. Bourdieu toont in deze studies aan dat verschillen in cultuurparticipatie een gevolg zijn van sociale ongelijkheden. Culturele consumptie kan gebruikt worden om zich van een klasse te onderscheiden of juist om zich aan een bepaalde klasse aan te passen. Om een bepaalde status te etaleren door middel van smaak en culturele consumptie hebben mensen, volgens Bourdieu, naast financiële middelen ook bepaalde vaardigheden en kennis nodig. Bourdieu noemt dit 'kapitaalsoorten': economisch kapitaal, cultureel kapitaal en sociaal kapitaal. Economisch kapitaal verwijst naar de beschikking over geld en het welvaartsniveau. Cultureel kapitaal verwijst naar de genoten opleiding van een persoon. Dat wil zeggen de kennis, informatie en

⁸ Zie hiervoor bijvoorbeeld Bevers (1993), Oosterbaan (1990), Ganzeboom (1989) en Van Eijck en Knulst (2005). Daarnaast geven het Sociaal Cultureel Planbureau en het Centraal Bureau voor de Statistiek inzicht in de ontwikkelingen van cultuurdeelname onder de Nederlandse bevolking.

vaardigheden die iemand tot zijn beschikking heeft. Sociaal kapitaal verwijst naar de relaties die iemand onderhoudt en het sociale netwerk waarin iemand zich bevindt (1984: 114-115).

Klassenposities geven toegang tot deze hulpmiddelen waarmee sociale posities te behouden of te verwerven zijn. Hoe minder kapitaal hoe minder keuzevrijheid mensen hebben.

Volgens Bourdieu straalt de hoge klasse smaak en status uit door deel te nemen aan culturele evenementen die een hoog niveau van economisch, cultureel en sociaal kapitaal verlangen. De middenklasse wordt door hem beschreven als vastzittend tussen de lage klasse waartegen die klasse zich wil afzetten, en de hoge klasse waar men bij wil horen. Voor de lage klasse zijn alle vormen van kapitaal schaars, en moeten dingen nuttig zijn om gewaardeerd te worden (1984: passim). Bourdieu interpreteert smaak aan de hand van verschillende vormen van kapitaal en de neiging om dat aan anderen te laten zien.

De informatieverwerkingstheorie

In de informatieverwerkingstheorie wordt cultuur beschouwd als complexe informatie. De veronderstelling is dat als de omgeving te weinig prikkels biedt deze als saai wordt ervaren. Als de omgeving te complex is wordt deze als stressvol ervaren en alleen als er op de juiste manier geprikkeld wordt kan deze als aangenaam worden ervaren. In deze theorie wordt een verband gelegd tussen de complexiteit van het aanbod, de teweeggebrachte activering van prikkels bij het waarnemen en de gevoelens van waardering die daar uit voortvloeien (Ganzeboom, 1982: 186).

Mensen hebben een bepaalde capaciteit voor het verwerken en begrijpen van informatie en daarnaast hebben ze ook verschillende niveaus van bekendheid met bepaalde culturele velden (Bourdieu's cultureel kapitaal). De mate van genot die iemand uit cultuurdeelname haalt, wordt bepaald door de capaciteit die de persoon heeft om de informatie te verwerken en te begrijpen. Er zou dan ook een sterk verband zijn tussen het opleidingsniveau en culturele consumptie. Hoe hoger de opleiding, des te complexer de cultuurvormen zijn die mensen kunnen begrijpen en waar ze plezier aan kunnen beleven.

Uit deze theorie valt te begrijpen dat de kloof tussen professionals en leken in de kunstwereld is toegenomen door de autonomisering en verdergaande specialisering van de kunsten (Oosterbaan, 1990). Deze ontwikkelingen hebben tot gevolg dat er niches in de markt ontstaan en de waardering van deze kunstvormen het terrein wordt van specialisten. Hierdoor gaat de aansluiting met grote delen van het publiek verloren. Het gaat dan niet meer om een traditioneel klassenverschil, maar in toenemende mate om het verschil tussen leken en professionals (Elias, 1935).

De kenmerken die zowel volgens de statusverwervingstheorie als de informatieverwerkingstheorie van invloed zijn op cultuurdeelname zijn het opleidingsniveau, de sociale achtergrond en het inkomen. De hogere klassen zijn daarom oververtegenwoordigd bij het publiek van klassieke muziek, literatuur en musea. Maar de jonge generaties hoger opgeleiden bezoeken ook steeds vaker populaire cultuurvormen. Dit wordt in de sociologie beschreven als de opkomst van de culturele omnivoor, zij vertonen een brede culturele smaak. Richard Peterson (1992) omschrijft deze als: 'the omnivor commands status by displaying anyone of a range of tastes as the situation may require' (1992: 254). Omnivoren consumeren zowel hoge als populaire cultuurvormen. Peterson omschrijft personen die slechts een beperkt aantal cultuurvormen consumeren als 'univoren', dit betreft voornamelijk mensen uit de lagere klassen.

Er is continuïteit in deze culturele tegenstellingen. Op de lange termijn is er weliswaar een positief resultaat te zien van het cultuurspreidingsbeleid, maar dit komt door de stijging van de welvaart, het toegenomen opleidingsniveau en de sociale mobiliteit. Cultuurspreiding speelt zich vooral af bij de klasse die het midden houdt in de samenleving. Daar is de dynamiek van het assimileren en onderscheiden het grootst (Beyers, 1993: 131). De middenklasse maakt zich het culturele gedrag en de smaak van de hogere klasse eigen. De verhoogde participatie is een gevolg van een grotere middenklasse en het hogere opleidingsniveau van de bevolking, niet van het cultuurbeleid van de overheid. Mensen met weinig economisch en cultureel kapitaal blijven achter in cultuurdeelname. Cultuur kan niet zomaar over deze grenzen heen worden verspreid.

2.3 Antropologisch onderzoek

Twee elementen van de antropologie zijn met name van belang voor dit onderzoek. Ten eerste de antropologische onderzoeksmethoden. Antropologen maken van huis uit gebruik van participerende observatie waarbij een band opgebouwd wordt met de onderzochte groep. Ten tweede zijn er antropologische inzichten gebruikt. Antropologen zien de stad als object van onderzoek, waarbij de dynamiek tussen de geografische en beleefde stad als uitgangspunt dient.

Antropologische onderzoeksmethoden

Initieel bestudeerden antropologen voornamelijk niet-westerse culturen. Zo onderzochten zij onbekende samenlevingen door veldwerk te verrichten waarbij participerende observatie en diepte-interviews gebruikt werden om de 'vreemde' samenleving in kaart te brengen. Tegenwoordig is het werkterrein van de antropoloog uitgebreid. Door de globalisering zijn veel van de 'andere' culturen in de 'eigen' cultuur aanwezig. De eigen cultuur is vermengd geraakt met de andere en omgekeerd hebben andere culturen zich aangepast aan de samenleving waarin zij terecht gekomen zijn. De

onderzoeksmethoden zijn hetzelfde gebleven: de onderzoeker begeeft zich in het veld om kwalitatief onderzoek te verrichten. Veldwerk is gebaseerd op een directe wisselwerking tussen de onderzochten en de onderzoeker, waarbij de onderzoeker deelneemt aan het dagelijks leven van de eerste. Op deze manier wordt de doelgroep van binnenuit bestudeerd. Door gebruik te maken van diepte-interviews in combinatie met participerende observatie wordt duidelijk hoe mensen handelen en denken, en welke betekenis ze zelf geven aan cultuur.

Antropologische inzichten

Om de stad van binnenuit te onderzoeken, kunnen antropologische inzichten een welkome bijdrage leveren. Antropologen houden rekening met de culturalisering van de openbare ruimte door een relatie te leggen tussen de gebouwde omgeving en de cultuur van een stad. Zo laat Setha Low (1999) bijvoorbeeld zien hoe perspectieven over de sociale productie van ruimte en de sociale constructie van ruimte ons kunnen helpen om te begrijpen hoe de openbare ruimte ervaren en geïnterpreteerd wordt (1999: 112). De sociale productie van de stad omvat de sociale, economische en technische factoren waardoor de stad fysiek tot stand komt. De sociale constructie komt tot uiting in het gebruik van de stad door sociale groepen, de ervaringen die ze daarbij opdoen en de betekenis die zij daaraan toekennen (Van de Laar, 2006: 121).

2.4 Relevantie

Het wijkgericht werken van culturele instellingen moet in verband gebracht worden met het Nederlandse cultuurbeleid. Dat houdt in dat ernaar gestreefd wordt om alle lagen van de Nederlandse bevolking in aanraking te brengen met cultuur. Dit heeft overeenkomsten met gemeenschapskunst. De uitkomsten van de statusverwervingstheorie en de informatieverwerkingstheorie zijn beide bruikbaar als uitgangspunten voor het project van het HMR. Door de toename van de interne dynamiek en de professionalisering van cultuur wordt de informatieverwerkingstheorie belangrijker om te begrijpen waarom mensen sommige cultuur niet waarderen. Bourdieu wijst hier ook op, door naast economisch en sociaal kapitaal het culturele kapitaal te benadrukken dat mensen nodig hebben om deel te nemen aan cultuur. De antropologische onderzoeksmethoden zijn gebruikt tijdens het veldonderzoek in Katendrecht. Tijdens het veldonderzoek heb ik gebruik gemaakt van kwalitatieve methoden zoals participerende observatie en diepte-interviews. Bestudering van het leven in de stad biedt inzichten in de relatie tussen maatschappelijke processen, het dagelijks leven en de belevingswereld van de bewoners van de stad.

3. Onderzoeksopzet en methodologie

In dit hoofdstuk wordt eerst de onderzoeksopzet van *de Stad als Muze* uiteengezet. Vervolgens wordt dieper ingegaan op de methodologie. Tot slot komen de dataverzameling en data-analyse aan bod.

3.1 Onderzoeksopzet

De Stad als Muze is een vierjarig project van het HMR, een zoektocht naar een museaal model waarbij de bewoners van Rotterdam structureel worden betrokken bij het onderzoeken, verzamelen en presenteren van het cultureel erfgoed van de stad. Gedurende het project wordt de werkwijze aangepast aan de ontwikkelingen. Er wordt op deze manier invulling gegeven aan de functie van 'werkplaats voor het geheugen van de stad: de gemeenschap geeft betekenis aan het erfgoed, het museum zet aan tot reflectie en omgekeerd' (HMR, 2009:9). Op deze wijze hoopt het museum aansluiting met de veranderende samenleving te vinden.

Onderstaand model geeft de onderzoeksopzet van de Stad als Muze weer:

Bron: projectplan De Stad als Muze HMR (2009)

In de periode van 2010 tot en met 2013 vinden vier deelprojecten van elk ongeveer een jaar plaats, steeds in een ander deel van de stad. Er wordt gestreefd naar een gelijkmatige spreiding binnen Rotterdam, waarbij Zuid, Noord, Oost en West aan bod komen. De verschillende delen van Rotterdam worden volgens eenzelfde opzet onderzocht: eerst de algemene wijkverkenning, vervolgens het onderzoek naar een thema, en tot slot de verdieping op individueel niveau. Van januari tot september 2010 wordt Rotterdam Zuid onderzocht. Mijn onderzoeksgebied was

Katendrecht, het veldonderzoek heeft van februari tot en met juni 2010 plaatsgevonden en heeft vooral betrekking op de laatste fase van het onderzoek, de verdieping op individueel niveau.

3.2 Methodologie

Fase 1. Macroniveau: verkenning van de wijk

De eerste fase bestond uit het verzamelen van gegevens over de wijk. De belangrijkste benadering in deze fase was die van de inductieve waarneming, waarbij ik open stond voor onderwerpen die ik tegenkwam. In deze fase heb ik op verschillende plaatsen oproepen geplaatst voor respondenten: op de website van de bewonersvereniging, in de dichtstbijzijnde supermarkt, bij Buurtcentrum 't Steiger en bij de bewonerswerkgroep van de seniorenflat. Niemand heeft gaandeweg het onderzoek gereageerd op deze oproepen. Om een globaal beeld te krijgen van het alledaagse leven in de wijk heb ik in het buurtcentrum deelgenomen aan het open huis, ben ik in een café (De Pijp) gaan zitten en heb ik mensen op straat aangesproken. Zo heb ik een aantal mensen bereid gevonden om aan het onderzoek mee te werken.

Fase 2. Mesoniveau: verdiepend onderzoek naar het gekozen thema

In de tweede fase is het netwerk uitgebreid. Ik heb in deze fase geparticipeerd in lokale evenementen (voetbalwedstrijden kijken in café De Pijp, de bijeenkomst 'oud ontmoet nieuw' van Levendig en Leuk, de bijeenkomst over parkeervergunningen van de gemeente en de wielerronde van Katendrecht) om meer informatie te verzamelen over de gemeenschap. De onderwerpen die ik tegenkwam waren voornamelijk ongenoegens over het gemeentebeleid en het gemis van de vroegere levendigheid en winkels.

De leefbaarheid van de stad wordt mede bepaald door de kwaliteit van de ruimtelijke ordening. De gemeente Rotterdam heeft een *Stadsvisie* (2007) ontwikkeld, haar visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Rotterdam tot 2030. De missie luidt: bouw aan een sterke economie en een aantrekkelijke woonstad. Om een rol van betekenis te blijven spelen in de toenemende concurrentiestrijd tussen stedelijke regio's moet Rotterdam, aldus de gemeente, een strategie volgen die gericht is op de ontwikkeling van een kennis- en diensteneconomie die zorgt voor een aantrekkelijk leefklimaat dat meer hoogopgeleide en creatieve mensen aan de stad weet te binden. Rotterdam wil een broedplaats zijn voor kansrijk talent. Dit speelt in Katendrecht. De laatste (en komende) jaren is (en wordt) de wijk ingrijpend gerenoveerd. De bewoners zijn over het algemeen blij met de vooruitgang van de wijk, maar minder blij met de manier waarop de gemeente dit aanpakt. Ik heb meerdere mensen gesproken die uit het huis waar ze hun hele leven gewoond hebben moesten vertrekken, om vervolgens hun geliefde huis nog jaren leeg te zien staan. Daarnaast konden de meeste mensen het zich financieel niet veroorloven om in het gerenoveerde huis terug te keren.

Fase 3. Microniveau: het individu centraal

Binnen deze fase van het onderzoek staat het individu centraal. Er zijn zes casestudies 'achter de gevel' uitgevoerd; de interviews zijn afgenomen in de woning van de respondenten. Door middel van diepte-interviews met de personen die ik in de voorgaande fases heb leren kennen, heb ik informatie verkregen over het alledaagse leven in verhouding tot de publieke omgeving. De vragen hebben betrekking op familie- en verhuisgeschiedenis, leefstijl en dagelijks leven, leefomgeving (interieurs), het netwerk in de buurt en sociaal-culturele activiteiten.

3.3 Dataverzameling

Door me in te leven in de situatie van de bewoners (waarbij ik zelf een instrument was), hun gewoonten te leren kennen en hun gedrag te observeren, probeer ik Katendrecht zo veel mogelijk te zien zoals de bewoners dat doen. Door deel te nemen aan het dagelijks leven van de betrokkenen is er sprake van directe waarneming. Deze waarnemingen zijn vervolgens vastgelegd in een logboek. Naast (participerende) observaties heb ik deelgenomen aan lokale activiteiten, gesprekken gevoerd en interviews gehouden.

Aan het einde van de tweede fase heb ik de mensen die ik heb leren kennen gevraagd om als respondent mee te doen aan een interview. De meeste mensen wilden niet mee doen aan het onderzoek. Ze wilden wel met mij praten, maar hadden totaal geen behoefte aan een diepgaand interview over hun dagelijks leven. Omdat het met de deelname aan het onderzoek niet vorderde ben ik, samen met een vriend, een dag van deur tot deur mensen gaan vragen. Na afloop had ik eenentwintig respondenten. Maar van de eenentwintig respondenten wilden er uiteindelijk slechts zes meedoen. Een aantal mensen reageerde niet op e-mail of telefonische oproepen om een afspraak te maken voor het interview. Anderen belden af met de mededeling er bij nader inzien toch geen zin in te hebben en ik heb ook regelmatig voor niets voor een deur gestaan.

De gesprekken vonden plaats bij de respondenten thuis. De interviews duurden ongeveer anderhalf uur en werden op geluidsband vastgelegd. De respondenten werden met het interieur van hun woning gefotografeerd (twee respondenten wilden niet worden gefotografeerd). Bij de interviews is gebruik gemaakt van een vragenlijst waarin een aantal persoonlijke gegevens werden vastgelegd, zoals leeftijd, geboorteplaats, herkomst van de familie, geloof en beroep. De onderzoeksgroep bestaat uit personen die in Katendrecht wonen.

3.4 Data-analyse

De resultaten van het onderzoek bestaan uit beschrijvingen van het dagelijks leven in Katendrecht, de interviews en foto's. Om de uitkomsten van het onderzoek vast te stellen is een inhoudsanalyse uitgevoerd. De analyse begon met het zoeken naar centrale thema's die uit de data naar voren kwamen. Vervolgens zijn categorieën gevormd, welke werden benoemd met een code. De dataverzameling en data-analyse wisselden elkaar af, het is een cyclisch proces. De gegevens die op verschillende tijden binnen het onderzoek zijn verzameld, zijn constant met elkaar vergeleken om inzicht te krijgen in eventueel ontbrekende gegevens. Voorts zijn de codes, bij binnenkomst van nieuwe gegevens, uitgebreid en verfijnd. Na codering van de interviews en beschrijvingen zijn de uitkomsten van het onderzoek met elkaar in verband gebracht om de gevalstudie te beschrijven.

Met betrekking tot de betrouwbaarheid moet er overigens wel rekening mee worden gehouden dat open interviews een lage controleerbaarheid hebben. Om dit te ondervangen zijn de interviews uitgetypt en is gebruik gemaakt van citaten. Aan de andere kant hebben open interviews als voordeel dat beter kan worden waargenomen wat de respondenten werkelijk interessant vinden (interne validiteit). Er bestaat hierdoor slechts een kleine afstand tussen de verzamelde gegevens en de werkelijkheidsbeleving van de Katendrechtse bewoners. Voor het HMR is de opbrengst van het onderzoek dat men beschikt over zes gedetailleerde beschrijvingen van bewoners van Katendrecht die aan het onderzoek hun medewerking wilden verlenen (externe validiteit).

4. Het leven in Katendrecht

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het veldonderzoek gepresenteerd. Om een beeld te krijgen van Katendrecht wordt allereerst ingegaan op de geschiedenis van de wijk. Vervolgens komen de onderwerpen die ik tijdens het veldonderzoek tegen ben gekomen aan bod: de gebouwde omgeving, het gemis aan winkels, het gemeentelijke beleid, de problemen rond parkeren, de relatie tussen de oude en de nieuwe bewoners van Katendrecht en de zoektocht naar respondenten. Tot slot volgen de uitkomsten van de interviews.

Katendrecht is een wijk in Rotterdam Zuid, onderdeel van Deelgemeente Feijenoord. Het schiereiland is gelegen tussen de Rijnhaven en de Maashaven. Katendrecht heeft een oppervlakte van 5,6 km² en telt 3.663 inwoners (in 2009: COS), waarvan 61% een niet-Nederlandse afkomst heeft (voornamelijk Surinamers, Antillianen en Chinezen). Katendrecht wordt in de volksmond ook wel 'De Kaap' genoemd.

Tot 1895 was Katendrecht een welvarend groen dorp met een veerverbinding naar Rotterdam. Het was een rustige plaats waar de gegoede Rotterdamse burgerij haar buitenhuizen bouwde. Voor de aanleg van de Rijn- en Maashaven werd het dorp afgebroken en werd Katendrecht een schiereiland met goedkope arbeiderswoningen, cafés, prostituties, boardinghuizen en los- en laadterreinen. Tot de jaren tachtig was Katendrecht vooral bekend als hoerenbuurt en Chinatown.

4.1 De geschiedenis van Katendrecht

Katendrecht heeft een rijk verleden. In 1199 wordt er voor het eerst over het ambacht⁹ Katendrecht gesproken, eigendom van de heer van Putten (Stichting Historisch Katendrecht). Dijkdoorbraken in de veertiende en vijftiende eeuw deden het gebied een aantal keer onderlopen. In 1410 verleende Van Putten vergunning¹⁰ om een nieuw zomerland te bedijken, dit deel is later Oud-Katendrecht genoemd. Hetzelfde jaar kregen kregen bedijkers een deel van het ambacht in leen, dit is later aangeduid als Nieuw-Katendrecht (Katendrechtse Bewoners Organisatie (KBO)).

De gemeente Rotterdam heeft het dorp in etappes geannexeerd, in 1766 had de stad het gebied geheel in eigendom. De reden voor de aankoop was dat de Rotterdamse haven meer ruimte nodig had. In 1893 kwam de Rijnhaven tot stand, de Maashaven werd in 1905 voltooid (Van de Laar, 2000: 195). Het graven van de havens had tot gevolg dat huizen, boerderijen, buitenplaatsen en een kerk werden afgebroken (Stichting Historisch Katendrecht). Na voltooiing van de havens was er van het oude dorp niets meer over, Katendrecht was een smal schiereiland geworden.

In de eerste decennia van de twintigste eeuw bepaalde de overslag van erts en kolen het karakter van de kades (KBO). Hierdoor was het leefklimaat op Katendrecht niet erg aangenaam. Katendrecht was een beruchte volksbuurt geworden, waar werd gegokt, gestolen voorwerpen werden geheeld en prostitutie bedreven. In 1911 brak er een staking onder zeelieden uit, ze stredden voor een hoger loon en betere arbeidsvoorwaarden. Het havenbedrijf verwierf Chinese arbeiders in Engeland, die als stakingbrekers te werk werden gesteld. Toen de staking was afgelopen bleven de Chinezen in dienst (Van de Laar, 2000). Na de Eerste Wereldoorlog kwamen er steeds meer naar Katendrecht, in de hoop werk te vinden. Maar door de economische moeilijkheden en de maatregelen die de Gemeente Rotterdam nam om het aantal Chinezen te beperken, was hun aantal na de Tweede Wereldoorlog veel kleiner (Romer, 1998).

De wijk had veel cafés waar accordeonisten speelden (zoals Jaap Valkhof) en dansgelegenheden, de sfeer was er gezellig. Na het bombardement van Rotterdam werd de prostitutie uit het centrum verdreven en verplaatste deze zich naar Katendrecht. De concentratie van bordelen kwam na 1940 op gang (Van de Laar, 2000: 545). Tijdens de Tweede Wereldoorlog waren er bij de toegangswegen borden geplaatst waarop stond dat het voor de Duitse soldaten verboden was om Katendrecht te bezoeken. De raszuiverheid van het Duitse volk mocht geen gevaar lopen door geslachtsziektes (Romer, 1998: 56). Hierdoor bleef de wijk tijdens de oorlog redelijk veilig. En kon bijvoorbeeld Jazz, verboden door de Duitse Kultuurkamer, hoogtij vieren in Katendrecht.

9 Een ambacht was vroeger een rechtsgebied, waar de landsheer een ambtenaar voor bestuur en rechtspraak had aangesteld (Van Dale).

10 De heer van Putten verleende deze vergunning aan Wolphaert Jansz. en Jan Wolphaertsz (Gemeente Archief Rotterdam).

Tot het midden van de jaren zeventig gingen de prostituees en bewoners in harmonie met elkaar om. De gemeenschapszin was hecht in Katendrecht. Maar de harmonie verdween doordat bordeelhouders besloten dat de zaken anders aangepakt moesten worden, oftewel de prostitutie verhardde. In bijna elke straat kwam een bordeel. Voor die tijd vonden de dames van plezier hun klanten voornamelijk in cafés aan de Delistraat (Romer, 1998). Enkele Katendrechtse bewoners gingen actie voeren. De wijk raakte de prostitutie uiteindelijk kwijt doordat de gemeente de panden opkocht en sloot. In de jaren tachtig zijn de laatste bordelen gesloten (Van de Laar, 2000: 546).

In de afgelopen jaren is Katendrecht ingrijpend gerenoveerd, de vernieuwingen hebben bijgedragen aan de veiligheid in de wijk. De komende jaren wordt Katendrecht verder gerenoveerd. Deze plannen zijn vastgelegd in een gebiedsafspraak tussen de stad, de Deelgemeente en woningcorporatie Woonstad (KBO). Het grootste deel van de woningen in Katendrecht bestaat uit sociale huurwoningen. Oude huurwoningen worden gerenoveerd, waarna ze als koopwoning worden aangeboden. De kades zijn tegenwoordig voorzien van wandelpaden, groene stroken, een aanlegplaats voor de watertaxi en openbare kunstwerken. Er is een amfibibus die vanaf Katendrecht een rondje over de Maas vaart en *De Rotterdam*, een voormalig cruiseschip van de Holland Amerika Lijn, ligt er aangemeerd. Verder zijn er plannen voor een loopbrug van Katendrecht naar de Kop van Zuid, staan er appartementen gepland in de loodsen aan de Veerlaan, en zijn er ideeën voor een theater (Walhalla) aan het water.

4.2 Het veldonderzoek

Toen ik mijn onderzoek begon was het begin februari, het was koud en nat buiten. Op mijn eerste rondes door de wijk viel het op hoe triest de aanblik van sommige delen is. Het huizenblok Veerlaan, Rechthuislaan, Katendrechtsestraat, Tolhuislaan is 'dichtgemetaald', er zitten ijzeren platen voor de deuren en achter de ramen. Voor dit blok zijn de plannen nog in ontwikkeling.¹¹ De eerste mensen die ik in Katendrecht sprak waren twee ondernemers die een winkelruimte aan de Katendrechtsestraat om-niet in gebruik hebben als opslag voor tweedehands spullen. Ik vroeg of ze in de wijk woonden, en kreeg het antwoord 'Gelukkig niet'. Toen ik vroeg 'waarom gelukkig niet, heb je een slecht beeld van Katendrecht?', zei de man dat niet zijn beeld slecht was, maar dat de realiteit van de wijk uitermate slecht is. Niet iedereen is dus overtuigd van de vooruitgang.

De meeste woningen in Katendrecht zijn van de woningcorporatie Woonstad, de winkelruimtes van het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR). De samenwerking is problematisch, er komt teveel bureaucratie bij kijken. Kleine ondernemers wordt veelal verteld dat er geen plaats is voor winkels,

¹¹ Ik heb een gesprek gevoerd met een planoloog van Deelgemeente Feijenoord. De vraag is wat een betere oplossing zou zijn, renoveren of slopen. De grond is ernstig verzakt, en de huizen staan dicht op elkaar. De gemeente weet niet wat te doen met de smalle tussenruimtes in het blok, en of de huizen anders ingedeeld moeten worden.

terwijl er hele blokken leeg staan. Iedereen die ik heb gesproken mist winkels in de wijk. Vroeger was alles in Katendrecht verkrijgbaar, nu helemaal niets meer. Er zijn twee winkels voor levensmiddelen, een Chinese groothandel en een biologisch winkeltje. Bij de Chinese groothandel kunnen mensen niet terecht voor hun dagelijkse boodschappen zoals brood of melk. Wel als je 80 kilo rijst of 40 kilo garnalen nodig hebt. De biologische winkel is tijdens mijn onderzoek geopend, maar ook hier kunnen de meeste mensen, gelet op de hoge prijzen en het kleine assortiment, eigenlijk niet terecht voor hun dagelijkse boodschappen. De ouderen gaan met de bus naar de C1000. Door het slechte weer waren er niet veel mensen op straat. De mensen die ik toen sprak kwam ik tegen in buurtcentrum 't Steiger of café De Pijp. Tijdens het open huis in buurtcentrum 't Steiger raakte ik in gesprek met een oudere heer. Hij zei het schandelijk te vinden hoe de woningcorporatie met de bewoners omgaat: 'Ze denken dat ze de koning zijn'. Zijn broer is gehandicapt en moest, net als hijzelf, zijn huis verlaten in verband met renovatie. Nu is het de vraag of ze, als oud-bewoners en geboren Katendrechtse, terug kunnen keren zodra het verbouwd is. Een andere man mengde zich in het gesprek, hij wees de plek aan waar zijn oude huis stond, het is nu een braakliggend terrein aan de Katendrechtsestraat. Hij heeft daar heel zijn leven gewoond en moest eruit: 'Daar woonde ik. Een mooi huis hoor, met van die hele hoge plafonds enzo'. Op de vraag of het nodig was dat die huizen gesloopt werden, antwoordde hij van niet, 'het waren goede huizen'. Ik zag dat het hem verdriet deed. Hij vertelde dat zijn huis na zijn vertrek nog vier jaar leeg heeft gestaan, het is in 2007 gesloopt. De nieuwbouw zou in 2009¹² opgeleverd worden, maar er is nog niet aan de bouw begonnen. Ondertussen had hij nog zeven jaar in dat huis kunnen wonen. Hij woont nu om de hoek, met uitzicht over het onbebouwde terrein. In zijn oude huis betaalde hij 75 Euro huur, nu 490 Euro. Dit bedrag is bijna niet op te brengen voor hem, hij leeft van een AOW.

In café De Pijp ging het gesprek regelmatig over het gemeentelijke beleid. Iemand vertelde dat 'de mensen zich als hoer gebruikt voelen door de gemeente'. Het gevoel dat men heeft is dat de gemeente de wijk doodt. De rijken worden geïmporteerd, en de armen moeten eruit. 'Singapore aan de Maas .. er zijn teveel regels, je mag niets meer'. Het gemeentelijke beleid leidt tot een tweedeling van de bevolking, hetgeen kan leiden tot afgunst of zelfs haat bij economisch minder draagkrachtige groepen. De invoering van het betaald parkeren is een goed voorbeeld van een onderwerp waarbij deze tweedeling om de hoek kwam kijken. De aanleiding tot de invoering is de opening van *De Rotterdam* (15 februari 2010) en de oplevering van de nieuwbouw gelegen tussen de Maashavenkade en Wahallalaan. Het betaald parkeren was al een aantal keer uitgesteld. Op 27 april ben ik naar een bijeenkomst van de gemeente over het betaald parkeren geweest, deze vond plaats in *De Rotterdam*.

12 Voor het braakliggende terrein aan de Katendrechtsestraat is pas in september 2009 een bouwvergunning afgegeven. Er worden ongeveer 70% koopwoningen en 30% huurwoningen gerealiseerd. Hiertoe worden woningbouwverenigingen verplicht gesteld (Deelgemeente Feijenoord).

De wethouder, Hans Vervat, opende de bijeenkomst met de woorden dat de gemeente de bewonersbelangen voorop zou stellen: 'Als politicus moet je luisteren naar de omgeving'. Er werden die avond twee petitie's aangeboden door bewoners, waarvan een vanuit de 'werkgroep Maashavenkade'. Deze bewoners willen dat het betaald parkeren wordt ingevoerd. Van de 177 adressen hebben ze 131 handtekeningen verzameld. Ze vinden de 'onveiligheid in hun straat levensgevaarlijk'. Achterin de zaal klonk: 'Is er voor de rest geen Katendrecht?' Daar werd niet op gereageerd. De wethouder zei dat er een maximum snelheid van 30 km per uur kan worden ingevoerd in de straat, maar dat bord staat er al.

De tweede petitie werd aangeboden door Ed Blok, van het actiecomité 'Niet betaald parkeren'. Hij had 700 handtekeningen opgehaald. Hij zei het onzin te vinden dat de mensen uit de nieuwbouw problemen hebben met parkeren: 'Ze hebben parkeerplekken onder hun huis, daar kunnen ze hun auto kwijt'. Zijn tweede punt was dat het niet waar is dat mensen hun auto niet in de wijk kwijt kunnen; dit speelt alleen in het weekend en de aanloop naar het schip geeft overlast voor een beperkte groep personen. Hij vindt niet dat de rest van de wijk daarvoor moet betalen: 'Doordeweeks staan er 100 auto's, in het weekeind staan er 300. De parkeergelegenheid bij *De Rotterdam* heeft 600 parkeerplekken, dan moeten ze die gratis maken'. Groot applaus volgde.

De wethouder zei dat wanneer zou blijken dat de overgrote meerderheid van de bewoners tegen het betaald parkeren is, dat hij zijn best zal doen om het dan niet door te laten gaan: 'De conclusie is aan u, als u het niet wilt, vind ik dat de gemeente het niet moet doen. Als ik weg ben en mijn opvolger duwt het er wel doorheen, dan is het aan u om in verzet te komen, net zoals u hier vanavond aanwezig bent'. Vervat concludeerde dat slechts 60 tot 70% van de parkeerplaatsen in de wijk gebruikt wordt: 'Ik zie dus geen probleem en vind, vooralsnog, dat het betaald parkeren niet ingevoerd zou moeten worden'¹³. Waarop een bewoner riep: 'Ik ben voor het betaald parkeren als het gratis is'.

De nieuwbouw bevindt zich aan de Maashavenkade en de Walhallalaan. Het zijn uitsluitend koopwoningen in het duurdere segment van de woningmarkt. Rinus van Berm, 85 jaar en geboren en getogen in Katendrecht (en nooit vertrokken), mist het dorp dat Katendrecht geweest is, er zijn teveel veranderingen: 'De nieuwkomers zijn kakkers die niet willen integreren, dit is niet leuk voor de oud-Katendrechtters. De levendigheid is weg'. De mensen die in de nieuwbouw wonen worden door wel meer van de oude bewoners als kakkers die niet integreren gezien: 'Deur dicht en het is klaar, mensen helpen elkaar niet meer'. Op 23 april 2010 is er een bijeenkomst 'Oud ontmoet Nieuw' georganiseerd

13 Op 25 mei 2010 heeft het 'oude' College van Burgemeester & Wethouders, op voordracht van 'oud' wethouder Hans Vervat, het volgende besloten: er komt géén algemene invoering van betaald parkeren; er komt wél betaald parkeren in de directe omgeving van *De Rotterdam*; die regeling gaat in per 1 september 2010; de regeling geldt van maandag tot en met zaterdag van 09:00 tot 23:00 uur en op zondag van 12:00 tot 23:00 uur; het uurtarief is 3,00 euro (KBO).

door de 'werkgroep Levendig en Leuk'. De werkgroep is in 2006 opgericht en richt zich op het beter maken van de wijk. Vanuit het open huis¹⁴ in het wijkcentrum waar ook de Katendrechtse Bewoners Organisatie (KBO) gevestigd is, ging er niemand naar deze bijeenkomst. Men was niet van tevoren op de hoogte gesteld. Het stond aangegeven op de website van de KBO, in het wijkkrantje, en er waren 500 uitnodigingen verstuurd. Deze uitnodigingen waren echter alleen verstuurd aan mensen met een koopwoning. Ben van de Wevering (van de KBO) zei hierover: 'Het is niet de bedoeling dat de hele oude wijk uitgenodigd wordt, er is geen behoefte aan chagrijnen die het willen verzieken'. De algemene reactie van de bezoekers van de inloop van het open huis was dat deze gang van zaken belachelijk is. De KBO zou een bewonersvereniging zijn, maar als ze 500 mensen selecteren op grond van het hebben van een koopwoning, klopt dat niet. De huizenbezitters hebben op deze manier meer te zeggen in de wijk. Volgens de vrijwilliger van de inloop zou de slogan 'Kunt u de Kaap aan?' 'Kan de Kaap de (nieuwe) bewoners aan?' moeten zijn.

De opkomst was laag, van de 500 genodigden waren er ongeveer 30 bezoekers op komen dagen. Op mijn weg naar buiten hoorde ik Ben van de Wevering praten tegen een groep jonge mensen. Hij zei dat er een selectieve groep van oude bewoners zou bestaan die het moedwillig verziekt in de wijk. Naar mijn mening valt het opmerkelijk te noemen dat iemand van een vertegenwoordigend bewonersorgaan zich op een dergelijke manier uitlaat. Het is immers beter om tweedeling tussen oude en nieuwe bewoners te voorkomen in plaats van eraan bij te dragen.

In de tweede fase van het onderzoek bleek, zoals gezegd, dat veel van de mensen die ik in de verkennende fase had leren kennen, niet mee wilden werken aan een interview voor het HMR. Na van deur tot deur te zijn gegaan met een vriend, was er in eerste instantie een groot aantal geïnteresseerden. Na vijf uur hadden we zestien nieuwe respondenten, ik had er daarvoor vijf. Er waren overigens ook veel mensen die niet mee wilden doen. Sommigen lieten ons niet eens uit praten 'Ik doe een onderzoek voor het Historisch Museum..' 'NEE' en de deur werd dicht gesloten. Katendrecht is een multiculturele wijk. Maar ik heb, helaas, geen enkele niet-Nederlandse respondent kunnen interviewen. Van de eenentwintig respondenten hadden er zeven een andere achtergrond dan de Nederlandse; drie personen reageerden niet op de oproep om een afspraak te maken, er belden er twee af en er waren er ook twee niet thuis op de afgesproken tijd. Uiteindelijk wilden er zes mensen mee doen aan het interview.

14 Het open huis van het wijkcentrum 't Steiger is gemiddeld drie dagen per week open, in verband met een tekort aan vrijwilligers.

4.3 De interviews

De context waarin mensen leven is vaak bepalend voor hun handelen en de betekenis die ze aan dingen toekennen. Dit is met een intensief interview goed te bestuderen. Om er zeker van te zijn dat de verschillen tussen de respondenten toe te schrijven zijn aan verschillen in het handelen en de betekenis toekenning van de respondenten, en niet aan de manier waarop het interview is afgenomen, is er gebruik gemaakt van een gestandaardiseerde vragenlijst. De vragenlijst telt veertien onderwerpen (zie bijlage 2). De keuze voor de onderwerpen die aan bod komen in de vragenlijst is gebaseerd op de toekomstplannen van het HMR. Het museum hoopt onder andere dat de verzamelde informatie inzicht biedt in hoe het museum een representatief beeld kan presenteren van de multiculturele samenleving. Door de inwoners van Rotterdam te betrekken bij het onderzoeken, verzamelen en presenteren van het erfgoed van de stad zoekt het HMR meer aansluiting bij de belevingswereld van de Rotterdamse bevolking.

De vragen uit het interview

De eerste reeks vragen had betrekking op persoonlijke gegevens, zoals het woonadres, de leeftijd en nationaliteit van de respondenten. Hierbij is genoteerd wie er nog meer bij het interview aanwezig waren, het tijdstip waarop het plaatsvond en de omstandigheden waarin het interview gehouden werd. Vervolgens ging het interview over de gezinssamenstelling en de migratiegeschiedenis. Het aantal kinderen, de opvoeding, het opleidingsniveau van zowel de ouders als de kinderen, de werkzaamheden, de inkomenspositie en de woonomstandigheden zijn van belang voor de context waarin mensen leven. Hierna is aandacht besteed aan het dagelijks leven en cultuuruitingen. Er zijn vragen gesteld over de indeling van de woning en er is ingegaan op het interieur. Het HMR heeft een groot aantal voorwerpen die afkomstig zijn van Rotterdamse interieurs in de collectie, deze belangstelling past in de verzameltraditie van het museum. De daarop volgende reeks vragen had betrekking op de dagindeling en de tijdsbesteding van de respondenten. De bestudering van het huishouden biedt inzicht in de leefstijlen van mensen. Er is hierbij ook gevraagd naar de aanwezige consumentenelectronica. De daaropvolgende vragen gingen over buurtcontacten en Katendrecht. Hoe het contact met de medebewoners is, wat de buurtbewoners bezig houdt, hoe het leven in Katendrecht is, en of ze in Katendrecht willen blijven wonen of niet. Tenslotte bevat het interview nog vragen over het HMR. Er is gevraagd of de respondenten bekend zijn met het HMR, wat ze ervan vinden dat het museum ze bij hun werkwijze betreft, en of ze van plan zijn het museum in de toekomst te bezoeken.

Het volgende deel van dit hoofdstuk behandelt de uitkomsten van de interviews. Eerst wordt er een beeld geschetst van de zes respondenten. Vervolgens wordt ingegaan op hun dagelijkse leven, de woning, het interieur, Katendrecht en de relatie tussen de oude en de nieuwe bewoners. Tot slot volgen de vragen die betrekking hadden op het HMR.

Portretten van de bewoners

De namen van de bewoners zijn, in verband met hun privacy, gefingeerd.

1. Pieter

Pieter is 38 jaar oud, komt uit Den Haag en woont sinds twee jaar, samen met zijn vrouw en pasgeboren zoontje, in de nieuwbouw aan de Walhallalaan. Hij is architect en mede-eigenaar van het architectenbureau, zijn vrouw is parttime lerares Russisch. Hij was de enige die niet wilde vertellen hoeveel hun inkomen was. Pieter deed uit nieuwsgierigheid mee aan het onderzoek, maar vond de vragen uiteindelijk enigszins tegenvallen en erg vertrouwelijk. Het interview vond plaats in de woonkamer en duurde een uur en een kwartier. Zijn vrouw was aanwezig maar heeft zich niet in het interview gemengd.

2. Jaap

Jaap is 49 jaar oud en woont al zijn hele leven in Katendrecht. Zijn hele familie woont bij hem in de straat, hij is niet van plan ooit te vertrekken. Hij komt de wijk niet uit, zijn zus doet boodschappen voor hem en haalt zijn joints bij een coffeeshop in de Afrikaanderwijk. Jaap zegt op de hoogte te zijn van alles wat er speelt in Katendrecht. Hij houdt de ramen van zijn huis goed schoon zodat hij alles in de gaten kan houden. Ook de ramen van café De Pijp houdt hij om deze reden schoon. Jaap houdt van Katendrecht. Hij zegt dat de oude bewoners elkaar altijd helpen zonder dat daarom gevraagd wordt. Hij praat over de wijk alsof het nog een dorp is. Jaap werkt niet, is afgekeurd en heeft een uitkering. Hij kan zichzelf redden door hier en daar 'klusjes' te doen. Hij doet ook dingen voor het café, maar wil daar niet voor betaald worden. Als het op de nieuwkomers aankomt is hij minder enthousiast: 'Als die kakkers zich niet aanpassen moeten ze opkankeren, dit is mijn wijk'. Het interview vond plaats in de woonkamer en duurde anderhalf uur. Er was verder niemand aanwezig.

3. Lukas

Lukas is 68 jaar oud en geboren en getogen op Katendrecht. Hij is sinds 2007 met pensioen en alleenstaand, zijn vrouw is overleden. Hij heeft veel verschillende soorten werk verricht, zoals 'buurt- en clubhuiswerk in Katendrecht'. Zijn grootste zorg is de multiculturele samenleving: 'Van mij mogen ze met onmiddellijke ingang de multiculturele samenleving terugdraaien'. Hij houdt een

blog bij over belangrijke gebeurtenissen in Katendrecht: ‘Onder andere over toen dat schip hier kwam. En die kakkers .. waar ik me heel erg kwaad over kan maken. Zij trokken vroeger hun neus op voor Katendrecht, en willen nu op de eerste rij zitten’. Het interview vond plaats in de woonkamer en duurde anderhalf uur. Er was verder niemand aanwezig.

4. Thomas

Thomas is 51 jaar oud en woont sinds februari 2010, samen met zijn vrouw en kind, in het nieuwe gedeelte van Katendrecht. Hij is kunsthistoricus en werkzaam bij het Nederlands fotomuseum in Utrecht en bij de Erasmus Universiteit in Rotterdam, zijn vrouw is fotograaf. Het interview vond plaats in de woonkamer en duurde vijftig minuten. Zijn echtgenote was aanwezig, maar heeft zich niet in het interview gemengd.

5. Eva

Eva is 34 jaar oud en woont sinds mei 2009, samen met haar man en twee kinderen, op de Walhallalaan in Katendrecht. Eva is de zus van een vriend van me, ik kwam haar tegen op de dag dat we respondenten aan het zoeken waren. Ze is ontwerper en ondernemer, Eva heeft haar eigen merk kinderkleding en een winkel (kledingshowsroom) aan huis. Haar man is arts. Ze deed mee aan het onderzoek omdat we elkaar kennen. Het interview vond plaats in de woonkamer en duurde een uur. Haar man was aanwezig, maar mengde zich alleen in het interview als Eva daarom vroeg.

6. Linde

Linde is 34 jaar oud en geboren en getogen op Katendrecht. Haar hele familie woont in de buurt. Ze woont samen met haar man en zoon. Linde werkt twee dagen per week in een café, haar man werkt in de scheepvaartindustrie. Het heeft lang geduurd voordat ik haar kon interviewen, omdat haar huis verbouwd werd. Linde is de enige van de oud bewoners die positief was over de nieuwkomers. Het interview vond plaats in de tuin en duurde anderhalf uur. Haar vader kwam tijdens het interview langs, hij heeft zich in het interview gemengd toen het over Katendrecht ging.

Het dagelijks leven

Nu er een beeld geschetst is van de respondenten, komen de relevante aspecten van het dagelijkse leven van de respondenten aan de orde. De gevraagde informatie had betrekking op de dagindeling, de opvoeding van de kinderen en het huishouden.

Pieter was net vader geworden. Hij gaat tussen zeven en half acht in de ochtend naar zijn werk (het

architectenbureau) en is rond zeven uur in de avond weer thuis. Dan eet hij met zijn gezinsleden en maken ze -bijna elke avond- een wandeling langs de kaden. Op woensdag is hij vrij. Zijn vrouw werkt normaal drie dagen per week als docent, maar ze was tijdens het interview nog met zwangerschapsverlof.

Jaap beschreef zijn dagen als volgt: 'Blowtje, koffie, televisie .. tot 13.00 uur, dan gaan we naar buiten. Negen van de tien keer ga ik een broodje halen voordat ik naar de kroeg ga'. Om zes uur eet hij bij een vriendin: 'Ik heb de laatste anderhalf jaar niet gekookt. Linde (een vriendin), Janneke (ex) en m'n zus koken'. Linde kookt twee á drie dagen per week voor hem. Tineke en zijn zus de andere dagen. Op vrijdagen wordt er in café De Pijp gekookt voor de gasten.

Lukas weet 's ochtends nog niet wat hij de rest van de dag gaat doen: 'Het kan zijn, als het mooi weer is, dat ik ga fietsen. Of een lekker eindje lopen. Ik vind de dag omschrijven moeilijk, ik doe van alles'. Hij heeft suikerziekte en moet op regelmatige tijden eten. Lukas heeft elf vogels, vijf paartjes tropische vogels en een distelvink. Vogels zijn al 40 jaar zijn hobby, hij heeft vroeger kanaries gekweekt.

Thomas werkt erg veel (bij het Nederlands fotomuseum en aan de Erasmus Universiteit Rotterdam). Doordeweeks werkt hij de hele dag, daarna komt hij thuis om te eten, dat hij vaak zelf kookt, en na het eten werkt hij verder. In het weekeind werkt hij aan het huis, ze woonden er net, en brengt hij tijd door met zijn gezin. Naar zijn eigen zeggen spendeert hij teveel tijd achter de computer. Aan tv kijken, muziek luisteren en boeken lezen komt hij nauwelijks toe.

Eva heeft twee jonge kinderen van vijf en zeven jaar. Haar doordeweekse dagen zien er als volgt uit: 'Ik breng de kinderen naar school. Dan ga ik naar huis om te werken tot drie uur (eigen bedrijf) en haal ik de kinderen op. Niet alle dagen zijn hetzelfde, mijn man heeft onregelmatige diensten. Als hij thuis is, ga ik wel eens weg. Van maandag tot en met woensdag hebben de kinderen een clubje, ik werk dan tot drie uur of kwart over twaalf. 's Avonds doe ik ook nog wel wat aan m'n werk'. De weekeinden zijn altijd anders. Ook Eva gebruikt de computer veel. Ze doet haar boodschappen een keer per week via het internet, bij bioaanhuis.nl en bij albert.nl. Ze kookt hierdoor erg gevarieerd: 'Ik heb een biologisch abonnement aan huis, en dan krijg je elke keer groente waarvan je denkt 'wat is dit?' dat google ik. Het is heel leuk, ik zoek dan recepten voor die groenten op het internet, het is altijd anders'.

Linde heeft een zoon van negen: 'Ik sta 's morgens om half zeven op. Kind verzorgen, douchen en hem naar school brengen. Boodschappen doen, huishouden doen en koken. In de zomermaanden gaan we in het weekeind naar de camping'. Ze kijkt weinig tv, luistert de hele dag muziek en zit bijna niet achter de computer. Op de vraag of ze leest antwoordde ze: 'Ja, roddelblaadjes maar verder niet. Ik heb geen geduld voor boeken, ik ben een hyperactief persoon. Ik kan alleen op vakantie lezen in

een boek, dan heb ik er de rust voor'.

De vragen die betrekking hadden op het dagelijks leven sluiten goed aan bij wat mensen bezig houdt. Er zijn in de dagbesteding grote verschillen waarneembaar. De sociale positie die mensen innemen is van invloed op iemands tijdsagenda en consumptiepatronen. Bourdieu (1984) gelooft dat het onderscheid tussen sociale klassen het duidelijkst is in de keuzen die mensen maken in hun dagelijks leven. Een gebrek aan cultureel, economisch of sociaal kapitaal brengt een gebrek aan keuzevrijheid met zich mee, dit zien we (onder andere) terug in de dagbesteding en eetpatronen van mensen. Ondanks dat de respondenten alle zes vonden dat de vragen 'ver' gingen, waren ze zeer openhartig.

De woning

In de volgende paragrafen wordt een overzicht gegeven van de woonsituatie van de respondenten. Alvorens er wordt ingegaan op de interieurs, is het van belang om te weten achter wat voor gevel het interieur zich bevindt. Pieter, Thomas en Eva zijn nieuwkomers in Katendrecht en wonen in een koophuis. Jaap, Lukas en Linde zijn geboren op Katendrecht en wonen in een huurwoning. De koopwoningen zijn nieuwbouw, de prijzen varieerden van 260.000 tot 320.000 euro. De huizen waren alle drie volledige panden met een tuin. De huizen zijn als volgt ingedeeld; Pieter heeft op de begane grond een woonkamer, keuken en toilet. Boven zijn twee etages, op de eerste etage zijn de slaapkamers en de badkamer. Op de tweede etage een gezamenlijke studeerkamer en een rommelkamer. De woning van Thomas bestaat ook uit drie etages. Beneden bevinden zich de werkkamer, een bibliotheek en een berging. Op de eerste etage de keuken en woonkamer, en daarboven de slaapkamers. Eva heeft op de begane grond een werkruimte, tuin en toilet. Op de eerste etage bevinden zich de woonkamer en keuken. Op de tweede etage zijn drie slaapkamers en de badkamer.

De huurwoningen staan in het oudere gedeelte van Katendrecht. De huurprijzen varieerden van 360 tot 497 Euro, dit is zonder aftrek van huurtoeslag. Linde is de enige die geen huurtoeslag ontvangt. De woning van Jaap is gelijkvloers, hij heeft een driekamerwoning. Lukas en Linde hebben twee etages en vierkamerwoningen. De woning van Lukas is de enige zonder tuin, maar hij heeft wel een ruim balkon.

De verschillen in sociale posities zijn ook terug te vinden in de manier waarop mensen wonen. Mensen met weinig economisch, sociaal en cultureel kapitaal hechten meer belang aan de functionele aspecten van hun huis. Mensen die een hogere positie innemen in de maatschappij hechten meer belang aan de esthetische waarde van hun huis. De meeste mensen in Katendrecht

wonen in een huurhuis. De nieuwkomers zijn de mensen die zich in Katendrecht een koopwoningen kunnen permitteren. Het kopen van een huis is naast een economische besteding, ook een sociale investering. Het hebben van een koopwoning versterkt de onderlinge relaties van de mensen die in het huis wonen, omdat het meer zekerheid geeft. Van de 1884 woningen zijn er 410 koopwoningen (COS). In dit onderzoek woont de helft van de respondenten in een koopwoning, maar in Katendrecht in het geheel gaat het om 22% van de inwoners.

Het interieur

De gevraagde informatie had betrekking op de woonkamer en de keuken. Er zijn vragen gesteld over recentelijk gekochte meubels, verbouwingen aan het huis, decoraties en verzamelingen.

Bij Pieter zag het er, in verband met de geboorte van hun zoon, feestelijk uit. Ze hadden onlangs hangende boekenkasten gekocht. Ze waren nog niet klaar met het interieur en kopen langzaam aan nieuwe en tweedehands spullen. Hij hecht geen belang aan decoraties, vindt het rommelig. Pieter verzamelt niets, maar bewaart wel zijn oude fietsen.

De woonkamer van Pieter

De woonkamer van Jaap

Het huis van Jaap staat vol met spullen, hij heeft zo'n ernstige verzameldrang, dat hij ook de kelder en voorraadkasten van anderen vol heeft staan. 'Aanstekers, daar ben ik mee gestopt, Heineken, daar ben ik ook mee gestopt. Ja, Feijenoord en Oranje .. dat zijn de belangrijkste (verzamelingen). Ik ben met bijna alles gestopt, ik groei uit m'n huis'. Op de vraag of hij onlangs nieuwe meubels had gekocht reageerde hij met: 'Als ik een nieuw interieur nodig heb, dan krijg ik het. Onder mekaar geven we alles weg, we zorgen hier voor elkaar'. Hij hecht belang aan zijn decoraties en voetbalverzameling.

Lukas hecht geen belang aan zijn decoraties. Hij had onlangs een bankstel, diepvriezer en nieuwe auto gekocht. In zijn huis stonden allerlei indianen objecten. Hij vindt het een mooie cultuur: 'Ik moet toch wat neerzetten, liever dit dan andere rommel. Het is meer voor de gezelligheid. Ik hecht nergens aan, ben absoluut niet materialistisch'. Het enige wat hij verzamelt zijn vogels. Aan de muur hingen, naast foto's, een aantal van zijn eigen tekeningen.

De woonkamer van Lukas

De woonkamer van Thomas

Thomas had in verband met zijn recente verhuizing nieuwe meubels gekocht. Hij zei belang te hechten aan decoraties, en verzamelt foto's en boeken waarmee het huis rijkelijk was gevuld. Ook hingen er schilderijen aan de muur.

Ook Eva had recentelijk nieuwe meubels gekocht. Ze hebben bijna alles aan het huis verbouwd. Op de vraag wat ze had gekocht antwoordde ze: 'Veel inbouw en schuifdeuren. We hebben veel laten maken, maatwerk'. Ze hecht belang aan decoraties, het huis had een creatieve sfeer. Ze verzamelt 'mooie spullen, maar ik heb er nog niet heel veel van. Ik verzamel ook internetsites, bij m'n favorieten'.

De woonkamer van Eva

De woonkamer van Linde

Linde had haar huis net verbouwd, een nieuwe vloer, nieuw behang en nieuwe meubels. Alles in het zwart/wit. Ze verbouwt haar huis heel vaak: 'Ik ben zo veranderlijk als het weer'. Linde hecht geen belang aan decoraties en verzamelt ook niets. Er hing niets aan de muur, maar dat kan te maken hebben met het feit dat ze net nieuw behang had. Het enige wat als decoratie in huis stond waren twee foto's, een van haarzelf met haar man, en een van hun zoon.

Geen enkele woonkamer is gelijk aan een andere woonkamer. Ieder huis is verbonden met de identiteit van de bewoner. Elke woonkamer heeft een zithoek, een salontafel, een stereo- en televisiemeubel, en een eettafel. Maar doordat de meubels gebruikt worden zijn het bijzondere objecten. De combinatie van het uiterlijk van het interieur, met de meubels die het leven van de bewoners delen, maakt iemands woning persoonlijk en bijzonder.

Erfgoed

Erfgoed moet overdraagbaar zijn, het moet om een samenhangend geheel gaan en er moet waarde aan toegekend kunnen worden met het oog op de toekomst (Van de Laar, 2008: 5). Erfgoed betreft objecten en verhalen uit het recente en minder recente verleden die belangwekkende aspecten uit de geschiedenis van de mensheid belichamen. De objecten verbinden mensen met hun eigen verleden. Tijdens het interview is gevraagd of de respondenten iets bewaren dat bijzonder voor ze is. Pieter noemde zijn oude fietsen. De fietsen staan in de schuur, waaronder zijn allereerste mountainbike (22 jaar oud): 'Ik vind hem gewoon mooi omdat hij oud is'. Hij bewaart ze in de hoop er iets mee te gaan doen in de toekomst, maar zei daarbij dat hij niet denkt dat het ervan komt. Toch wil hij ze bewaren, de fietsen hadden ook een emotionele waarde. Jaap vertelde dat de meeste meubels van zijn overleden moeder zijn geweest en hierdoor voor hem waardevol waren, maar dat het voor anderen geen waarde zou hebben. Hij noemde uiteindelijk zijn televisie als erfgoed. Lukas bewaart een ketting van zijn overleden vrouw met zijn naam erop. Hij bewaart ook foto's en boeken over Katendrecht. 'Verder bewaar ik veel herinneringen, ik heb hier wat meegemaakt in al die jaren. Leuke dingen, slechte dingen, vervelende dingen. Lachen, huilen, gieren, brullen'. Thomas noemde zijn oude brieven en foto's. Op de vraag wat Eva bewaart zei ze: 'Ik heb nog 'n juwelenpotje van mijn

moeder, en mijn eerste bh, dat was ook mijn moeder haar eerste bh. Van mijn man zijn vader een gouden ring. En ik heb een kettinkje dat van mijn oma is geweest'. Ze zei dat ze het bewaart omdat ze het mooie voorwerpen vindt en er emotionele waarde aan zit omdat het van een dierbare is geweest. Linde bewaart naast foto's ook dingen die van mensen zijn geweest: 'Als mensen waar ik om geef overleden zijn, dan bewaar ik dingen ter herinnering'.

Iedereen heeft wel een voorwerp in huis dat de herinnering aan het verleden levendig houdt. Aan deze voorwerpen zit een verhaal vast dat een emotionele waarde bezit: oude brieven en foto's, voorwerpen van overleden dierbaren en objecten die herinneren aan een andere tijd. Lukas is de enige die ook zijn herinneringen zelf genoemd heeft als zijnde erfgoed.

Katendrecht

De gebouwde omgeving kan op drie manieren beleefd worden: fysiek, sociaal en symbolisch. De beleving wordt ten eerste beïnvloed door de fysieke eigenschappen van de omgeving. Sociale omstandigheden, zoals iemands netwerk, zijn ook van belang voor de beleving van een individu. De symbolische beleving gaat over hoe mensen denken, hun kennis en ervaringen. Belevissen zijn sociale constructies en verschillen per persoon. De vragen hadden betrekking op de belangrijke veranderingen en gebeurtenissen van de laatste twintig jaar (dit is alleen gevraagd aan bewoners die lang in Katendrecht wonen), hoe het contact met de medebewoners is, hoe de respondent Katendrecht beleeft, wat de belangrijke plekken in de wijk zijn en hoe de toekomst van Katendrecht eruit ziet.

Pieter omschrijft Katendrecht als 'een fijne woonomgeving'. Hij was enthousiast over de wijk. Als belangrijke plekken noemde hij de kades en het Buizenpark: 'prachtig, met die grote bomen, en de Brede Hilledijk die vind ik ook heel mooi'. Hij heeft goed contact met de medebewoners, maar dat zijn voornamelijk mensen uit zijn eigen straat. Van de toekomst verwacht hij hoogbouw aan het begin van het eiland: 'dan is Katendrecht klaar'. Hij mist winkels in de wijk.

Op de vraag hoe hij Katendrecht ervaart antwoordde Jaap: 'nu? Een dooie kutwijk'. Hij vertelde dat het vroeger levendig was en dat de wijk langzaam achteruitgegaan is. De grote verandering is volgens hem: 'Dat alle kroegen weg zijn, dat alle hoeren weg zijn .. dat alle gezelligheid weg is'. Hij zegt goed contact met de medebewoners te hebben, maar geen enkele nieuwe bewoner te kennen. Hij voelt zich erg betrokken bij de wijk, en vindt dat het leven in de wijk moeilijk kan zijn. De belangrijkste plekken in Katendrecht zijn voor Jaap de Maas, de kades en café De Pijp. De toekomst ziet hij rooskleurig in, maar: 'er moet wel wat veranderen. De saamhorigheid moet terug komen'. Hij mist de cafés, de hoeren, een supermarkt en een pinautomaat. Hij is niet van plan ooit te vertrekken:

'Ik verlaat de Kaap in een kist'.

Lukas ervaart het leven in Katendrecht momenteel als rustig. Hij omschrijft de wijk als: 'Een vrij rustige wijk, die er goed uit gaat zien. Het gaat nog jaren duren, maar naar mijn idee heeft Katendrecht een goede toekomst'. De grote veranderingen zijn volgens hem de renovaties van de woningen, de nieuwbouw en het verdwijnen van de prostitutie. Hij heeft contact met een aantal burens, oude Katendrechtse die hij al erg lang kent: 'het is heel minimaal. We gaan niet bij elkaar op visite'. Hij kent geen enkele nieuwkomer. Belangrijke plekken zijn voor Lukas de havens en de Maas: 'Wat ik belangrijk vond is weg, de havenactiviteiten. Die mis ik af en toe wel'. Verder mist hij winkels en de saamhorigheid.

Thomas omschrijft Katendrecht als volgt: 'Een dorp, je leert snel mensen kennen. De postbode roept het laatste nieuws rond'. Hij zei goed contact met de medebewoners te hebben, maar er nog maar 'een stuk of tien' te kennen. Ze woonden pas sinds kort in Katendrecht. Hij ervaart het leven er als prettig en vindt de openheid van de wijk belangrijk voor de sfeer van het eiland als geheel: 'Het water vind ik ook belangrijk en het Deliplein voor cultuur. Ik vind de rauwheid, de rauwe randen belangrijk. Ik hoop niet dat Katendrecht wordt zoals bij *De Rotterdam*, dan krijg je een soort pretparkgevoel'. Van de toekomst verwacht hij dat Katendrecht zich verder ontwikkelt. 'Een dorp in de stad, die combinatie is fijn. En ik hoop dat er wat winkeltjes terugkomen'.

Eva zei over Katendrecht: 'Je merkt dat je op een eiland zit. Er is meer een dorpsmentaliteit, het heeft geschiedenis en identiteit. In West merk je die identiteit niet, waar loopt de grens (van de wijk)? Daardoor heeft het karakter en aantrekkelijkheid. Je kent elkaar, het heeft zijn na- en voordelen. Ik vind het leuk dat mensen op straat elkaar gedag zeggen. Dat niemand doet alsof ze lucht zijn. Je hebt alles wat de stad biedt, maar ook een beetje een dorps gevoel'. Ze heeft goed contact met haar burens: 'Elke dag lopen we heen en weer naar school en kletsen we. Ik heb een paar buurvrouwen waarmee ik wel eens ga stappen. En op verjaardagen komen ze ook'. Ze voelt zich betrokken bij de buurt en kent veel mensen. Voor Eva zijn de belangrijke plekken: 'Het Deliplein, ik denk dat dat altijd het centrum van Katendrecht geweest is. En *De Rotterdam* is belangrijk met haar aanloop. En het beeld van onze straat (Wahallalaan), het is een karakteristieke straat. Sociaal gezien vind ik dat stukje waar de Warmoesmark en de ijssalon zitten ook belangrijk'. Van de toekomst verwacht ze: 'goede dingen, ik denk dat het levendig gaat worden, en dat er meer winkeltjes komen. Dat er meer mensen van buitenaf komen kijken, dat heb je nu natuurlijk al met *De Rotterdam*. Maar dan misschien ook wel om de winkeltjes, en de ondernemers die hier gaan zitten. Er komt meer doorstroom. Ik hoop alleen niet dat dit ten koste zal gaan van de identiteit'. Ze is van plan om nog lang in Katendrecht te blijven wonen.

Linde zei dat er de laatste twintig jaar veel is veranderd: 'De gezelligheid is weg. Er is erg weinig

stapgelegenheid en we kunnen onze dagelijkse boodschappen niet meer op Katendrecht doen'. De grote gebeurtenissen zijn volgens haar dat de hoeren en de cafés zijn weggehaald: 'Het was echt gezellig, ik begrijp niet dat ze het hebben weggehaald. Ze zeiden dat er buurtbewoners klaagden, maar dat geloof ik niet. De wijkverbetering is verder positief'. Ze kent veel mensen in Katendrecht en heeft goed contact met de medebewoners. De belangrijke plekken zijn voor Linde haar eigen woning en de speeltuin. Voor de toekomst heeft ze hoge verwachtingen.

De beleving van de omgeving is het resultaat van zintuiglijke informatie en informatie die reeds aanwezig is in het hoofd van mensen. Zoals gezegd wordt de beleving ten eerste beïnvloed door de fysieke eigenschappen van Katendrecht: de renovaties, de nieuwbouw, en het verdwijnen van de cafés, prostituties en havenactiviteiten. De individuele en sociale omstandigheden zijn ook van belang. De individuele verschillen en het contact met de medebewoners beïnvloeden de beleving. Maar de omgeving wordt niet alleen door zintuiglijke informatie beleefd. Deze informatie wordt door de hersenen verwerkt, kennis en ervaring spelen hierbij een rol. De omgeving wordt in verband gebracht met informatie in het geheugen en daarmee vergeleken. Voor de bewoners die geboren en getogen zijn op Katendrecht, is het een vertrouwde omgeving. Zij voelen zich thuis maar missen de levendigheid en de saamhorigheid van vroeger. De nieuwe bewoners ervaren Katendrecht anders, zij voelen zich ook thuis, maar missen de gezelligheid en saamhorigheid niet. Zij vinden het juist gezellig, een dorp. Wat opvalt is dat de oude en nieuwe bewoners elkaar niet kennen. Hierover meer in de volgende paragraaf.

Oude en nieuwe bewoners

Staat Katendrecht open voor nieuwkomers? Hoe reageren de oude bewoners van Katendrecht? En wat doen de nieuwkomers om een positie in Katendrecht te verwerven? Om deze vragen te beantwoorden is er aan de nieuwe bewoners gevraagd waarom ze in Katendrecht zijn komen wonen en hoe de kennismaking met de buurt verliep. Aan de oude bewoners is gevraagd wat ze van de nieuwkomers vinden.

De nieuwkomers

Pieter is op Katendrecht gaan wonen vanwege de woning, maar vindt het een mooie wijk. Het gezin woont nu ruim twee jaar in de wijk. Ze zijn verhuisd omdat ze een grotere woning met een tuin wilden. Ze vonden Katendrecht 'een gave plek' en kregen een folder in handen over het nieuwbouwproject. De kennismaking met de buurt verliep makkelijk. Toen ze tijdens de bouw gingen kijken raakten ze in gesprek met de burens, sindsdien is het contact met mensen uit de straat geleidelijk gegroeid. Ze hebben weinig contact met mensen uit het oude gedeelte, maar hij zei er wel

te komen. Thomas woont sinds februari 2010 op Katendrecht. Hij is er komen wonen omdat hij het een leuke en spannende plek vindt. Ze waren op zoek naar een huis, en kwamen via het aanbod van woningen bij Katendrecht uit. Katendrecht geeft hem het 'Rotterdam-gevoel'. Daar kwam bij dat het huis betaalbaar voor ze was. Over de kennismaking met de buurt zei hij: 'We zijn een aantal keer komen kijken hoe het hier was. Ik kende het wel een beetje, ook de reputatie van Katendrecht en dat er cultureel leuke dingen gebeuren'. Eva woont sinds mei 2009 in Katendrecht. Ze zijn met het oog op de woning naar Katendrecht verhuisd, het vorige huis werd te klein. Ze kende de wijk al doordat zichzelf en de vader van haar man er in het verleden gewerkt hebben: 'Ik ken veel verhalen over Katendrecht en kende het ook door mijn eigen ervaringen'. Hierdoor was ze van de plannen voor de huizen in haar straat op de hoogte.

De respondenten gaven alle drie aan weinig tot geen oude bewoners te kennen. De positieverwerving beperkt zich tot de eigen straat, ze zijn lid van de Vereniging voor Eigenaren en doen mee aan opzomeractiviteiten, maar doen vooralsnog niet mee aan activiteiten in het oude gedeelte van de wijk.

De oude bewoners

Jaap omschrijft de nieuwe bewoners als kakkers: 'Het is niet normaal wat er gebeurt. Er wordt daar van alles georganiseerd, waar wij niets van weten. Zijn wij hoerenkinderen ofzo? Ze moeten de Kaap niet gaan scheiden'. Ook Lukas is ondanks dat hij geen nieuwe bewoners kent niet echt op ze gesteld. Met de oude bewoners maakt hij praatjes, met de nieuwe bewoners niet: 'Ik heb als oud-bewoner geen enkele behoefte om de nieuwkomers te leren kennen'. Linde beantwoordde de vraag wat ze van de nieuwe bewoners vindt met: 'Ik ken er maar een paar, maar die ik ken, dat is goed. Ik ga ook met ze om'.

Ondanks de negatieve reactie van twee van de respondenten, staat Katendrecht open voor nieuwkomers. Lukas heeft geen behoefte aan contact met de nieuwe bewoners. Jaap wil dat de nieuwkomers integreren, zich aanpassen aan Katendrecht en haar bewoners. Linde was positief. Het zijn meer de inspanningen van de gemeente om de creatieve klasse aan te trekken, waarbij niet meer gelet wordt op de behoeften van de oorspronkelijke bewoners, dan dat de oud-bewoners een hekel hebben aan de nieuwkomers. Toch kan er geconcludeerd worden dat er van samen leven slechts in beperkte mate sprake is.

Museum

Tot slot is er bij de interviews ingegaan op het Historisch Museum Rotterdam. De vragen hadden betrekking op de bekendheid met het museum, wat de respondenten ervan vonden dat het museum hen bij zijn werkwijze betreft, en of ze het museum in de toekomst zouden bezoeken.

Pieter, Thomas en Eva zijn bekend met het Historisch Museum, en hebben het in het verleden bezocht. Pieter: 'Ik vind het heel goed dat ze een link leggen met het hedendaagse .. dat is de taak van een museum'. Op de vraag wat hij ervan vindt dat het museum hem bij zijn werkwijze betreft zei hij zichzelf niet zo interessant te vinden. Thomas zei: 'Ik vind het interessant en het verwondert me ook, het is heel ongewoon. Ik ben benieuwd wat ze met de informatie willen gaan doen'. Hij komt graag in het museum omdat ze 'leuke tentoonstellingen maken'. Eva vindt het feit dat het museum haar betreft bij de zoektocht naar erfgoed: 'Interessant, het proberen is de moeite waard'. Deze respondenten gaven alle drie aan het museum in de toekomst te gaan bezoeken.

Jaap, Lukas en Linde waren niet bekend met het Historisch Museum. Jaap zei dat het museum hem helemaal niet interesseert, en hij vond het 'niet echt boeiend' dat het museum hem betreft bij hun onderzoek. Ook Lukas zei er niets mee te hebben, hij deed mee aan het interview om mij een plezier te doen. Linde vond het 'wel leuk'. Deze respondenten gaven alle drie aan geen plannen te hebben om het museum in de toekomst te bezoeken, tenzij het over de uitkomsten van dit onderzoek gaat.

De uitkomsten van jaren onderzoek naar cultuurdeelname gelden ook voor het HMR.

Cultuurdeelname concentreert zich rond hoger opgeleiden en personen met een creatieve achtergrond. Het verschil tussen de oude en nieuwe bewoners is een verschil in beschikbare kapitaalsoorten. De mensen met veel cultureel, economisch en sociaal kapitaal waren reeds geïnteresseerd in het museum. De mensen met weinig kapitaal niet. De grens is bereikt, wat je niet kent kan je moeilijk leuk vinden.

5. Conclusie

Deze conclusie bestaat uit drie delen. Ten eerste wordt er ingegaan op de probleemstelling van het HMR. Daarop volgen opmerkingen over de onderzoekszet en methode. Tot slot wordt ingegaan op het beleid van het HMR en het cultuurbeleid van de Nederlandse overheid.

5.1 Conclusie in relatie tot de probleemstelling van het Historisch Museum Rotterdam.

Katendrecht heeft haar eigen specifieke verleden. De geschiedenis vast leggen vanuit het perspectief van de bewoners van de stad biedt het museum context bij objecten, dit kan bijdragen aan nieuwe ideeën omtrent verzamelen. Wanneer er in Katendrecht gevraagd wordt naar het recente verleden komen met name de volgende thema's naar voren: de effecten van de renovatieprojecten en nieuwbouw, de rol van woningcorporaties en de gemeente, de veranderende samenstelling van de bevolking, erosie van de sociale structuur en veranderingen in het winkelbestand. Bij het recente verleden gaat het om herinneringen waarachter collectieve waarden verscholen zijn. De respondenten die het recente verleden van Katendrecht actief hebben meegemaakt, zijn getuige van het erfgoed dat het museum zou kunnen behouden voor de toekomst.

De probleemstelling, dat de collectie van het HMR in de huidige vorm onvoldoende representatief is voor de recente geschiedenis van Rotterdam sinds de jaren tachtig (zie paragraaf 1.4), kan gedeeltelijk worden opgelost. De collectie van het HMR zou, door de Rotterdamse bevolking te betrekken bij de zoektocht naar erfgoed, een representatiever beeld kunnen schetsen van de Rotterdamse samenleving dan nu het geval is. Maar er raakt slechts een kleine groep betrokken bij *De Stad als Muze* terwijl het resultaat (de exposities) voor de hele wijk is bedoeld. Er zouden veel meer mensen kunnen deelnemen dan degenen die worden bereikt. Het verhaal dat het museum vertelt, blijft zo het verhaal van een kleine groep.

De respondenten die ik heb leren kennen zijn anders dan de groepen die het museum bereikt. Het museum bereikt zijn respondenten door aansluiting te zoeken bij bepaalde groepsactiviteiten binnen lokale instellingen, zoals bijvoorbeeld: vrouwengroepen, bewonersorganisaties, woningcorporaties en scholen (www.stadalsmuze.nl). De respondenten uit dit onderzoek zijn individuele personen. Ik heb vier van de zes respondenten leren kennen door deel te nemen aan het sociale leven in café De Pijp en door aan te bellen bij hun woning. Van de twee andere respondenten kende ik er een, en de andere heb ik via een hoogleraar leren kennen. De personen die ik leerde kennen door deelname aan het open huis van het buurtcentrum of door gesprekken te voeren bij de bewonersorganisatie, wilden niet meedoen aan het interview voor het HMR.

Het is een feit dat de afstand tussen mensen uit de kunstwereld en brede lagen van de bevolking groot is. Bourdieu suggereerde al dat het begrijpen van cultuur een voorrecht is van de mensen die

hoog zijn opgeleid. Ook Ganzeboom heeft geconcludeerd dat de informatieverwerkingscapaciteit een belangrijke voorwaarde vormt bij de aard en mate van cultuurdeelname. Naast de benodigde kennis spelen statusoverwegingen ook een rol. Mensen willen zich nu eenmaal onderscheiden van andere mensen; het hebben van een bepaalde culturele smaak leent zich daarvoor. Zoals uit het derde hoofdstuk duidelijk is geworden gaat het niet meer zozeer om een klasseverschil, maar eerder om een verschil tussen leken en professionals. Hiermee valt te verklaren waarom veel mensen geen behoefte hadden om mee te doen aan het onderzoek. Het museum wordt gezien als een elitaire instelling (informatieverwerking) en in Katendrecht zijn het juist 'de kakkers die moeten integreren' (status). Katendrecht is een volksbuurt en de oud-bewoners zijn daar trots op.

5.2 De onderzoekopzet en methodiek van *De Stad als Muze*.

De methode van participierend verzamelen en presenteren om het recente en hedendaagse erfgoed van en voor de stad Rotterdam te behouden, is een geschikte methode om de recente geschiedenis van de stad vanuit het perspectief van haar bewoners te onderzoeken. Het gaat hierbij om mentaal erfgoed.

Mensen zijn zich niet bewust dat ze erfgoeddragers zijn. De spullen die de respondenten bewaren -een oude fiets en voorwerpen die van dierbaren zijn geweest- worden bewaard vanuit emotionele overwegingen. Niemand vond zichzelf interessant genoeg om als erfgoeddrager aangemerkt te worden. Het zijn persoonlijke objecten die voor anderen geen waarde hebben. Het HMR zou met de oud-bewoners kunnen praten over hun herinneringen aan de wijk. Dit lijkt mij het enige erfgoed van het onderzoek in Katendrecht dat interessant is voor het museum.

Zoals duidelijk is geworden, waren mensen slechts in geringe mate bereid om aan het onderzoek mee te doen. Sommigen vonden het onderzoek oninteressant, anderen vielen af omdat ze angst voelden om iets over zichzelf te vertellen, en er waren mensen die het te druk hadden. Op de dag dat we respondenten zochten door langs deuren te gaan, antwoordde iemand: 'Ik ben zelf een museum', voordat hij de deur weer dicht deed. Mensen met een andere achtergrond dan de Nederlandse en jongeren bleken moeilijk bereikbare groepen. Dit zijn ook doelgroepen van het cultuurbeleid. Het probleem lost zich niet op door de wijken in te trekken. Het museum kan belangstelling tonen voor wat er in de wijken gebeurt, waarbij de bewoners als informatiebron worden gebruikt, maar daarmee komen de bewoners nog niet naar het museum. Ze zijn object van onderzoek, maar het museum is niet hun museum. Mensen sluiten zichzelf uit als iets niet tot hun leefwereld behoort. Het museum wordt geleid door een culturele klasse met brede interesses, maar in hoeverre de bevolking echt bij het beleid van het museum betrokken wordt is mij niet duidelijk. Het blijft bovendien de vraag of het museum op deze manier een ander publiek aan zal trekken. Het is immers zo dat musea de meeste

waardering krijgen van hoog opgeleide groepen.

Het organiseren van een wijkproject kost veel tijd en levert niet direct veel op. Tijdens het veldonderzoek ben ik een aantal knelpunten en barrières tegengekomen. Zo beschik ik niet over de middelen die nodig zijn (veel tijd, geld, extra mensen en museale expertise) om een wijkproject op te zetten in Katendrecht. Ik kreeg zeer beperkte middelen aangereikt (een projectplan) om binnen korte tijd tot een goed resultaat te komen. Daar kwam bij dat er in Katendrecht weinig interesse in het HMR was. En om een netwerk op te bouwen dat actief betrokken wordt bij het museale werk had ik zelf veel meer betrokken moeten zijn met het museum, wat gaandeweg het onderzoek steeds minder het geval was.

Veldwerk is een momentopname. Een sterk punt van de methode is de herhaalbaarheid. Het museum zou de interviews met de respondenten over een aantal jaar kunnen herhalen, zoals ze hebben gedaan met de migrantengeschiedenissen (zie paragraaf 1.3) om tot een beeld van het lokale levende verleden te komen. Het lijkt mij ook beter om de interviews met twee personen af te nemen. Dan kan de een het gesprek voeren en de ander de verslaggeving doen.

5.3 Het beleid van het HMR en het Nederlandse cultuurbeleid.

Cultuurspreiding is lang een onderdeel geweest van het cultuurbeleid, maar is mislukt. Het draaide hierbij steeds om cultuurvormen die deel uitmaken van de cultuur van de hogere klassen uit de samenleving. Voor het mislukken van cultuurspreiding wordt er, zoals naar voren is gekomen in het tweede hoofdstuk, in de sociologie op twee factoren gewezen. Ten eerste bevestigen mensen hun status door aan bepaalde culturele activiteiten deel te nemen. En ten tweede wordt de spreiding beperkt door de complexiteit van het culturele aanbod. Omdat de spreiding niet het gewenste resultaat opleverde, zoeken culturele instellingen het in cultuurvormen die aansluiten bij de beleavingswereld van de bevolking, bijvoorbeeld door de wijken in te trekken.

Het museum gaat ervan uit dat de wijkgerichte methode de sociale cohesie in de wijken vergroot, deze term wordt in het cultuurbeleid ook vaak aangehaald. Maar binnen de groep respondenten in Katendrecht ontstond geen cohesie, er werd zelfs duidelijk aangegeven dat ze geen interesse hadden in elkaar of elkaars erfgoed. De invloed die *De Stad als Muze* op de stad als geheel zal hebben is onduidelijk. Beleidsmakers gaan ervan uit dat de wijkprojecten de sociale cohesie in de wijken versterken, maar dit is voor wat betreft Katendrecht niet aantoonbaar gebleken.

De nivellering in cultuurdeelname is een gevolg van de breed geïnteresseerde cultuurliefhebbers. Maar het omnivorisme geldt alleen voor diegenen die veel cultureel kapitaal bezitten. Er is een kloof

tussen leken en deskundigen. Culturele ongelijkheid is een hardnekkig probleem. Mensen verschillen in hun opleidingsniveau, inkomen en sociale achtergrond. Deze grenzen zijn moeilijk te doorbreken. Het heeft geen zin om de ongeïnteresseerden cultuur 'door de keel te duwen' door de wijken in te trekken. Cultureel kapitaal vergt een langetermijnsinvestering.

Nawoord

Ik wil graag iedereen bedanken die een bijdrage heeft geleverd aan de totstandkoming van deze scriptie. In het bijzonder mijn begeleider, Ton Bevers. Zijn aanwijzingen, verbeteringen en literatuurverwijzingen zijn onmisbaar geweest.

Literatuur

- Bevers, T. (1993) *Georganiseerde cultuur. De rol van de overheid en markt in de kunstwereld*. Bussum: Coutinho
- Bevers, T. (1996) *Binnenstebuiten, interieurs in Gouda*. Stedelijke musea Gouda
- Boekman (2005) Nummer 64 *Kunst en engagement*. Amsterdam: Boekmanstichting
- Boekman (2010) Nummer 82 *Community art*. Amsterdam: Boekmanstichting
- Bourdieu, P. (1984) *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Engelse vertaling door R Nice. London: Routledge.
- Eijck, K. van & Knulst, W.P. (2005) *No more need for snobbism: Highbrow cultural participation in a taste democracy*. European Sociological Review, 21, 513-528.
- Elias, N. (1935) *The kitsch style and the age of kitsch* In J. Goudsblom and S. Mennell (1998) *The Norbert Elias Reader*, Oxford: Blackwell
- Ganzeboom, H. (1982) *Explaining differential participation in high-cultural activities : A confrontation of information-processing and status seeking theories*.
- Ganzeboom, H. (1989) *Cultuurdeelname in Nederland: een empirisch-theoretisch onderzoek naar determinanten van deelname aan culturele activiteiten*. Assen: Van Gorkum
- Gemeente Rotterdam (2007) *Stadsvisie Rotterdam Ruimtelijke ontwikkelingsstrategie 2030*
- Gemeente Rotterdam (2009) *In verbeelding van elkaar samen het toneel van de stad zijn*.
- Historisch Museum Rotterdam (2009) *De Stad als muze: op zoek naar erfgoed in de wijken* Projectplan
- 't Hart, H., Boeije, H. (2006) *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam: Boom Onderwijs
- Van de Laar, P., Lucassen, L. (2006) *Naar Rotterdam. Immigratie en levensloop in Rotterdam vanaf het einde van de negentiende eeuw*. Aksant uitgevers, Amsterdam.
- Van de Laar, P. (2000) *Stad van Formaat. De geschiedenis van Rotterdam in de negentiende en twintigste eeuw*. Uitgeverij Waanders
- Van de Laar, P. (2008) *Rotterdams contemporain erfgoed. Het wijkerfgoedmodel als toetsteen voor eigentijds verzamelen*. HMR.
- Low, S. (1999) *Theorizing the city: the new urban antropology reader*. New Brunswick, Rutgers University press.
- Peterson, R. (1992) *Understanding audience segementation: from elite and mass to omnivore and univore*. In Poetics 21 (243-258), Elsevier Science Publishers.

- Pots, R. (2006) *Cultuur, koningen en democraten. Overheid en cultuur in Nederland*. Sun, Nijmegen.
- Romer, H. (1998) *Katendrecht op de golfslag van de tijd*. Europese bibliotheek, Zaltbommel.
- Sociaal Cultureel Planbureau (2007) *Bereik van het verleden: ontwikkelingen in de belangstelling voor cultureel erfgoed*. Den Haag, SCP.
- Sociaal Cultureel Planbureau (2009) *Cultuurbewonderaars en cultuurbeoefenaars: Trends in cultuurparticipatie en mediagebruik*. Den Haag: SCP.
- Swanborn, P.G. (2007) *Evalueren*. Amsterdam: Boom onderwijs

Websites:

- Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS) www.cos.rotterdam.nl Geraadpleegd op 12/07/10
- Cultuurnetwerk www.cultuurnetwerk.nl
- Databank Community arts www.projectloketcultuur.nl
- Gemeentearchief Rotterdam www.gemeentearchief.rotterdam.nl
- Historisch Museum Rotterdam www.hmr.rotterdam.nl
- Katendrechtse Bewoners Organisatie www.opkatendrecht.nl
- Onderzoeksgroep *Community museums past and present* van de Erasmus Universiteit Rotterdam
- www.fhk.eur.nl/english/communitymuseums en www.museumcommunities.com.
- Stichting Historisch Katendrecht www.historischkatendrecht.nl

Foto voorkant:

Ralph I. Schuurman, uit: *Rotterdam*, Blom, I. (1977) Globe Photo Publications B.V., Rotterdam

Bijlage 1 Interviews met respondenten

In verband met de privacy van de respondenten zijn de namen gefingeerd en de persoonlijke gegevens weggelaten.

Interview nummer 1

Naam: Pieter

Geboortedatum: 17 april 1972

Nationaliteit: Nederlands

Datum interview: woensdag 12 mei 2010

Tijdstip: 09.15 -10.30

Het interview vond plaats bij Pieter thuis, in de woonkamer.

Gezinssamenstelling

1. Huidige gezinssamenstelling: Gehuwd
2. Zijn er sinds kort veranderingen in de gezinssamenstelling geweest of zijn er veranderingen aanstaande? Hun zoon is op 4 april 2010 geboren en is hun enige kind.
3. Waar is uw vrouw geboren? Zoetermeer
4. Waar is uw kind geboren? Rotterdam

Migratiegeschiedenis

1. Waar zijn uw ouders geboren? Den Haag
2. Leven zij nog? Ja
3. En waar wonen zij nu? Den Haag
4. Wonen er nog andere familieleden in Rotterdam en/of Nederland? Niet in Rotterdam, wel een oom in Schiedam.
5. Sinds wanneer woont u op dit adres? Twee jaar en een paar weken.
6. Waar woonde u voordien? in Kralingen-Crooswijk
7. Waarom bent u vertrokken uit uw eigen land/streek/woonplaats/straat? Ze wilden een grotere woning met een tuin.
8. Hoe bent u hier terechtgekomen? Een vriend had een huis gekocht, wat niet doorging. Ze vonden het 'een gave plek', en kregen een folder in handen over het nieuwbouwproject. Ook de prijs was positief.
9. Kunt u beschrijven hoe uw kennismaking met Rotterdam en de buurt verliep? 'Makkelijk, omdat het een nieuwbouwproject is', tijdens de bouw gingen ze al kijken en met de burens praten. Sindsdien is het contact met hen geleidelijk gegroeid. Ze hebben weinig contact met mensen uit het oude gedeelte, maar komen er wel. Hij wil de Katendrechtse middenstand ondersteunen.
10. Wat was uw eerste adres in Nederland? Zoetermeer, ouderlijk huis.

Religieuze overtuiging

1. Welke religieuze overtuiging heeft u? Protestants-Christelijk
2. Waar gaat u naar toe om uw geloof te belijden? Naar de Schotse kerk, aan de Schiedamse Vest.
3. Hoe vaak? Ze proberen elke zondag te gaan, dit is sinds de geboorte van hun kind niet altijd gelukt.
4. Welke feestdagen viert u? Allemaal

Beroep en inkomenspositie

1. Heeft u betaald werk? Ja
2. Sinds wanneer? Zeven of acht jaar
3. Welk beroep heeft u? Architect en mede-eigenaar van het architectenbureau waar hij werkt.
4. Hoeveel uur in de week werkt u? 32 uur, is op woensdagen vrij. Maar de uren verschillen per week.
5. Wat deed u daarvoor? Gewerkt bij andere architectenbureaus en studie.

6. Welke beroepsopleiding heeft u gevolgd? Bouwkunde in Delft.
7. Wat is uw hoogst genoten onderwijsvorm? WO
8. Wat is uw inkomen? Wil hij niet zeggen

Woning

1. Heeft u een huur- of koopwoning? Koop
2. Sinds wanneer? Twee jaar en een paar weken
3. Wat was de aankoopprijs van het huis? 260.000 Euro
4. Maandlasten? 'Geen wurghypotheek'
5. Indeling woning: Beneden woonkamer, keuken en eentoilet. Twee etages boven, op de eerste etage slapen zij en hun zoon in eigen kamers, en is er een badkamer. Op de tweede etage een gezamenlijke studeerkamer en een rommelkamer.

Interieur

1. Heeft u onlangs nieuwe meubels gekocht? Ja, hangende boekenkasten. Ze zijn nog niet klaar met het interieur, ze kopen langzaam nieuwe (tweedehands) spullen.
2. Wat heeft u aan het huis laten veranderen of verbouwen toen u er kwam wonen?
3. Hecht u belang aan uw decoraties? Nee, vindt decoraties rommelig.
4. Verzamelt u iets? Nee
5. Bewaart u iets wat bijzonder voor u is? Soort van
6. Wat is dat? Zijn oude fietsen in de schuur, waaronder zijn allereerste mountainbike (22 jaar oud). 'Ik vind hem gewoon mooi omdat hij oud is'.
7. Waarom bewaart u het? 'Ik denk er ooit iets mee te gaan doen, maar denk ook dat dat er niet van komt'.

De fietsen van Pieter

En zijn woonkamer

Dagindeling

Hoe ziet uw dagindeling eruit?

Maandag t/m vrijdag:

Gaat tussen zeven en half acht in de ochtend weg naar zijn werk, is rond zeven uur in de avond weer thuis. Dan eten ze samen en maken -bijna elke avond- een wandeling langs de kaden. Op woensdag is hij vrij. Zijn vrouw werkt normaal drie dagen per week als docent, ze is nu nog met zwangerschapsverlof.

Weekeind:

Spelletjes, bezoek van/aan vrienden, uitgaan (bioscoop, wat drinken), racen op zijn fiets, de stad in, een museumbezoek, 'niets speciaals'.

Onderhoud huis: regelmatig, vrouw doet er meer aan, dit i.v.m. werk.

Wassen: Continue

Strijken: Zo min mogelijk

Tv kijken/muziek luisteren: Ongeveer twee uur per dag

Computeren: weinig

Uitgaan: weinig

Lezen: In vakanties

Vrije tijd:

Maaltijden: zoveel mogelijk gezamenlijk

Genotmiddelen gebruiken: af en toe bier of wijn

Geloofsoefening: op zondag

Visite ontvangen: Ja

Op visite gaan: Ja

Wandelen: dagelijks

Natuur bezoek: soms

Slapen

1. Hoe laat gaat u naar bed? Voor de geboorte van hun zoon half elf of elf uur, nadien is het half tien geworden.
2. Hoeveel slaapt u ongeveer? Acht uur per dag
3. En de andere gezinsleden? Ook acht uur per dag

Opvoeding

1. Wie voedt de kinderen op? Beiden
2. Helpen anderen u bij de opvoeding? Nee
3. Brengt u uw kinderen naar een crèche, brede school, of na-schoolse opvang? Nog niet, gaan ze in september doen. Voor twee dagen per week, dan gaat zijn vrouw weer werken.

Huishouden

Koken

1. Wordt er gezamenlijk gegeten?
 - Ontbijt: Ligt eraan
 - Lunch: soms
 - Avondeten: Ja
2. Wie kookt er? Beiden
3. Hoe vaak wordt er gekookt? Bijna alle dagen
4. Hoe laat wordt er gegeten? Rond zeven uur
5. Welke etenswaren kookt u zoal? Aardappels, rijst, pasta .. van alles.
6. Wat drinkt u bij de maaltijden? Water, of als er vrienden zijn: wijn. Maar hij drinkt weinig tijdens het eten.
7. Wordt er aan tafel gegeten en wordt deze gedekt? Soms
8. Hoe vaak gaat u uit eten? Eens per twee maanden
9. Hoe vaak bestelt of haalt u eten? Ook zoiets
10. Waar en wat bestelt u dan? 'Sinds kort hebben we hier op Katendrecht een Thaise afhaal, daar zijn we de laatste tijd geweest'.
11. Bereiding
12. Heeft u keuken apparatuur? Ja
13. Wat? 'Inductieplaat, mixer, hakapparaat, et cetera'.

De keuken van Pieter

14. Waar worden de etenswaren bewaard? In de koelkast en andere kasten.
15. Hoe ziet de keuken eruit? Nieuw

Boodschappen

1. Waar doet u uw dagelijkse boodschappen? Bij de Jumbo in het Entrepot.
2. Hoe vaak doet u boodschappen? Op woensdag de grote bij Jumbo, vergeten dingen in de C1000. Wel zou hij de winkels op Katendrecht willen stimuleren, maar die zijn er niet. Hij mist een Turkse supermarkt.
3. Hoe ziet uw dagelijkse boodschappenmand eruit? Biologisch vlees, verder zit er van alles in .. drinken, havermout, cruesli, zuivel, groente, fruit, et cetera.
4. Waar doet u uw niet dagelijkse boodschappen?
 - Kleding: In Rotterdam
 - Meubelen: In Den Haag, daar zitten 'leukere meubel winkels'. Hij weet in Rotterdam geen leuke tweedehandswinkels.
 - Huishoudelijke zaken: In Rotterdam

Schoonmaken

1. Hoe vaak wordt er schoongemaakt? 'Te weinig'.
2. Doet u het zelf of besteedt u het uit? Zelf
3. Is er een taakverdeling in huis? Nee, het gaat vanzelf. Vrouw doet meer omdat ze vaker thuis is. Hij doet de grote boodschappen, zij de kleine. Koken doen ze samen.
4. Is er een vaste dag die voor huishoudelijke werkzaamheden wordt uitgetrokken? 'Woensdag een beetje'
5. Heeft u een stofzuiger? Welke? Ja, Miele
6. Wie doet de was? Beiden
 - Hoe vaak doet u de was: elke dag
 - Gaat u naar de wasserette? Anders?
 - Heeft u een droger/droogmolen/droogrek? 'We hangen de was boven in het trapgat'.
7. Wie strijkt er? Zijn vrouw, 'niet vaak'.
8. Doet u de afwas zelf of heeft u een vaatwasser? Vaatwasser

Consumentenelektronica

Wat voor elektronica heeft u in huis?

- TV
- MP 3 speler
- Radio/stereo
- DVD-speler/videorecorder
- Printer/scanner/kopieerapparaat
- Fax
- Spelcomputer
- Fototoestel
- Videocamera
- Telefoon
- Mobiele telefoon
- Navigatiesysteem in auto

Commentaar: 'dit zijn wel allemaal vertrouwelijke dingen'.

TV

1. Hoeveel? Een
2. In welke kamer(s)? De woonkamer

3. Welk merk? Philips
4. Hoeveel televisie kijkt u op een dag? Ongeveer twee uur
5. Hebben de kinderen een eigen televisie? Nee
6. Heeft u een kabelaansluiting/UPC/Digitenne? Kabel
7. Heeft u een schotelantenne? Nee

Computer/Laptop

1. Hoeveel? Twee
2. In welke kamer(s)? Woonkamer en studeerkamer
3. Welk merk? Clone (werk), Aces (laptop)
4. Hoeveel tijd besteedt u (en eventuele anderen) achter de computer? In vrije tijd weinig
5. Waarvoor gebruikt u de computer? Voornamelijk voor zijn werk
6. Welke provider heeft u? Sollcom
7. Hebben de kinderen hun eigen computer? Nee, nog niet.

Telefoon

1. Heeft u een vaste telefoon? Ja
2. Heeft u een mobiele telefoon? Ja
3. Welke provider heeft u? KPN
4. Heeft u een abonnement of belt u prepaid? Abonnement
5. Wie in het gezin hebben er nog meer een mobiele telefoon? Vrouw heeft er ook een, 'die moet ze vaker aanzetten'.

Radio

1. Luistert u vaak naar de radio? Ja
2. Welke zenders? Radio 1, 2, 3 en 4

Buurtcontacten

1. Heeft u contact met uw burens? Ja
 - Wat doet u zoal samen? Praatjes maken. Met de baby komen er meer burens langs. 'Maar we gaan niet samen op vakantie of de stad in, ofzo'.
2. Kent u veel mensen in de buurt? Ja, maar vooral uit deze straat.
 - Hoe is het contact met de medebewoners? Goed
 - Gaat u veel met mensen van uw eigen cultuur om? Kent 'helaas' weinig mensen uit andere (niet-westerse) culturen. Vrouw roept dat ze iemand uit Afrika in de kennissenkring hebben. Zou graag meer contacten willen.
 - Bent u nieuwsgierig naar de interviews met de andere bewoners? 'tot nu toe niet'.
3. Doet u mee aan buurtactiviteiten? VvE, en 'als er iets te doen is, ben ik wel paraat'.
 - Bent u betrokken bij uw buurt? Ja
4. Komt u in het Buurtcentrum? Ja
 - Hoe vaak? Soms
5. Wat houdt volgens u de buurtbewoners bezig? 'Nu vooral de parkeeroverlast. We zijn overgeleverd aan de grillen van de automobilisten'.
6. Wat vindt u van de oud-bewoners? 'Diegene die ik spreek zijn leuk'.

Katendrecht

1. Waarom heeft u voor Katendrecht gekozen? 'Om het huis en het is een mooie wijk'.
2. Hoe zou u Katendrecht omschrijven? 'Net buiten het centrum, met alle gemakken van dien. Een hele fijne woonomgeving. Ik ben heel enthousiast, het ziet er mooi uit. Ik vind de kade met de kinderkopjes robuust mooi. We lopen elke avond langs de kaden. Ik zou het prettig

- vinden als de loopbrug naar Hotel N.Y. er is, dan kunnen we onze rondjes langer maken’.
3. Bewaart u iets dat met Katendrecht te maken heeft? Nee
 4. Hoe ervaart u het leven in de wijk? Prettig
 - Voelt u zich op uw gemak in Katendrecht? Ja
 5. Wat vindt u belangrijke plekken in Katendrecht? ‘De kaden, het Buizenpark prachtig, met die grote bomen, en de entreelaan .. de Brede Hilledijk, die vind ik heel mooi’.
 6. Wat verwacht u van de toekomst? Aan het begin van het eiland komt hoogbouw, dan ‘is Katendrecht klaar’.
 7. Wat mist u in de wijk? Een supermarkt en een Turkse of Marokkaanse toko.
 8. Zou u in Katendrecht willen blijven wonen? Ja.
 - Waarom? Ze wonen er net.

HMR

1. Kent u het Historisch Museum Rotterdam? Ja
2. Bent u er wel eens geweest? Ja, twee maanden geleden
3. Waar? Schielandshuis
 - Het Schielandshuis of de Dubbelde Palmboom
4. Wanneer? Expositie *Nooit gebouwd*, dat was erg leuk, ook de interactie tussen het publiek. ‘Zette iemand een blokje neer of anders, dan brak er een discussie los over waarom het zo niet zou kunnen ... die enquête is geniaal’
5. Wat voor expositie zou u graag willen zien? ‘Ik vind het heel goed dat ze een link leggen met het hedendaagse ... dat is de taak van een museum’.
6. Wat vindt u ervan dat het museum u bij hun werkwijze wilt betrekken? ‘Ik vind mezelf niet zo interessant’.
7. Denkt u het museum in de toekomst te gaan bezoeken? Ja

Interview nummer 2

Naam: Jaap

Geboortedatum: 20 april 1961

Nationaliteit: Nederlands

Datum interview: 13 mei 2010

Tijdstip: 12.15 -13.50

Het interview vond plaats in de woonkamer van Jaap en er was verder niemand aanwezig.

Het was warm in huis (altijd 25 graden Celsius, Jaap is een 'koukleum'). Het was gezellig rommelig, hij liep nog in zijn ochtendjas. De TV stond aan: NOS journaal; TV Rijnmond (Rotterdamers van formaat); DVD van de Amazing stroopwafels. Elke buurtbewoner die voorbijloopt zwaait naar binnen. Het plafond hangt vol heksen, als ik hiernaar vraag is het antwoord, 'die herinneren me aan mijn exen'.

Gezinssamenstelling

1. Huidige gezinssamenstelling? Gescheiden
2. Zijn er sinds kort veranderingen in de gezinssamenstelling geweest of zijn er veranderingen aanstaande? Nee, 'dat is al lang voorbij' (de relatie).
3. Heeft u kinderen? Ja
 - Aantal: 1 (waarschijnlijk)
 - Leeftijd: Bijna 17
 - SchoolgaandBasis of voortgezet? Voortgezet
Wat voor onderwijs? Horeca
4. Waar is uw kind geboren? Katendrecht

Migratiegeschiedenis

1. Waar zijn uw ouders geboren? Beiden in Oud-Beijerland
2. Leven zij nog? Nee
 - En waar wonen zij nu?
3. Wonen er nog andere familieleden in Rotterdam en/of Nederland? Zussen en broer in Katendrecht, ook andere familieleden (hij heeft een grote familie). Verder woont er nog een broer van zijn vader in Oud-Beijerland.
4. Sinds wanneer woont u op dit adres? Vijf jaar
5. Waar woonde u voordien? Aan de Sumatraweg
6. Waarom bent u vertrokken uit uw eigen land/streek/woonplaats/straat? 'Ik moest eruit, het werd gerenoveerd'.
7. Hoe bent u hier terechtgekomen? 'M'n zus moest er ook uit, ik ben hartpatiënt en weigerde in eerste instantie om weg te gaan. Ik had recht op een benedenwoning'. Zijn zus woont boven hem.
8. Kunt u beschrijven hoe uw kennismaking met Rotterdam en de buurt verliep? Hij is opgegroeid in Katendrecht. 'Het was vroeger levendig. De wijk ging langzaam achteruit'.
9. Wat was uw eerste adres in Nederland? Atjéstraat, 'ik ben hier geboren'.
10. Woonde u bij iemand of had u een eigen onderkomen? Ouders. 'Ik woonde tussen de hoeren en de pooiers'.
11. Heeft u over Rotterdam geschreven? 'Ik maakte vroeger opstellen - voor de wijkkrant - over Katendrecht' .. 'Ik ben de enig overgebleven pooier, ik was de jongste pooier van de wijk'.
12. Hoe onderhoudt u contact met familie elders? 'Ik bemoei me eigen met niemand'.

Religieuze overtuiging

1. Welke religieuze overtuiging heeft u? Rooms-Katholiek
2. Waar gaat u naar toe om uw geloof te belijden? 'Ik ben vroeger misdienaar geweest'.
 - Hoe vaak? Gaat nu alleen met kerst naar de kerk.
3. Welke feestdagen viert u? 'Allemaal, als je maar lol hebt'.

Beroep en inkomenspositie

1. Heeft u betaald werk? Nee
2. Welke beroepsopleiding heeft u gevolgd? Basisschool niet afgemaakt, werd een dag voor het afronden weggestuurd. 'Ik heb alle beesten losgelaten'.
3. Wat is uw hoogst genoten onderwijsvorm? 'Banketbakkersopleiding, op een internaat 180 km verderop. Ik moest en zou het afmaken, ik dacht vroeger dat ik anders nergens zou komen. Denkt hier nu anders over. Ik heb bijna een jaar een eigen kroeg gehad, maar ja..'

Uitkering

1. Ontvangt u een uitkering? Ja.
2. Wat is uw inkomen? Minimum

Woning

1. Heeft u een huur- of koopwoning? Huur
2. Hoeveel huur betaalt u? '460, daar gaat huursubsidie vanaf, ik heb geloof ik 260 Euro huur'.
3. Indeling woning: begane grond woning, woonkamer, keuken, tuin, badkamer, toilet en rommelkamer.

Interieur

1. Heeft u onlangs nieuwe meubels gekocht? 'Waarvan? Wat een stomme vraag. Als ik een nieuw interieur nodig heb, dan krijg ik het. Onder mekaar geven we alles weg, we zorgen hier voor elkaar. Ook met knokken, als er vroeger eentje aan het knokken was, waren we snel allemaal aan het knokken'.
2. Wat heeft u aan het huis laten veranderen of verbouwen toen u er kwam wonen? Hij heeft toen een bad in de badkamer laten aanleggen. Hij heeft een loodgieter in de familie, daardoor was het goedkoop.
3. Hecht u belang aan uw decoraties? Ja, het huis staat er vol mee.
4. Verzamelt u iets? 'Van alles, wat moet ik zeggen .. aanstekers, daar ben ik mee gestopt, Heineken, daar ben ik ook mee gestopt. Ja, Feijenoord en Oranje .. dat zijn de belangrijkste. Ik ben met bijna alles gestopt, ik groei uit m'n huis. Maar alles is bruikbaar'.
5. Bewaart u iets wat bijzonder voor u is? (Stilte)
 - Iets dat je over wil dragen aan toekomstige generaties? 'Het heeft voor een ander geen waarde'. Ik: wat voor jou waarde heeft? 'Mijn televisie, de meubels zijn van m'n moeder geweest'.
6. Waarom bewaart u het? Kan moeilijk dingen weg doen.

Staat van de woning? Jaren '80 bouw, met enkele gebreken. Net een lekkage gehad doordat de burens vergeten waren de kraan dicht te draaien.

Voorziening elektriciteit/water/verwarming in de woning? Het warme water doet het niet altijd goed, Jaap wil dat er stoom vanaf komt. Ook is de ventilatie in het huis slecht.

Dagindeling

Hoe ziet uw dagindeling eruit?

Maandag t/m vrijdag: 'Blowtje, koffie, televisie .. tot 13.00 uur, dan gaan we naar buiten. Negen van de tien keer ga ik een broodje halen voordat ik naar de kroeg ga (de Pijp). Als we met z'n allen

weggaan wordt het wat eerder'.
Weekeind: De weekeinden gaan ook zo.

Genotmiddelen gebruiken: elke dag

Visite ontvangen: soms

Op visite gaan: Niet

Wandelen: Maakt rondjes door de buurt, dit i.v.m. veiligheidsgevoel.

Muziek luisteren: Hele dag

Computeren: Weinig

Uitgaan: Elke dag, maar het café voelt niet als uitgaan, eerder als tweede huis.

Lezen: Nauwelijks

Slapen

1. Hoe laat gaat u naar bed? Tussen 02.00 en 04.00 uur.
2. Hoeveel slaapt u ongeveer? Tussen de zes en acht uur. Hij heeft geen wekker.

Opvoeding

1. Wie voedt de kinderen op? Zijn moeder. Hij gaat zelfstandig naar school.

Huishouden

Koken

1. Wordt er gezamenlijk gegeten? Avondeten: Veelal bij Janneke.
2. Wie kookt er? 'Ik heb de laatste anderhalf jaar niet gekookt. Eva (een vriendin), Janneke (ex) en m'n zus koken'.
3. Hoe vaak wordt er gekookt? Eva kookt twee/drie dagen per week voor hem. Janneke en zijn zus de andere dagen. Op vrijdagen wordt er in de Pijp gekookt.
4. Hoe laat wordt er gegeten? '18.00 uur, stipt'.
5. Welke etenswaren kookt u zoal? Eet: 'aardappels, groente, karbonades .. van alles'.
6. Wat drinkt u bij de maaltijden? Niets
7. Wordt er aan tafel gegeten en wordt deze gedekt? Ja
8. Hoe vaak bestelt of haalt u eten? Soms
9. Waar en wat bestelt u dan? Chinees
10. Bereiding
11. Heeft u keuken apparatuur? 'dat is toch normaal'
12. Wat? Magnetron, koelkast, koffiezetapparaat, gasfornuis, et cetera'
13. Waar worden de etenswaren bewaard? In de koelkast en de kasten.
14. Hoe ziet de keuken eruit?

De keuken van Jaap

Boodschappen

1. Waar doet u uw dagelijkse boodschappen?
Volgende week bij A.H. 'Daar hebben ze nu van die oranje vingerdingen'.
2. Hoe vaak doet u boodschappen? Een keer per half jaar, 'dan haal ik altijd heel veel'.
3. Hoe ziet uw dagelijkse boodschappenmand eruit?
Veel van alles, maar niet dagelijks.
4. Waar doet u uw niet dagelijkse boodschappen?

- Kleding; In de Feyenoordwinkel bij de Kuip o.a.
 - Meubels: krijgt hij
- Hij heeft kasten vol proviand en anderssoortige huishoudelijke artikelen.

Schoonmaken

1. Hoe vaak wordt er schoongemaakt? Een keer per twee weken. De ramen worden vaak gezeemd.
2. Doet u het zelf of besteedt u het uit? Zelf en vrienden helpen.
3. Is er een vaste dag die voor huishoudelijke werkzaamheden wordt uitgetrokken? Nee
4. Heeft u een stofzuiger? Ja
5. Wie doet de was? Zelf
 - Hoe vaak doet u de was: Wanneer nodig
 - Heeft u een droger/droogmolen/droogrek? Droogrek in huis
6. Wie strijkt er? Zelf, en de was wordt zoveel mogelijk opgehangen zodat er geen kreukels in komen.
7. Doet u de afwas zelf of heeft u een vaatwasser? Zelf

Consumentenelektronica

Wat voor elektronica heeft u in huis?

- TV
- MP 3 speler
- Radio/stereo
- DVD-speler/videorecorder
- Printer/scanner/kopieerapparaat
- Fototoestel
- Mobiele telefoon

TV

1. Hoeveel? Twee
2. In welke kamer(s)? Een grote in de woonkamer en een kleinere in de slaapkamer. Die in de slaapkamer is niet aangesloten.
3. Welk merk? Woonkamer: LC, slaapkamer: Philips
4. Hoeveel televisie kijkt u op een dag? In de ochtend
5. Heeft u een kabelaansluiting/UPC/Digitenne? Digitenne
6. Heeft u een schotelantenne? Nee

Computer/Laptop

1. Hoeveel? Een
2. In welke kamer(s)? woonkamer
3. Welk merk? Dell.
4. Hoeveel tijd besteedt u (en eventuele anderen) achter de computer? weinig
5. Waarvoor gebruikt u de computer? Muziek.
6. Welke provider heeft u? KPN
7. Hebben de kinderen hun eigen computer? Ja, in zijn eigen huis

Telefoon

1. Heeft u een vaste telefoon? Nee
2. Heeft u een mobiele telefoon? Ja
3. Welke provider heeft u? T-Mobile
4. Heeft u een abonnement of belt u prepaid? Prepaid

Radio

1. Luistert u vaak naar de radio? Ja
2. Welke zenders? 'Nederland.nl (internetradio), Nederlandstalig .. ik houd wel zo'n beetje van alles'.

Buurtcontacten

1. Heeft u contact met uw burens? Ja
 - Wat doet u zoal samen? 'Weinig'.
2. Kent u veel mensen in de buurt? 'Ja, iedereen .. behalve die nieuwe'.
 - Hoe is het contact met de medebewoners? Goed
 - Gaat u veel met mensen van uw eigen cultuur om? 'Ik ga met alles om'.
3. Doet u mee aan buurtactiviteiten? Ja. - Bent u betrokken bij uw buurt? Ja
4. Komt u in het buurtcentrum? Ja
 - Met wie? Met Eva, en nog een paar van die wijven. Tegenwoordig komt er vaak een Chinees bij zitten. Ja, wel een Kapenese Chinees, die hier geboren is'.
 - Hoe vaak? Op maandag, naar de soepterrine.
5. Wat houdt volgens u de buurtbewoners bezig? 'Hier in de straat .. waar de lantarenpalen blijven. Er is geen (of erg weinig) licht in de straat 's nachts'.
6. Wat vindt u van de nieuwe bewoners? 'Kakkers'.
Citaat eerder gesprek (18 maart 2010) 'Als die kakkers niet integreren moeten ze opkankeren. Katendrecht is van mij'. Tijdens interview: 'Het is niet normaal wat er gebeurt. Er wordt daar van alles georganiseerd, waar wij niets van weten. Zijn wij hoerinkinderen ofzo? Ze moeten de Kaap niet gaan scheiden'.

Katendrecht

1. Wat is er de afgelopen twintig jaar veranderd? 'Zoveel ..'
 - Wat zijn volgens u de grote gebeurtenissen van de afgelopen 20 jaar? 'Dat alle kroegen weg zijn, dat alle hoeren weg zijn .. dat alle gezelligheid weg is'.
2. Hoe zou u Katendrecht omschrijven? 'Nu? .. Een dooie kutwijk'.
3. Bewaart u iets dat met Katendrecht te maken heeft? 'Ik bewaar alles wat met de wijk te maken heeft'.
4. Hoe ervaart u het leven in de wijk? 'Best wel moeilijk .. maar niet voor mij'.
 - Voelt u zich op uw gemak in Katendrecht? Ja
5. Wat vindt u belangrijke plekken in Katendrecht? 'De Maas, de kaden en de Pijp'.
6. Wat verwacht u van de toekomst? 'Ik zie het rooskleurig in, maar er moet wel wat veranderen. De saamhorigheid moet terug komen'.
7. Wat mist u in de wijk? De cafés, de hoeren. Een supermarkt, een pinautomaat.
8. Zou u in Katendrecht willen blijven wonen? Altijd
 - Waarom? Hij is er geboren en getogen. 'Ik verlaat de Kaap in een kist'.

Jaap maakt elke nacht een rondje door de wijk, om te kijken of er niets gebeurt. Dit doet hij samen met iemand lopend of alleen op zijn scooter. Als hij erg dronken is doet hij een paar blokken en niet de hele buurt.

HMR

1. Kent u het Historisch Museum Rotterdam? Nee
2. Bent u er wel eens geweest? 'Nee. Dat interesseert me helemaal niet'.
3. Wat vindt u ervan dat het museum u bij hun werkwijze wilt betrekken? 'Niet echt boeiend'.
4. Denkt u het museum in de toekomst te gaan bezoeken? Misschien, met kleinkinderen ofzo. 'Je weet nooit wat er gebeurt'.

Interview nummer 3

Naam: Lukas

Geboortedatum: 21 januari 1942

Nationaliteit: Nederlands

Datum interview: 17 mei 2010

Tijdstip: 11.15 - 13.45

Het interview vond plaats in de woonkamer van Lukas, er was verder niemand aanwezig.

Het huis is opgeruimd, ruim en licht. Lukas heeft 11 vogels, 5 paartjes tropische vogels en een putter, of distelvink. Vogels zijn al 40 jaar zijn hobby, hij heeft vroeger kanaries gekweekt. Verder zijn er veel indianen objecten in huis. Hij vindt het een mooie cultuur, 'Ik moet toch wat neerzetten, liever dit dan andere rommel'.

Gezinssamenstelling

1. Huidige gezinssamenstelling? Hij is 22 jaar getrouwd geweest en heeft daarna 7 jaar een relatie gehad. Zijn vriendin is twaalf jaar geleden op tweede kerstdag overleden. Lukas heeft geen behoefte aan een nieuwe relatie.
2. Heeft u kinderen? Ja
 - Aantal: 1, en een kleinzoon.
 - Leeftijd: 38, kleinzoon is 9 jaar.
3. Waar is uw kind geboren? In het Clara ziekenhuis in Rotterdam.

Migratiegeschiedenis

1. Waar zijn uw ouders geboren? In Rotterdam.
2. Leven zij nog? Nee. Zijn vader is in 1965 overleden, zijn moeder in 1984.
3. Wonen er nog andere familieleden in Rotterdam en/of Nederland? Broers en zussen, hij komt uit een gezin met 9 kinderen. Daarvan zijn er zes over, maar hij heeft met de meeste geen contact.
4. Sinds wanneer woont u op dit adres? Ongeveer 21 jaar
5. Waar woonde u voordien? Ook aan deze straat
6. Waarom bent u daar vertrokken? Het huis was in slechte staat.
7. Hoe bent u hier terechtgekomen? De woning waar hij nu woont was net gerenoveerd. Het huis zou door iemand anders gehuurd worden, maar dat ging niet door. Toen is zijn ex-vrouw 'er als een speer achteraan gegaan'.
8. Wat was uw eerste adres in Nederland? Geboren aan de Veerlaan, Katendrecht. Zijn vader is aan de Veerlaan overleden, toen is het gezin naar de Rechthuislaan verhuisd. Vanhieruit is hij getrouwd, tijdens zijn huwelijk heeft hij zes jaar in Hillesluis gewoond. Hij wilde graag terug naar Katendrecht. En vond weer een huis aan de laan waar hij is opgegroeid.
9. Woonde u bij iemand of had u een eigen onderkomen? Ouderlijk huis
10. Heeft u over Rotterdam geschreven? Hij houdt een blog bij over Katendrecht. Over belangrijke gebeurtenissen: 'Onder andere over toen dat schip hier kwam. En die kakkers .. waar ik me heel erg kwaad over kan maken. Zij trokken vroeger hun neus op voor Katendrecht, en willen nu op de eerste rij zitten'.

Religieuze overtuiging

1. Welke religieuze overtuiging heeft u? Geen.
'Ik ben atheïst, in hart en nieren. Ik ben katholiek opgevoed, maar alleen de eerste twee kinderen zijn gedoopt. Mijn haat tegen het geloof zit diep'.
2. Welke feestdagen viert u? 'Geen. Ik heb geen enkele rede om feestdagen te vieren, het zijn helemaal geen feestdagen. Die katholieke troep (Pinksteren en Pasen bv) is totale onzin'.

Beroep en inkomenspositie

1. Heeft u betaald werk? Hij is sinds 2007 met pensioen. Heeft vroeger 'buurt- en clubhuiswerk gedaan in Katendrecht'.
2. Wat deed u daarvoor? Hij heeft verschillende soorten werk verricht.
3. Welke beroepsopleiding heeft u gevolgd? De slagersvakschool.
4. Wat is uw hoogst genoten onderwijsvorm? 'Ik ben geen jongen voor school, ik ben een jongen van de praktijk'.
5. Ontvangt u een uitkering? Ja, AOW en 'een pensioentje'.
6. Wat is uw inkomen? 1200 euro netto per maand.

Woning

1. Heeft u een huur- of koopwoning? Huur, van Woonbron.
2. Hoeveel huur betaalt u? 360 euro, waarvan 50 euro huursubsidie afgaat. Hij heeft huurgewenning.
3. Indeling woning: Beneden ruime keuken, woonkamer, toilet, bergingskast en een balkon. Boven drie kamers en een badkamer.

Interieur

1. Heeft u onlangs nieuwe meubels gekocht? Het bankstel, een kooi (gekregen), bureaustoel, diepvriezer (en een auto).
2. Wat heeft u aan het huis laten veranderen of verbouwen toen u er kwam wonen? 'Nee, dat mag de huisbaas doen'.
3. Hecht u belang aan uw decoraties? 'Nee, je moet wat neerzetten. Het is meer voor de gezelligheid. Ik hecht nergens aan, ben absoluut niet materialistisch'.
4. Verzamelt u iets? Nee
5. Bewaart u iets wat bijzonder voor u is? Ja
6. Wat is dat? 'Een kettingtje van mijn vrouw', met zijn naam erop.
7. Waarom bewaart u het? Emotionele waarde.

De woonkamer van Lukas

Dagindeling

Hoe ziet uw dagindeling eruit? 'Dat weet ik 's morgens nooit. Het kan zijn, als het mooi weer is, dat ik ga fietsen. Of een lekker eindje lopen. Ik vind de dag omschrijven moeilijk, ik doe van alles'.

Eten verzorgen

Onderhoud kleding

Boodschappen doen

Maaltijden nuttigen

Visite ontvangen van vriendengroep.

Op visite gaan

Wandelen

Tv kijken/muziek luisteren: Muziek hele dag, een cd of de radio. 'Ik moet geluid hebben in huis'. Tv kijkt hij niet veel.

Computeren: Weinig, email en Hyves wordt bekeken. 'Als het bij mekaar anderhalf tot twee uur per dag is zit ik heel erg ruim'.

Uitgaan: Weinig

Lezen: Leest geen boeken. 'Als ik wat lees is het over de Rotterdamse havens of over vogeltjes'.

Slapen

1. Hoe laat gaat u naar bed? 23.00 uur. 'Ik zet om 23.00 uur de radio aan op 'Met het oog op morgen', dat duurt tot 00.00 uur en dan ga ik slapen'.
2. Hoeveel slaapt u ongeveer? Zes tot zeven uur.

Huishouden

Koken

1. Wie kookt er? Hij zelf
2. Hoe vaak wordt er gekookt? Elke dag
3. Hoe laat wordt er gegeten? 'In de ochtend meestal om een uur of acht. 's Middags om half één, en in de avond tussen vijf en half zes'.
4. Welke etenswaren kookt u zoal? In de middag vaak soep, of brood. In de avond een prakje, of pasta, of rijst maaltijden. 'Ik ben niet echt een aardappeleter'.
5. Wat drinkt u bij de maaltijden? In de ochtend koffie, 's middags magere melk en in de avond iets fris'.
6. Wordt er aan tafel gegeten en wordt deze gedekt? Nee
7. Hoe vaak gaat u uit eten? 'Een heel enkele keer'.
8. Hoe vaak bestelt of haalt u eten? 'Een keer in de twee, drie maanden'.
9. Waar en wat bestelt u dan? Chinees
10. Bereiding
 - Heeft u keukenapparatuur? Gasfornuis, koelkast, koffiezetapparaat et cetera.
 - Waar worden de etenswaren bewaard? 'In de koelkast, de vriezer of voorraadkast'.
 - Hoe ziet de keuken eruit?

De keuken van Lukas

Boodschappen

1. Waar doet u uw dagelijkse boodschappen? 'Aldi en de C1000. Heel soms de Bas van der Heijden'.
2. Hoe vaak doet u boodschappen? Een keer in de week.
3. Hoe ziet uw dagelijkse boodschappenmand eruit? 'Vlees, melk, brood, boter, beleg, soepspullen .. de dagelijkse dingen'.
4. Waar doet u uw niet dagelijkse boodschappen?
 - Kleding: 'M'n spijkerbroeken koop ik in een winkel in Hoogvliet. Ik koop ook wel dingen bij de Wibra
 - Meubels: de net gekochte bank bij de Zuiderster in Barendrecht.

- Vogels en toebehoren: Bij een dierenspeciaalzaak, en (de laatste vogel) bij een vogelhandelaar in Ridderkerk

Schoonmaken

1. Hoe vaak wordt er schoongemaakt? 'Ik ben dagelijks bezig met het onderhoud van het huisje. Ik doe het in etappes. Ik kan niet tegen rommel'.
2. Doet u het zelf of besteedt u het uit? Zelf
3. Is er een taakverdeling in huis?
4. Is er een vaste dag die voor huishoudelijke werkzaamheden wordt uitgetrokken? Nee.
5. Heeft u een stofzuiger? Welke? Ja (gelach). De stofzuiger wordt uit de kast gehaald. 'Aeg, dat wist ik zelf niet eens. Zonder stofzak'.
6. Wie doet de was? Zelf
 - Hoe vaak doet u de was: In het weekeind.
 - Gaat u naar de wasserette? Anders? Wasmachine
 - Heeft u een droger/droogmolen/droogrek? Hij droogt boven, in het trapgat.
7. Wie strijkt er? Zelf
8. Doet u de afwas zelf of heeft u een vaatwasser? Vaatwasser

Consumentenelektronica

Wat voor elektronica heeft u in huis?

- TV
- MP 3 speler
- Radio/ stereo
- DVD-speler/videorecorder
- Printer/ scanner/kopieerapparaat
- Fototoestel
- Mobiele telefoon
- Navigatiesysteem in de auto.

TV

1. Hoeveel? Een
2. In welke kamer(s)? Woonkamer
3. Welk merk? Panasonic
4. Hoeveel televisie kijkt u op een dag? Anderhalf tot twee uur
5. Hebben de kinderen een eigen televisie?
6. Heeft u een kabelaansluiting/UPC/Digitenne? Digitenne
7. Heeft u een schotelantenne?

Computer/Laptop

1. Hoeveel? Een, een laptop
2. In welke kamer(s)? Woonkamer
3. Welk merk? HP
4. Hoeveel tijd besteedt u achter de computer? Niet zoveel
5. Waarvoor gebruikt u de computer? Email, Hyves en af en toe om iets op te zoeken.
6. Welke provider heeft u? Telfort

Telefoon

1. Heeft u een vaste telefoon?
2. Heeft u een mobiele telefoon? Ja
3. Welke provider heeft u? KPN

4. Heeft u een abonnement of belt prepaid? Abonnement
5. Wie in het gezin hebben er nog meer een mobiele telefoon?

Radio

1. Luistert u vaak naar de radio? Elke dag
2. Welke zenders? 'Radio een, Radio Rijnmond, Radio 5, in ieder geval geen popmuziek zenders'.

Buurtcontacten

1. Heeft u contact met uw burens? 'Met een aantal burens .. allemaal oude Katendrechtse, zoals ik. Die ken ik al lang'.
 - Wat doet u zoal samen? 'Samen schoonmaken enzo, het is heel minimaal. We gaan niet bij elkaar op visite'.
2. Kent u veel mensen in de buurt? Ja, alle oud Katendrechtse. Hij kent geen enkele nieuwkomer.
 - Hoe is het contact met de medebewoners? Minimaal
 - Gaat u veel met mensen van uw eigen cultuur om? 'Van mij mogen ze met onmiddellijke ingang de multiculturele samenleving terug draaien'.
3. Doet u mee aan buurtactiviteiten? Niet meer. 'Ik heb ze vroeger georganiseerd omdat ik in het buurthuis werkte'.
 - Bent u betrokken bij uw buurt? Niet meer
4. Komt u in het Buurtcentrum? Nee, niet meer
5. Wat houdt volgens u de buurtbewoners bezig? 'De multiculturele samenleving, die moeten ze opdoeken. Of ze moeten zich gaan gedragen, zoals wij dat ook moeten'.
6. Wat vindt u van de nieuwe bewoners? 'Met de oude bewoners maak ik praatjes. Met de nieuwe bewoners maak ik geen praatjes, ik ken ze niet. Ik heb als oud-bewoner geen enkele behoefte om de nieuwkomers te leren kennen'.

Katendrecht

1. Wat is er de afgelopen twintig jaar veranderd? 'Gelukkig zijn de woningen, waar ik zelf ook in woon, goed gerenoveerd. Er is nieuwbouw. Katendrecht wordt echt mooi'.
 - Wat zijn volgens u de grote gebeurtenissen van de afgelopen 20 jaar? Net beschreven, en de prostitutie is weg.
2. Hoe zou u Katendrecht omschrijven? 'Een vrij rustige wijk, die er goed uit gaat zien. Het gaat nog jaren duren, maar naar mijn idee heeft Katendrecht een goede toekomst'.
3. Bewaard u iets dat met Katendrecht te maken heeft? Foto's en boeken. 'Verder bewaar ik veel herinneringen, ik heb hier wat meegemaakt in al die jaren. Leuke dingen, slechte dingen, vervelende dingen. Lachen, huilen, gieren, brullen'.
4. Hoe ervaart u het leven in de wijk? 'Op dit moment vrij rustig'.
 - Voelt u zich op uw gemak in Katendrecht? Ja
5. Wat vindt u belangrijke plekken in Katendrecht? De havens, de Maas. 'Wat ik belangrijk vond is weg, de havenactiviteiten. Die mis ik af en toe wel'.
6. Wat verwacht u van de toekomst? 'De toekomst ziet er goed uit'.
7. Wat mist u in de wijk? 'Vele winkels (bakker, melkboer, slager, drogisterij, postkantoor, supermarkt, et cetera), de havenactiviteiten en de saamhorigheid'.
8. Zou u in Katendrecht willen blijven wonen? Ja
 - Waarom? 'Ik ben hier geboren en getogen, verder heb ik voor weinig geld een goed huis'.

HMR

1. Kent u het Historisch Museum Rotterdam? Nee
2. Bent u er wel eens geweest? Nee
3. Wat vindt u ervan dat het museum u bij hun werkwijze wilt betrekken? 'Als jij er wat mee kan in verband met je studie dan help ik je graag. Verder heb ik er niets mee'.
4. Denkt u het museum in de toekomst te gaan bezoeken? 'Als het over Katendrecht gaat (de uitkomsten van dit onderzoek) kom ik wel een keer kijken'.

Interview nummer 4

Naam: Thomas

Geboortedatum: 6 augustus 1959

Nationaliteit: Nederlands

Datum interview: 27 mei 2010

Tijdstip: 16.00 - 16.50

Het interview vond plaats in de woonkamer van Thomas.

Gezinssamenstelling

1. Huidige gezinssamenstelling? Gehuwd
2. Zijn er sinds kort veranderingen in de gezinssamenstelling geweest of zijn er veranderingen aanstaande? Nee.
3. Heeft u kinderen? Ja
 - Aantal: een dochter
 - Leeftijd: 10
 - Schoolgaand
Basis Montessorischool
4. Waar is uw kind geboren? Rotterdam

Migratiegeschiedenis

1. Waar zijn uw ouders geboren? In Haarlem
2. Leven zij nog? Ja.
 - En waar wonen zij nu? Noordwijkerhout
3. Wonen er nog andere familieleden in Rotterdam en/of Nederland? In Rotterdam een neef, waar geen contact mee is.
4. Sinds wanneer woont u op dit adres? 1 februari 2010
5. Waar woonde u voordien? Aan de Rochussenstraat
6. Waarom bent u vertrokken uit uw eigen land/streek/woonplaats/straat? 'Omdat het hier leuker is'.
7. Hoe bent u hier terechtgekomen? 'We waren op zoek naar een huis, en kwamen via het aanbod van woningen bij Katendrecht uit'.
8. Kunt u beschrijven hoe uw kennismaking met Rotterdam en de buurt verliep? 'We zijn een aantal keer komen kijken hoe het hier was. Ik kende het wel een beetje, ook de reputatie van Katendrecht en dat er cultureel leuke dingen gebeurde'.
9. Heeft u over Rotterdam geschreven? Ja. 'Ik zit in de fotografie en heb met regelmaat over Rotterdam geschreven'.
10. Hoe onderhoudt u contact met familie elders? Per telefoon en door op visite te gaan.

Religieuze overtuiging

1. Welke religieuze overtuiging heeft u? 'Geen enkele'.
2. Welke feestdagen viert u? Kerstmis, oud en nieuw en verjaardagen.

Beroep en inkomenspositie

1. Heeft u betaald werk? Ja
2. Waar werkt u? 'Bij het Nederlands fotomuseum en bij de Erasmus Universiteit'.
3. Welk beroep heeft u? Kunsthistoricus
4. Hoeveel uur in de week werkt u? Fulltime en meer
5. Welke beroepsopleiding heeft u gevolgd? Kunstgeschiedenis
6. Wat is uw hoogst genoten onderwijsvorm? WO
7. Wat is uw inkomen? Boven modaal

Woning

1. Heeft u een huur- of koopwoning? Koop
2. Sinds wanneer? 1 februari 2010
3. Wat was de aankoopprijs van het huis? 320.000 Euro
4. Wat is de WOZ-waarde? Is nog niet bepaald
5. Vaste woonlasten (percentage inkomen, berekenen). Ongeveer 30 tot 40%.
6. Indeling woning: Drie etages; beneden werkkamer, bibliotheek en berging. Eerste etage de keuken en woonkamer en boven slaapkamers.

Interieur

1. Heeft u onlangs nieuwe meubels gekocht? Ja
2. Wat heeft u aan het huis laten veranderen of verbouwen toen u er kwam wonen? Vloeren laten leggen en een nieuwe keuken geplaatst.
3. Hecht u belang aan uw decoraties? Ja
4. Verzamelt u iets? Ja, foto's en boeken
5. Bewaart u iets wat bijzonder voor u is? 'Ja, m'n verzamelingen bijvoorbeeld. En andere dingen, privé-dingen'.
6. Wat is dat? 'Een oud foto album, brieven enzo. Geen objecten'.
7. Waarom bewaart u het? Ter herinnering

De woonkamer van Thomas

Dagindeling

Hoe ziet uw dagindeling eruit?

- Maandag t/m vrijdag: Hele dag werken, thuis komen om te eten en weer werken.
- Weekeind: aan het huis werken, tijd met het gezin doorbrengen.

Werken

Eten verzorgen

Onderhoud huis

Onderhoud kleding

Boodschappen doen

Maaltijden nuttigen

Genotsmiddelen gebruiken 'een goede wijn'.

Visite ontvangen

Op visite gaan
Wandelen
Natuurbezoek

Tv kijken/ muziek luisteren: 'Tv: het NOS journaal en in het weekeind misschien een film, niet zoveel. Muziek luisteren daar kom ik niet aan toe'.

Computeren: 'Heel veel'.

Uitgaan: 'Bijna nul'.

Lezen: 'Te weinig'.

Slapen

1. Hoe laat gaat u naar bed? Tussen twaalf en een uur
2. Hoeveel slaapt u ongeveer? Zes a zeven uur
3. En de andere gezinsleden? Zijn vrouw slaapt evenveel, hun dochter iets langer.

Opvoeding

1. Wie voedt de kinderen op? Beiden
2. Helpen anderen u bij de opvoeding? Nee
3. Brengt u uw kinderen naar een crèche, brede school, of na-schoolse opvang? Nee

Huishouden

Koken

1. Wordt er gezamenlijk gegeten? Ja, ontbijt en het avondeten
2. Wie kookt er? 'Ik meestal'.
3. Hoe vaak wordt er gekookt? 'Zes keer per week'.
4. Hoe laat wordt er gegeten? Tussen zeven en acht
5. Welke etenswaren kookt u zoal? Pasta, rijst enzo
6. Wat drinkt u bij de maaltijden? Water of wijn
7. Wordt er aan tafel gegeten en wordt deze gedekt? Ja
8. Hoe vaak gaat u uit eten? Een keer per week
9. Hoe vaak bestelt of haalt u eten? Ook een keer per week
10. Waar en wat bestelt u dan? 'Bij de chinees die hier zit. Ik heb hier nog niet zoveel ontdekt'.
11. Bereiding
 - Heeft u keuken apparatuur? Ja
 - Wat? 'Alles .. een koelkast, oven, magnetron, kookplaat et cetera'.
 - Waar worden de etenswaren bewaard? In de koelkast en keuken kasten.
 - Hoe ziet de keuken eruit?

De keuken van Thomas

Boodschappen

1. Waar doet u uw dagelijkse boodschappen? 'C1000 en de AH in het weekend'.
2. Hoe vaak doet u boodschappen? Elke dag
3. Hoe ziet uw dagelijkse boodschappenmand eruit? Pasta, rijst, groente, et cetera.
4. Waar doet u uw niet dagelijkse boodschappen?
 - Kleding: buiten de stad
 - Meubels: Bank bij de Bijenkorf, ook bij Ikea dingen gekocht.

Schoonmaken

1. Hoe vaak wordt er schoongemaakt? Elke dag
2. Doet u het zelf of besteedt u het uit? Zelf
3. Is er een taakverdeling in huis? 'Die proberen we te organiseren, maar het lukt niet helemaal'.
4. Is er een vaste dag die voor huishoudelijke werkzaamheden wordt uitgetrokken? 'Nee, maar de grote dingen doen we in het weekend, op zaterdag ofzo'.
5. Heeft u een stofzuiger? Welke? Ja. 'Een Philips en nog eentje .. een raar merk'.
6. Wie doet de was? Beiden
 - Hoe vaak doet u de was? 'Wanneer het uitkomt'.
 - Gaat u naar de wasserette? Anders? Doen zelf de was
 - Heeft u een droger/droogmolen/droogrek? Een droogrek
7. Wie strijkt er? Hij
8. Doet u de afwas zelf of heeft u een vaatwasser? Vaatwasser

Consumentenelektronica

Wat voor elektronica heeft u in huis?

- TV
- MP 3 speler
- Radio/stereo
- DVD-speler/videorecorder
- Printer/ scanner/kopieerapparaat
- Spelcomputer
- Fototoestel
- Videocamera
- Telefoon
- Mobiele telefoon

TV

1. Hoeveel? Twee
2. In welke kamer(s)? 'Een in de woonkamer en nog een kleintje in een doos'.
3. Welk merk? Jeg
4. Hoeveel televisie kijkt u op een dag? Weinig
5. Hebben de kinderen een eigen televisie? Nee, 'misschien mag ze een eigen tv, maar het is nog een beetje eng'.
6. Heeft u een kabelaansluiting/UPC/Digitenne? Kabel

Computer/Laptop

1. Hoeveel? Drie. Hijzelf heeft er een
2. In welke kamer(s)? De werkkamer
3. Welk merk? Apple
4. Hoeveel tijd besteedt u (en eventuele anderen) achter de computer? Heel veel, minimaal zes uur. Zijn vrouw ook.

5. Waarvoor gebruikt u de computer? Werk
6. Welke provider heeft u? XS4all
7. Hebben de kinderen hun eigen computer? Nee

Telefoon

1. Heeft u een vaste telefoon? Ja
2. Heeft u een mobiele telefoon? Ja
3. Welke provider heeft u? KPN en UPC
4. Heeft u een abonnement of belt u prepaid? Abonnement
5. Wie in het gezin hebben er nog meer een mobiele telefoon? Vrouw en dochter

Radio

1. Luistert u vaak naar de radio? Ja, in de auto
2. Welke zenders? Radio 1

Buurtcontacten

1. Heeft u contact met uw burens? Ja
Wat doet u zoal samen? VvE, 'overleg over wat er hier gebeurt'.
2. Kent u veel mensen in de buurt? Nee. 'Een stuk of tien'.
 - Hoe is het contact met de medebewoners? Goed
 - Gaat u veel met mensen van uw eigen cultuur om? 'We gaan wel om met andere etniciteiten, maar andere culturen zou ik het niet willen noemen'.
3. Doet u mee aan buurtactiviteiten? 'Nog niet, nee'.
 - Bent u betrokken bij uw buurt? 'Dat wel, ja'.
4. Komt u in het Buurtcentrum? Nee
5. Wat houdt volgens u de buurtbewoners bezig? 'Dan moet ik reageren over wat ik in de krant lees, dat gaat over veiligheid en vuil op straat. Over een pinautomaat, over een supermarkt. Het verkeer wat te hard rijdt, en het betaald parkeren'.
6. Wat vindt u van de oud-bewoners? 'Ik ken ze niet'.

Katendrecht

1. Waarom heeft u voor Katendrecht gekozen? 'Leuke en spannende plek. Het Rotterdam gevoel. Aan het water en betaalbaar'.
2. Hoe zou u Katendrecht omschrijven? 'Een dorp, je leert snel mensen kennen. De postbode roept het laatste nieuws rond'.
3. Bewaart u iets dat met Katendrecht te maken heeft? Nee
4. Hoe ervaart u het leven in de wijk? Prettig
 - Voelt u zich op uw gemak in Katendrecht? Ja
5. Wat vindt u belangrijke plekken in Katendrecht? 'De openheid vind ik belangrijk, voor de sfeer het eiland als geheel. Het water vind ik ook belangrijk, het Deliplein voor de cultuur. Ik vind de rauwheid, de rauwe randen belangrijk. Ik hoop niet dat Katendrecht wordt zoals bij De Rotterdam, dan krijg je een soort pretpark gevoel'.
6. Wat verwacht u van de toekomst? 'Dat het zich zo door ontwikkeld. Een dorp in de stad, die combinatie is fijn. Ik hoop dat er wat winkeltjes terug komen'.
7. Wat mist u in de wijk? Winkels
8. Zou u in Katendrecht willen blijven wonen? Ja
 - Waarom? 'We hebben een heel prettig huis, op een fijne plek'.

HMR

1. Kent u het Historisch Museum Rotterdam? Ja
2. Bent u er wel eens geweest? Ja
3. Waar? Beide
Het Schielandshuis of de Dubbelde Palmboom
4. Wanneer? Vorig jaar, 'ze maken leuke tentoonstellingen'.
5. Wat vindt u ervan dat het museum u bij hun werkwijze wilt betrekken? 'Interessant en het verwondert me ook, het is heel ongewoon. Ik ben benieuwd wat ze met de informatie willen gaan doen'.
6. Denkt u het museum in de toekomst te gaan bezoeken? 'Ja, zeer binnenkort. Er komt een tentoonstelling die is ontworpen door iemand die ik ken'.

Interview nummer 5

Naam: Eva

Geboortedatum: 15 februari 1976

Nationaliteit: Nederlands

Datum interview: 14 juni 2010

Tijdstip: 11.00 -12.00

Het interview vond plaats in de woonkamer.

Gezinssamenstelling

1. Huidige gezinssamenstelling? Gehuwd
2. Zijn er sinds kort veranderingen in de gezinssamenstelling geweest of zijn er veranderingen aanstaande? Nee, 'het is goed zo'.
3. Heeft u kinderen? Ja
 - Aantal: Twee
 - Leeftijd: 5 en 6
 - Schoolgaand
 - Basis of voortgezet? Basis
 - Wat voor onderwijs? Dalton
 - Welke klas? 1 en 2
4. Waar is uw man of vrouw geboren? Rotterdam
5. Waar zijn uw kinderen geboren? Rotterdam

Migratiegeschiedenis

1. Waar zijn uw ouders geboren? Rotterdam
2. Leven zij nog? Ja
 - En waar wonen zij nu? Dordrecht
3. Wonen er nog andere familieleden in Rotterdam? Haar broer en een nichtje.
4. Sinds wanneer woont u op dit adres? 1 mei 2009
5. Waar woonde u voordien? Op het Noordereiland 'Het was een klein appartementje, met zijn drieën op een kamer'.
6. Waarom bent u vertrokken uit uw eigen land/streek/woonplaats/straat? Omdat het huis te klein was.
7. Hoe bent u hier terechtgekomen? 'Via onze oude burens, die hebben hier ook een huis gekocht'.
8. Kunt u beschrijven hoe uw kennismaking met Rotterdam en de buurt verliep? 'Ik kende Katendrecht al. Mijn man zijn vader heeft hier jarenlang gewerkt, in de tijd van de prostitutie enzo. En ik heb hier een tijdje gewerkt. Ik ken dus veel verhalen over Katendrecht en kende het ook goed. Vandaar dat ik ook van de plannen voor deze huizen op de hoogte was'.
9. Wat was uw eerste adres in Nederland? In Ooltgensplaat.
10. Woonde u bij iemand of had u een eigen onderkomen? Ouderlijk huis
11. Heeft u over Rotterdam geschreven? Nee
12. Hoe onderhoudt u contact met familie elders? Via allerlei manieren

Religieuze overtuiging

1. Welke religieuze overtuiging heeft u? Geen
2. Welke feestdagen viert u? 'Sinterklaas, kerst, Pasen (eieren zoeken) en Nieuwjaar'.

Beroep en inkomenspositie

1. Heeft u betaald werk? Ja
2. Waar werkt u? Aan huis

3. Sinds wanneer? 'Zolang ik afgestudeerd ben. Deze baan vijfenhalf jaar'.
4. Welk beroep heeft u? Ontwerper/ondernemer
5. Hoeveel uur in de week werkt u? 'Het laatste jaar niet zoveel. Onder schooltijd, van negen tot drie. Achtentwintig uur per week ongeveer.
6. Wat deed u daarvoor? Beeldend kunstenaar
7. Welke beroepsopleiding heeft u gevolgd? Willem de Koning academie en daarna de designacademie.
8. Wat is uw hoogst genoten onderwijsvorm? HBO
9. Wat is uw inkomen? Boven modaal

Woning

1. Heeft u een huur- of koopwoning? Koopwoning
2. Sinds wanneer? 1 mei 2009
3. Wat was de aankoopprijs van het huis? 290.000
– Maandlasten? 900 Euro ongeveer
4. Wat is de WOZ-waarde? 310.000
5. Vaste woonlasten (percentage inkomen, berekenen) Ongeveer de helft (hypotheek, Eneco, elektriciteit en internet). 'Ik gok het'.
6. Indeling woning: Beneden een werkruimte, tuin, toilet, gang. Eerste etage de woonkamer en keuken. Tweede etage: drie slaapkamers en de badkamer.

Interieur

1. Heeft u onlangs nieuwe meubels gekocht? 'Ja, heel veel: veel inbouw en schuifdeuren. We hebben veel laten maken, maatwerk'.
2. Wat heeft u aan het huis laten veranderen of verbouwen toen u er kwam wonen? 'We hebben de keuken naar boven geplaatst, en de badkamer erin gezet. We hebben zoveel verbouwd, ik weet het niet precies. Mijn man heeft alles zelf gedaan, de leidingen verlegd, de radiator vervangen .. bijna alles is eigenlijk verbouwd'. Ze hadden graag alleen het casco van het huis willen kopen, zodat ze niet alles hadden hoeven verbouwen, maar dat kon niet.
3. Hecht u belang aan uw decoraties? Ja
4. Verzamelt u iets? 'Mooie spullen, ik heb er nog niet heel veel van. Ik verzamel internetsites, bij m'n favorieten'.
5. Bewaart u iets wat bijzonder voor u is? Ja
6. Wat is dat? 'Ik heb nog juwelenpotje van mijn moeder, en mijn eerste bh, dat was ook mijn moeder haar eerste bh. Van mijn man zijn vader een gouden ring (zijn vader is overleden). Ik heb dozen met dummy's, waar ik in heb getekend. Ik bewaar al mijn werk. En ik heb een kettinkje dat van mijn oma is geweest'.
7. Waarom bewaart u het? 'Omdat ik het mooi vind en er emotionele waarde aan zit. Ik vind het mooi en het is van iemand geweest'.

De woonkamer van Eva

Dagindeling

Hoe ziet uw dagindeling eruit?

Maandag t/m vrijdag: 'Ik breng de kinderen naar school. Dan ga ik naar huis en werken tot drie uur. Daarna haal ik ze op. Op maandag gaat een van mijn kinderen naar judo, dat ga ik met hem doen. Niet alle dagen zijn hetzelfde, Mijn man heeft onregelmatige diensten. Als hij thuis is, ga ik wel eens weg. Van maandag tot en met woensdag hebben de kinderen een clubje, ik werk dan tot drie uur of

kwart over twaalf. 's Avonds doe ik ook nog wel wat aan m'n werk'
Weekeind: Is steeds anders

Werken

Eten verzorgen

Onderhoud huis: 'Zo min mogelijk'.

Onderhoud kleding: wassen en strijken

Boodschappen doen

Maaltijden nuttigen

Visite ontvangen

Op visite gaan

Wandelen

Tv kijken/muziek luisteren: Tv: weinig en onregelmatig. Muziek: elke dag ongeveer een uur.

Computeren: heel veel

Uitgaan: twee keer per maand gemiddeld. 'Het is niet dat ik niet kan, maar omdat ik 's avonds moe ben'.

Lezen: kwartier per dag, in bed

Slapen

1. Hoe laat gaat u naar bed? 'ik probeer doordeweeks om 23.30 naar bed te gaan'.
2. Hoeveel slaapt u ongeveer? Acht uur
3. En de andere gezinsleden? 'De kinderen gaan om half acht naar bed, die slapen ongeveer elf uur. Mijn man slaapt ook gemiddeld acht uur.'

Opvoeding

1. Wie voedt de kinderen op? Beiden
2. Helpen anderen u bij de opvoeding? Nee
3. Brengt u uw kinderen naar een crèche, brede school, of na-schoolse opvang? Niet meer.

Huishouden

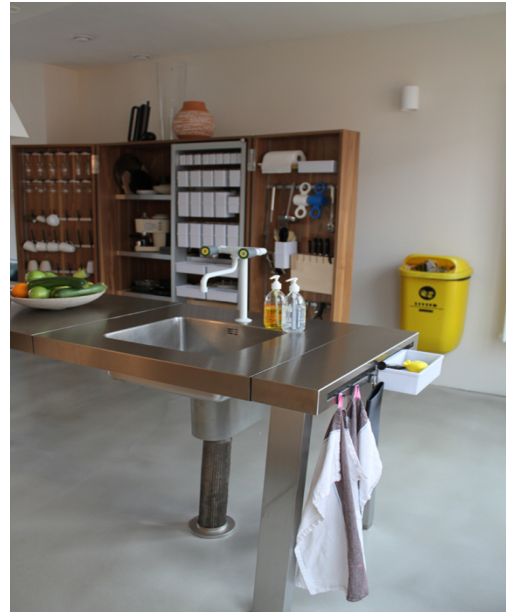
Koken

1. Wordt er gezamenlijk gegeten? 'Wel als het kan ja'.
 - Ontbijt: alleen in het weekeind
 - Lunch: niet
 - Avondeten: als het kan
2. Wie kookt er? 'De laatste tijd ik vaker'.
3. Hoe vaak wordt er gekookt? Elke dag
4. Hoe laat wordt er gegeten? Half zeven, zeven uur.
5. Welke etenswaren kookt u zoal? 'Heel verschillend. Ik heb een bio abonnement aan huis, en dan krijg je elke keer groente waarvan je denkt 'wat is dit?' dat google ik. Het is heel leuk, ik zoek dan recepten voor die groenten op het internet, het is altijd anders'.
6. Wat drinkt u bij de maaltijden? Melk of wijn
7. Wordt er aan tafel gegeten en wordt deze gedekt? Beide ja
8. Hoe vaak gaat u uit eten? Een keer per maand
9. Hoe vaak bestelt of haalt u eten? Ook een keer per maand
10. Waar en wat bestelt u dan? 'Bij de Thai op het Deliplien, Delibird. Of chinees, of pizza'.
11. Bereiding:
 - Heeft u keuken apparatuur? Ja

- Wat? 'Oven, magnetron, afwasmachine, koelkast, sapcentrifuge, blender, espressomachine, staafmixer'.
- Waar worden de etenswaren bewaard? In de koelkast en in twee kasten.
- Hoe ziet de keuken eruit?

Boodschappen

1. Waar doet u uw dagelijkse boodschappen? 'Bij bio aan huis en bij Albert.nl. Voor dingen die eerder op gaan, ga ik naar de Warmoesmarkt'.
2. Hoe vaak doet u boodschappen? Een keer per week en dan soms naar de Warmoesmarkt.
3. Hoe ziet uw dagelijkse boodschappenmand eruit? 'De groente in een doosje en dat van Albert Heijn in een paarse krat'.
4. Waar doet u uw niet dagelijkse boodschappen?
 - Kleding: veelal via internet
 - Meubels: internet
 - Huishoudelijke zaken: Kruidvat enzo

Een deel van Eva's keuken

Schoonmaken

1. Hoe vaak wordt er schoongemaakt? Een keer per week
2. Doet u het zelf of besteedt u het uit? Besteedt het uit
3. Is er een taakverdeling in huis? 'Ja, ik doe de was. En koken doe ik meer. Hij is meer van het klusjes doen'.
4. Is er een vaste dag die voor huishoudelijke werkzaamheden wordt uitgetrokken? Donderdagochtend
5. Heeft u een stofzuiger? Ja Welke? Miele
6. Wie doet de was? Eva
 - Hoe vaak doet u de was? Paar keer per week
 - Gaat u naar de wasserette? Anders? Nee
 - Heeft u een droger/droogmolen/droogrek? Een droger
7. Wie strijkt er? Eva
8. Doet u de afwas zelf of heeft u een vaatwasser? Vaatwasser

Consumentenelektronica

Wat voor elektronica heeft u in huis?

- TV
- Iphone
- Radio/stereo
- DVD-speler/videorecorder
- Printer/scanner
- Spelcomputer
- Fototoestel
- Videocamera
- Telefoon
- Mobiele telefoon
- Navigatiesysteem op haar de Iphone.

TV

1. Hoeveel? Een
2. In welke kamer(s)? In de woonkamer
3. Welk merk? Philips
4. Hoeveel televisie kijkt u op een dag? Ze kijkt niet elke dag
5. Hebben de kinderen een eigen televisie? Nee
6. Heeft u een kabelaansluiting/UPC/Digitenne? Kabelaansluiting
7. Heeft u een schotelantenne? Nee

Computer/Laptop

1. Hoeveel? Vier (een om weg te doen) en twee Iphones.
2. In welke kamer(s)? Werkrumte
3. Welk merk? Iphones van Apple, computers van Acer
4. Hoeveel tijd besteedt u (en eventuele anderen) achter de computer? Eva ongeveer 36 uur per week
5. Welke provider heeft u? Telfort
6. Hebben de kinderen hun eigen computer? Nee

Telefoon

1. Heeft u een vaste telefoon? Ja
2. Heeft u een mobiele telefoon? Ja
3. Welke provider heeft u? Ook Telfort
4. Heeft u een abonnement of belt prepaid? Abonnement
5. Wie in het gezin hebben er nog meer een mobiele telefoon? Haar man

Radio

1. Luistert u vaak naar de radio? Nee, alleen in de auto
2. Welke zenders? 'Ik ga ze allemaal af, totdat ik iets hoor wat leuk vind'.

Buurtcontacten

1. Heeft u contact met uw bureu? Ja
 - Wat doet u zoal samen? 'Heel veel. Elke dag heen en weer lopen naar school en kletsen. Ook uitgaan, naar De Rotterdam bijvoorbeeld. Ik heb een paar buurvrouwen waarmee ik wel eens ga stappen. En op verjaardagen komen ze ook'.
2. Kent u veel mensen in de buurt? Ja
 - Hoe is het contact met de medebewoners? Goed
 - Gaat u veel met mensen van uw eigen cultuur om? Ook met andere culturen, 'wat er op m'n pad komt'.
3. Doet u mee aan buurtactiviteiten? Ja. 'Er zijn er niet zoveel .. maar vorig jaar hebben we opzomer activiteiten gehad. En een taartbakwedstrijd'.
 - Bent u betrokken bij uw buurt? Ja
4. Komt u in het buurtcentrum? Ik ben er afgelopen weekeind voor het eerst geweest. Een vriend van mij studeerde af en had die ruimte afgehuurd'.
5. Wat houdt volgens u de buurtbewoners bezig? 'Ik denk dat het verschillend is. Maar het aantal auto's van de boot houdt mensen bezig. En het betaald parkeren, verschrikkelijk. Ik hou me ook bezig met het MKB steunen. Ik zou het leuk vinden als Katendrecht weer een dorpje wordt, waar iedereen elkaar kent'.
6. Wat vindt u van de oude bewoners? 'Ik ken ze niet echt goed en kan er dus niet veel over zeggen'.

Katendrecht

1. Waarom heeft u voor Katendrecht gekozen? 'Vooraf om het huis'.
2. Hoe zou u Katendrecht omschrijven? 'Je merkt dat je op een (schier)eiland zit. Er is meer een dorpsmentaliteit, het heeft geschiedenis en identiteit. In west merk je die identiteit niet, waar loopt de grens (van de wijk)? Daardoor heeft het karakter en aantrekkelijkheid. Je kent elkaar, het heeft zijn na- en voordelen. Ik vind het leuk dat mensen op straat elkaar gedag zeggen. Dat niemand doet alsof ze lucht zijn. Je hebt alles wat de stad biedt, maar ook een beetje een dorps gevoel'.
3. Bewaart u iets dat met Katendrecht te maken heeft? Nee
4. Hoe ervaart u het leven in de wijk? Prettig
 - Voelt u zich op uw gemak in Katendrecht? Ja
5. Wat vindt u belangrijke plekken in Katendrecht? 'Het Deliplein .. ik denk dat dat altijd het centrum van Katendrecht is geweest. En *De Rotterdam* is belangrijk met haar aanloop. En het beeld van onze straat, de Walhallalaan. Het is een karakteristieke straat, met verschillende huizen. Sociaal gezien vind ik dat stukje waar de Warmoesmark en de ijssalon zitten ook belangrijk'.
6. Wat verwacht u van de toekomst? 'Goede dingen, ik denk dat het levendig gaat worden, en dat er meer winkeltjes komen. Dat er meer mensen van buitenaf komen kijken, dat heb je nu natuurlijk al met *De Rotterdam*. Maar dan misschien ook wel om de winkeltjes, en de ondernemers die hier gaan zitten. Er komt meer doorstroom. Ik hoop alleen niet dat dit ten koste zal gaan van de identiteit'.
7. Wat mist u in de wijk? Een pinautomaat en meer winkels
8. Zou u in Katendrecht willen blijven wonen? Ja, heel lang
 - Waarom? Ze wonen er net

HMR

1. Kent u het Historisch Museum Rotterdam? Ja
2. Bent u er wel eens geweest? Ja
3. Waar? de Dubbelde Palmboom
4. Wat vindt u ervan dat het museum u bij hun werkwijze wilt betrekken? 'Interessant, het proberen is de moeite waard'.
5. Denkt u het museum in de toekomst te gaan bezoeken? 'Ja, ik wil in ieder geval naar de expositie over dit onderzoek komen'.

Interview nummer 6

Naam: Linde

Geboortedatum: 21 maart 1976

Nationaliteit: Nederlands

Datum interview: 22 juni 2010

Tijdstip: 10.00 - 11.30

Het interview vond plaats in de tuin.

Het huis is net verbouwd, nieuwe vloer, behang, meubels. Het is nog niet helemaal af, er moeten nog wat kleine dingen gebeuren, zoals de plinten.

Gezinssamenstelling

1. Huidige gezinssamenstelling? Gehuwd
2. Zijn er sinds kort veranderingen in de gezinssamenstelling geweest of zijn er veranderingen aanstaande? Nee
3. Heeft u kinderen? Ja
 - Aantal: 1
 - Leeftijd: 9
 - Schoolgaand
 - Basis, Dalton onderwijs
 - Groep 5
4. Waar is uw man geboren? Suriname, Paramaribo
5. Waar is uw kind geboren? In Katendrecht

Migratiegeschiedenis

1. Waar zijn uw ouders geboren? Haar vader in Den Haag, haar moeder in Katendrecht.
2. Leven zij nog? Ja
 - En waar wonen zij nu? In Katendrecht
3. Wonen er nog andere familieleden in Rotterdam en/of Nederland? Bijna heel haar familie woont in Katendrecht.
4. Sinds wanneer woont u op dit adres? Sinds 2003
5. Waar woonde u voordien? In de Atjéstraat
6. Waarom bent u vertrokken uit uw eigen land/streek/woonplaats/straat? 'Het huis werd te klein, ik kreeg een kind'.
7. Hoe bent u hier terechtgekomen? 'Ik hoorde dat het huis leeg kwam te staan en heb met de woningbouw gebeld. Ik was een van de eerste, dat komt omdat m'n oom hiernaast woont. Ik moest m'n jaaropgaven enzo komen laten zien, en kreeg het huis'.
8. Kunt u beschrijven hoe uw kennismaking met Rotterdam en de buurt verliep? 'Ik ben hier geboren en heb een erg leuke kindertijd gehad. Er werden veel meer dingen dan tegenwoordig voor de kinderen georganiseerd. Zo had je in het clubhuis een knutselclub en er werden veel kampen georganiseerd, zeilkamp enzo .. je werd echt beziggehouden'.
9. Wat was uw eerste adres in Nederland? Aan de Katendrechsestraat. Het huis is pas gesloopt.
10. Woonde u bij iemand of had u een eigen onderkomen? Ouderlijk huis
11. Heeft u over Rotterdam geschreven? Nee
12. Hoe onderhoudt u contact met familie elders? 'Ik ga normaal gewoon op visite, ze wonen allemaal in de buurt. Maar we hebben ook contact via de telefoon en msn, eigenlijk alles. Ik ga heel goed om met m'n familie'

Religieuze overtuiging

1. Welke religieuze overtuiging heeft u? 'Ik ben helemaal niet gelovig'.
2. Welke feestdagen viert u? Kerstmis, Sinterklaas, Pasen en oud en nieuw.

Beroep en inkomenspositie

1. Heeft u betaald werk? Ja
2. Waar werkt u? In een café
3. Sinds wanneer? Twee jaar
4. Welk beroep heeft u? Barvrouw
5. Hoeveel uur in de week werkt u? Twee dagen, 20 uur
6. Wat deed u daarvoor? Interieurverzorging
7. Welke beroepsopleiding heeft u gevolgd? 'Zorg, maar dat was niets voor mij'.
8. Wat is uw hoogst genoten onderwijsvorm? MBO
9. Wat is uw inkomen? Minimum

Woning

1. Heeft u een huur- of koopwoning? Huur
2. Hoeveel huur betaalt u? 497 Euro, ze krijgt geen huursubsidie.
3. Indeling woning: Op de begane grond een woonkamer, keuken, toilet en tuin. Boven drie slaapkamers en een badkamer.

Interieur

1. Heeft u onlangs nieuwe meubels gekocht? 'Ja, een nieuwe bank, een nieuwe tv .. alles in nieuw'.
2. Wat heeft u aan het huis laten veranderen of verbouwen toen u er kwam wonen? 'De keuken en de badkamer'.
3. Hecht u belang aan uw decoraties? 'Nee, niet echt'.
4. Verzamelt u iets? Nee
5. Bewaart u iets wat bijzonder voor u is? 'Dingen die van mensen zijn geweest en foto's .. maar verder niet echt'.
6. Wat is dat? 'Als mensen waar ik om geef overleden zijn, dan bewaar ik dingen ter herinnering'.

De woonkamer van Linde, de nieuwe bank

En het televisiemeubel

Dagindeling

Hoe ziet uw dagindeling eruit?

'Ik sta 's morgens om half zeven op. Kind verzorgen, douchen en hem naar school brengen.

Boodschappen doen, huishouden doen en koken. In de zomermaanden gaan we in het weekend naar de camping'.

Werken

Eten verzorgen

Onderhoud huis

Onderhoud kleding: Continue wassen

Boodschappen doen

Maaltijden nuttigen

Genotmiddelen gebruiken

Op visite gaan

Wandelen langs het water

Tv kijken/muziek luisteren: Muziek de hele dag, tv niet veel, alleen in de avond even.

Computeren: 'bitterweinig'.

Uitgaan: 'een keer per maand, maar nu is het langer geleden'.

Lezen: 'Ja, roddelblaadjes maar verder niet. Ik heb geen geduld voor boeken .. kon ik het maar. Ik ben een hyperactief persoon. Ik kan alleen op vakantie lezen in een boek, dan heb ik er de rust voor'.

Slapen

1. Hoe laat gaat u naar bed? 'Meestal tussen 22.00 en 22.30'.
2. Hoeveel slaapt u ongeveer? Zeven tot acht uur
3. En de andere gezinsleden? Onze zoon ongeveer elf uur, en mijn man ongeveer zes uur.

Opvoeding

1. Wie voedt de kinderen op? Beiden
2. Helpen anderen u bij de opvoeding? 'Op school zijn er soms bijeenkomsten, bv. over problemen met kinderen. Hij heeft geen problemen, maar ik ga er altijd heen. Je kan altijd wat leren'.
3. Brengt u uw kinderen naar een crèche, brede school, of na-schoolse opvang? Nee

Huishouden

Koken

1. Wordt er gezamenlijk gegeten? Ja
 - ontbijt: 'Apart, m'n man moet eerder beginnen en hij eet vaak niet 's ochtends. Mijn zoon en ik eten samen'.
 - lunch: niet
 - avondeten: 'dan eten we wel met z'n allen'.
2. Wie kookt er? 'Doordeweeks ik, in het weekend soms m'n man. Hij kijkt naar kookprogramma's (Jamie Oliver, Herman ten Blijker) en probeert de recepten uit'.
3. Hoe vaak wordt er gekookt? Elke dag
4. Hoe laat wordt er gegeten? Om half zes
5. Welke etenswaren kookt u zoal? 'Verschillend .. pasta, prakkies met aardappels, groente en vlees, of rijst'.
6. Wat drinkt u bij de maaltijden? Melk
7. Wordt er aan tafel gegeten en wordt deze gedekt? Ja
8. Hoe vaak gaat u uit eten? 'Heel weinig'.
9. Hoe vaak bestelt of haalt u eten? 'Ook heel weinig'.
10. Waar en wat bestelt u dan? Pizza
11. Bereiding
 - Heeft u keuken apparatuur? Ja

- Wat? 'Een koelkast, een rijstkoker, vriezer, staafmixer, senseo en een waterkoker'.
 - Waar worden de etenswaren bewaard? 'In de koelkast, kastjes en m'n voorraadkast'.
12. Hoe ziet de keuken eruit?

De keuken van Linde

Boodschappen

1. Waar doet u uw dagelijkse boodschappen? 'Bij Bas van der Heijden, C1000, Lidl en op de markt'.
2. Hoe vaak doet u boodschappen? 'Om de dag'.
3. Hoe ziet uw dagelijkse boodschappenmand eruit? 'Fruit, groente, aardappels, melk, brood, beleg et cetera'.
4. Waar doet u uw niet dagelijkse boodschappen?
 - Kleding: Hennes en Maurits en de Lady Sting
 - Meubels: Ikea, Kwantum, Leen Bakker. 'Ik koop geen dure dingen, want ik ben zo veranderlijk als het weer'. De verbouwing van het huis is een terugkerend iets.
 - Huishoudelijke zaken: C1000, Saturn en de Media Markt'.

Schoonmaken

1. Hoe vaak wordt er schoongemaakt? 'Stofzuigen, dweilen en de wc doe ik elke dag. De rest een keer in de week'.
2. Doet u het zelf of besteedt u het uit? Zelf
3. Is er een taakverdeling in huis? 'Nee, m'n man werkt zes dagen per week en maakt lange dagen, dus ik doe het meestal'.
4. Is er een vaste dag die voor huishoudelijke werkzaamheden wordt uitgetrokken? Nee.
5. Heeft u een stofzuiger? Welke? Ja, Philips
6. Wie doet de was? Linde
 - Hoe vaak doet u de was: dagelijks
 - Heeft u een droger/droogmolen/droogrek? Droger
7. Wie strijkt er? Zijzelf of haar moeder
8. Doet u de afwas zelf of heeft u een vaatwasser? Vaatwasser

Consumentenelektronica

Wat voor elektronica heeft u in huis?

- TV
- MP 3 speler

- Radio/stereo
- DVD-speler
- Printer
- Spelcomputer
- Foto toestel
- Videocamera
- Telefoon
- Mobiele telefoon
- Navigatiesysteem in de auto

TV

1. Hoeveel? Drie
2. In welke kamer(s)? Slaapkamers en woonkamer
3. Welk merk? Twee LG, en Telefunken.
4. Hoeveel televisie kijkt u op een dag? Weinig, alleen in de avond
5. Hebben de kinderen een eigen televisie? Ja
6. Heeft u een kabelaan sluiting/UPC/Digitenne? Digitenne
7. Heeft u een schotelantenne? Nee

Computer/Laptop

1. Hoeveel? Twee, een laptop en een pc
2. In welke kamer(s)? Laptop beneden, de pc op haar zoon zijn kamer.
3. Welk merk? Acer en HP
4. Hoeveel tijd besteedt u (en eventuele anderen) achter de computer? 'Echt weinig'.
5. Waarvoor gebruikt u de computer? 'Voor msn of Hyves en om dingen uit te printen. Soms om dingen te kopen'.
6. Welke provider heeft u? UPC
7. Hebben de kinderen hun eigen computer? Ja

Telefoon

1. Heeft u een vaste telefoon? Ja
2. Heeft u een mobiele telefoon? Ja
3. Welke provider heeft u? Huistelefoon UPC en de mobiele telefoon Vodafone
4. Heeft u een abonnement of belt prepaid? Abonnement
5. Wie in het gezin hebben er nog meer een mobiele telefoon? 'Mijn man, onze zoon heeft een prepaid'.

Radio

1. Luistert u vaak naar de radio? 'Elke dag'.
2. Welke zenders? 'Q-music of radio 10 gold'.

Buurtcontacten

1. Heeft u contact met uw burens? Ja
 - Wat doet u zoal samen? 'Opzomerens, op visite gaan .. we hebben goed contact'.
2. Kent u veel mensen in de buurt? 'Haast iedereen'.
 - Hoe is het contact met de medebewoners? Goed
 - Gaat u veel met mensen van uw eigen cultuur om? 'Ik ga met van alles om'
3. Doet u mee aan buurtactiviteiten? 'Ja. Ik doe ook vrijwillig dingen op school, ik zit in de ouderraad'.
 - Bent u betrokken bij uw buurt? Ja

4. Komt u in het Buurtcentrum? Nee
5. Wat houdt volgens u de buurtbewoners bezig? 'Ik denk dat de winkels de bewoners bezig houdt. Een hoop bewoners klagen over de hangjongeren. Ze zijn positief over het opknappen van Katendrecht. Het is rustiger geworden, 10 jaar geleden waren er meer overvallen en inbraken .. dat is gelukkig niet meer zo'.
6. Wat vindt u van de nieuwe bewoners? 'Ik ken er maar een paar, maar die ik ken dat is goed. Ik ga ook met ze om'.

Katendrecht

1. Wat is er de afgelopen twintig jaar veranderd? 'Veel, de gezelligheid is weg. Er is erg weinig stapgelegenheid, we kunnen onze dagelijkse boodschappen niet meer op Katendrecht doen. Alles zat er, nu niets meer'.
2. Wat zijn volgens u de grote gebeurtenissen van de afgelopen 20 jaar? 'De hoeren en de cafés zijn weggehaald. Het was echt gezellig, ik begrijp niet dat ze het hebben weggehaald. Ze zeiden dat er buurtbewoners klaagden, maar dat geloof ik niet. De wijkverbetering is positief'.
3. Hoe zou u Katendrecht omschrijven? 'Ik ben hier geboren en getogen. Het is hier heel gezellig, je kan hier makkelijk contact leggen'.
4. Bewaard u iets dat met Katendrecht te maken heeft? 'Nee, maar ik heb wel foto's en filmpjes van vroeger'.
5. Hoe ervaart u het leven in de wijk? Goed
 - Voelt u zich op uw gemak in Katendrecht? 'Ik voel me veilig'
6. Wat vindt u belangrijke plekken in Katendrecht? 'M'n eigen woning en de speeltuin.
7. Wat verwacht u van de toekomst? 'Ik heb hoge verwachtingen, je ziet al hoe het opgeknapt is. Ook wat betreft de criminaliteit'.
8. Wat mist u in de wijk? 'Een supermarkt, winkels, de gezelligheid, een pinautomaat en een bank. De noodzakelijke dingen worden niet gemaakt'.

HMR

1. Kent u het Historisch Museum Rotterdam? Nee
2. Wat vindt u ervan dat het museum u bij hun werkwijze wilt betrekken? 'Wel leuk'.
3. Denkt u het museum in de toekomst te gaan bezoeken? 'Nee, maar ik wil wel naar de expositie over dit onderzoek komen'.

Bijlage 2 Vragenlijst interviews

Datum interview:

Tijdstip:

Waarneming

Waar vindt het interview plaats?

Wie zijn er nog meer aanwezig?

Welke taal/talen spreekt de geïnterviewde?

Is er een tolk aanwezig?

Beheerst de geïnterviewde de Nederlandse taal?

Op welk niveau?

1. Persoonlijke gegevens

1. Naam/interviewnummer:
2. Geboortedatum:
3. Geboorteplaats:
4. Geslacht:
5. Adresgegevens:
6. Welke nationaliteit heeft u?

2. Gezinssamenstelling

1. Huidige gezinssamenstelling
 - Gehuwd/partnership
 - Ongehuwd
 - Gescheiden
 - Alleenstaand
 - Weduwe/weduwnaar (hoe lang?)
2. Zijn er sinds kort veranderingen in de gezinssamenstelling geweest of zijn er veranderingen aanstaande?
3. Heeft u kinderen?
 - Aantal:
 - Leeftijd:
 - Schoolgaand:
 - ☐ Basis of voortgezet?
 - ☐ Wat voor onderwijs?
 - ☐ Welk niveau?
 - ☐ Welke klas?
4. Waar is uw man of vrouw geboren?
5. Waar zijn uw kinderen geboren?

3. Migratiegeschiedenis

1. Waar zijn uw ouders geboren?
2. Leven zij nog?
 - En waar wonen zij nu?
3. Wonen er nog andere familieleden in Rotterdam en/of Nederland?
4. Sinds wanneer woont u op dit adres?
5. Waar woonde u voordien?
6. Waarom bent u vertrokken uit uw eigen land/streek/woonplaats/straat?
7. Hoe bent u hier terechtgekomen?
8. Kunt u beschrijven hoe uw kennismaking met Rotterdam en de buurt verliep?
9. Wat was uw eerste adres in Nederland?
10. Woonde u bij iemand of had u een eigen onderkomen?
11. Wie heeft de eerste opvang geregeld?
12. Heeft u over Rotterdam geschreven?
13. Heeft u zelf geschreven of dat laten doen?
14. Hoe onderhoudt u contact met familie elders?
 - Brieven/email/Hyves/MSN

- Hoe vaak gaat u naar uw plaats/land van herkomst terug?
- Maakt u gebruik van een belhuis en waar bevindt zich dat?

4. Religieuze overtuiging

1. Welke religieuze overtuiging heeft u?
2. Waar gaat u naar toe om uw geloof te belijden?
 - hoe vaak?
3. Welke feestdagen viert u?

5. Beroep en inkomenspositie

Studie

1. Studeert u?
 - Wat?
 - Waar?
 - Welk niveau?

Werk

1. Heeft u betaald werk?
2. Waar werkt u?
3. Sinds wanneer?
4. Welk beroep heeft u?
5. Hoeveel uur in de week werkt u?
6. Wat deed u daarvoor?
7. Welke beroepsopleiding heeft u gevolgd?
8. Wat is uw hoogst genoten onderwijsvorm?

Uitkering

1. Ontvangt u een uitkering?

Wat is uw inkomen?

- Minimum
- Beneden modaal
- Modaal (30.000 Euro)
- Boven modaal
- Twee keer modaal

6. Woning

Heeft u een huur- of koopwoning?

Huur

1. Hoeveel huur betaalt u?

Koop

1. Sinds wanneer?
2. Wat was de aankoopprijs van het huis?
 - Maandlasten?
3. Wat is de WOZ-waarde?
4. Vaste woonlasten (percentage inkomen, berekenen)
5. Indeling woning:

7. Interieur

1. Heeft u onlangs nieuwe meubels gekocht?
2. Wat heeft u aan het huis laten veranderen of verbouwen toen u er kwam wonen?
3. Hecht u belang aan uw decoraties?
4. Verzamelt u iets?
5. Bewaart u iets wat bijzonder voor u is?
6. Wat is dat?
7. Waarom bewaart u het?

Waarneming

Staat van de woning?

Voorziening elektriciteit/water/verwarming in de woning?

8. Dagindeling

Hoe ziet uw dagindeling eruit?

- Maandag t/m vrijdag
- Weekend

Werken

Studeren

Eten verzorgen

Onderhoud huis

Onderhoud kleding

- Wassen
- Strijken
- Naaien, verstellen, etc

Boodschappen doen

Vrije tijd:

- Maaltijden nuttigen
- Genotsmiddelen gebruiken
- Geloofsoefening
- Visite ontvangen
- Op visite gaan
- Wandelen
- Natuurbezoek

Tv kijken/muziek luisteren:

Computeren:

Uitgaan:

Lezen:

Slapen

1. Hoe laat gaat u naar bed?
2. Hoeveel slaapt u ongeveer?
3. En de andere gezinsleden?

9. Opvoeding

1. Wie voedt de kinderen op?
 - Moeder
 - Vader
 - Beiden
 - Verzorger
2. Helpen anderen u bij de opvoeding?

- Wie?
- 3. Brengt u uw kinderen naar een crèche, brede school, of na-schoolse opvang?

10. Huishouden

Koken

1. Wordt er gezamenlijk gegeten?
 - Ontbijt:
 - Lunch:
 - Avondeten:
2. Wie kookt er?
3. Hoe vaak wordt er gekookt?
4. Hoe laat wordt er gegeten?
5. Wat drinkt u bij de maaltijden?
6. Wordt er aan tafel gegeten en wordt deze gedekt?
7. Hoe vaak gaat u uit eten?
8. Hoe vaak bestelt of haalt u eten?
9. Waar en wat bestelt u dan?
10. Bereiding:
 - Heeft u keukenapparatuur?
 - Wat?
 - Waar worden de etenswaren bewaard?
11. Hoe ziet de keuken eruit?

Boodschappen

1. Waar doet u uw dagelijkse boodschappen?
2. Hoe ziet uw dagelijkse boodschappenmand eruit?
3. Waar doet u uw niet dagelijkse boodschappen?
 - Kleding:
 - Meubelen:
 - Huishoudelijke zaken:

Schoonmaken

1. Hoe vaak wordt er schoongemaakt?
2. Doet u het zelf of besteedt u het uit?
3. Is er een taakverdeling in huis?
4. Is er een vaste dag die voor huishoudelijke werkzaamheden wordt uitgetrokken?
5. Heeft u een stofzuiger? Welke?
6. Wie doet de was?
 - Hoe vaak doet u de was:
 - Gaat u naar de wasserette? Anders?
 - Heeft u een droger/droogmolen/droogrek?
7. Wie strijkt er?
8. Doet u de afwas zelf of heeft u een vaatwasser?

11. Consumentenelektronica

Wat voor elektronica heeft u in huis?

- TV
- MP3-speler/I-pod
- Radio/stereo
- DVD-speler/videorecorder

- Printer/scanner/kopieerapparaat
- Fax
- Spelcomputer
- Fototoestel
- Videocamera
- Telefoon
- Mobiele telefoon
- Navigatiesysteem

TV

1. Hoeveel?
2. In welke kamer(s)? Slaapkamers en woonkamer
3. Welk merk?
4. Hoeveel televisie kijkt u op een dag?
5. Hebben de kinderen een eigen televisie?
6. Heeft u een kabelaansluiting/UPC/Digitenne?
7. Heeft u een schotelantenne?

Computer/Laptop

1. Hoeveel?
2. In welke kamer(s)?
3. Welk merk?
4. Hoeveel tijd besteedt u (en eventuele anderen) achter de computer?
5. Waarvoor gebruikt u de computer?
6. Welke provider heeft u?
7. Hebben de kinderen hun eigen computer?

Telefoon

1. Heeft u een vaste telefoon?
2. Heeft u een mobiele telefoon?
3. Welke provider heeft u?
4. Heeft u een abonnement of belt u prepaid?
5. Wie in het gezin hebben er nog meer een mobiele telefoon?

Radio

1. Luistert u vaak naar de radio?
2. Welke zenders?

12. Buurtcontacten

1. Heeft u contact met uw burens?
 - Wat doet u zoal samen?
2. Kent u veel mensen in de buurt?
 - Hoe is het contact met de medebewoners?
 - Gaat u veel met mensen van uw eigen cultuur om?
3. Doet u mee aan buurtactiviteiten?
 - Bent u betrokken bij uw buurt?
4. Komt u in het buurtcentrum?
 - Met wie
 - Hoe vaak?
5. Wat houdt volgens u de buurtbewoners bezig?

6. Wat vindt u van de nieuwe bewoners?

13. Katendrecht

1. a: Nieuwe bewoners: Waarom bent u in Katendrecht komen wonen?
b: Oud-bewoners: Wat is er de afgelopen twintig jaar veranderd?
 - Wat zijn volgens u de grote gebeurtenissen van de afgelopen 20 jaar?
2. Hoe zou u Katendrecht omschrijven?
3. Bewaart u iets dat met Katendrecht te maken heeft?
4. Hoe ervaart u het leven in de wijk?
 - Voelt u zich op uw gemak in Katendrecht?
5. Wat vindt u belangrijke plekken in Katendrecht?
6. Wat verwacht u van de toekomst?
7. Wat mist u in de wijk?
8. Zou u in Katendrecht willen blijven wonen?
 - Waarom?

14. HMR

1. Kent u het Historisch Museum Rotterdam?
2. Bent u er wel eens geweest?
3. Waar? Het Schielandshuis of de Dubbelde Palmboom
4. Wanneer?
5. Wat vindt u ervan dat het museum u bij hun werkwijze wilt betrekken?
6. Denkt u het museum in de toekomst te gaan bezoeken?